

**მ. ბურჯანაძე, მ. თოდუა, ხ. თოდუა
თ. ლევკვიშვილი, თ. შურღაია**

**„შაკ-ნამეს“ ქართული თარგმანების
მნიშვნელობა მათი სპარსული
ორიგინალის აკადემიური
ტექსტის დადგენისათვის**

**ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი — 2012 წელი**

მ. ბურჯანაძე, მ. თოდუა, ხ. თოდუა

თ. ლევკეიშვილი, თ. შურღაია

„შპ-ნამეს“ ქართული თარგმანების მნიშვნელობა
მათი სპარსული ორიგინალის აკადემიური
თექსტის დადგენისათვის

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
Shota Rustaveli National Science Foundation

აღნიშნული პროექტი განხორციელდა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით. წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნის ავტორს და შესაძლოა, არ ასახავდეს ფონდის შეხედულებებს.

This project has been made possible by financial support from the Shota Rustaveli National Science Foundation (Grant № A- 18 – 09). All ideas expressed herewith are those of the author, and may not represent the opinion of the Foundation itself”.

www.rustaveli.org.ge

უფასო გამოცემა

ISBN 978-9941-18-082-8

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა
ქაქუცა ჩოლოყაშვილის 3/5, თბილისი, 0162, საქართველო

ILIA STATE UNIVERSITY PRESS
3/5 Cholokashvili Ave, Tbilisi, 0162, Georgia

სარჩევი

ზაალის დაბადება და აღზრდა	7
აქა ხაამ ფალავნის სიზმრის ზმანება	14
ზაალის ჩასვლა ქაბულში და მერაბთან შეხვედრა	33
აქა დრამ ფალავანისაგან მერაბის ასულის როდამის ქება და ზაალის გამიჯნურება	37
მერაბის საუბარი სინდუხტთან და როდამის ზაალზე გამიჯნურება	41
ზაალისა და როდამის შეხვედრა და გაყრა	45
როდამის საუბარი მხეველებთან	49
ზაალის საუბარი ვეზირებთან	55
ზაალის წერილი საამთან	61
საამის თათბირი მოაბადებთან	65
სინდუხტი და მერაბი გაიგებენ ზაალისა და როდამის მიჯნურობის ამბავს	68
აქა საამ ქარქისარიდამ მობრუნდა გამარჯვებული მანუჩარის წინ	80
აქა მანუჩარ ხელ-მწიფესა ზაალის საქმე მოეგონა და მას იგონებს	91
აქა ამბავი ზაალისავე კელ-მწიფეს წინაშე წასვლისა	115
აქა ზაალ გამოსცადეს სათარგმანებელითა სიტყუითა და ყუელა სცნა	121
აქა დაბადება როსტომისა და ნახვა სინდუხტისაგან	124
როდამის ფეხმძიმობა და როსტომის დაბადება	128

მსოფლიო ლიტერატურის შედგენის, სპარსული პოეზიის მეფედ წოდებული აბუ ლ-ყასემ ფირდოუსის (დაიბადა 934-940 წლებს შუა, გარდაიცვალა დაახლოებით 1030 წელს) ეპოპის “შაჰ-ნამეს” აკადემიური ტექსტი დადგენილი არ არის. საქმეს ართულებს ის გარემოება, რომ ეს მოცულობითაც უზარმაზარი პოემა შედგება პირობით განსაზღვრული დაახლოებით 120 ათასი ტაჟისგან, (აღრე კი თითქმის ოთხჯერ მეტ ტექსტს მოიცავდა) და XVI-XVII საუკუნეების ხელნაწერებით არის შემორჩენილი. დღემდე ცნობილი და აღწერილია მხოლოდ 650 ნუსხა. ვამბობთ, მხოლოდო, რადგან საეარაუდოდ, უნდა არსებობდეს “შაჰ-ნამეს” ხელნაწერი, რომელიც დღემდე აღუწერელ თუ ჯერ კიდევ მიუგნებელ კერძო კოლექციებშია დაცული. მეორე სირთულე და, შეიძლება ითქვას, გადაუღახავი სიძნელე, რომელიც ამ პრობლემას ახლავს მდგომარეობს იმაში, რომ რაკი იგი თავისი შინაარსით წარმოადგენს ირანის გაღმევი ისტორიის ქვეყნის გაჩენის დღიდან VII საუკუნემდე (ამ ქვეყანაში არაბების შემოსევამდე), მოიცავს უამრავ ინფორმაციას და ეყრდნობა დღემდე მოუღწეველი თუ შეუსწავლელი მითოლოგიური, კვაზიისტორიული და ისტორიული ხასიათის უამრავ წყაროს. დამაინც ყველაზე მთავარი დაბრკოლება, “შაჰ-ნამეს” მეცნიერული ტექსტის დადგენის საქმეში ის არის, რომ ამ ეპოპეას ჯერ კიდევ ადრეულ საუკუნეებში გამოუჩნდნენ როგორც ინტერპოლატორები, ასევე მასში შემავალ პოემათა შინაარსის გამგრძელებლები. ამდენად, ფირდოუსის სახელით ცნობილი შედგენის მოცულობა ისე ვრცელი შეიქნა, რომ ზემოთ დასახელებული რაოდენობა წარმოადგენს ამ ზღვა ხელნაწერებიდან გამოკრებილ და, შეიძლება ითქვას, მკვლევართა მხოლოდ გუმანითა და ტექსტის დასადგენად აუცილებელ არც ისე ზუსტი კრიტერიუმით შედგენილ პირობით მასალას. და, ბოლოს, პოემის ტექსტის დადგენის საქმეს ზომაზე მეტად ართულებს ის, რომ ფირდოუსის პეაეს მიმბაძველებიც. ადრეულ ხანებშივე შეიქმნა “შაჰ-ნამეში” აღწერილი ამბების ხელახალი ლიტერატურული დამუშავებანი, რომელთა გამიჯვნა მათი მაღალმხატვრობისა გამო ფირდოუსის “შაჰ-ნამეს” ტექსტიდან ხშირად შეუძლებელი ხდება. ყველაფერი ეს კი ხელნაწერებში ისე აირია, რომ სწორი ჩანს ცნობილი ირანელი ლიტერატურათმცოდნის, ლოთფ-ალი აზერის სევდის მომგვრელი მოსაზრება: “შაჰ-ნამე” ისეა შერყენილი გადამწერების მიერ, რომ მასში არ არის ტაჟი,

რომელზედაც დანამდილებით შეიძლებოდა იოქეას, რომ იგი ფირდოუსის კალამს ეკუთვნოდესო.

ასეთ თითქოსდა უიმედო ვითარებაში რა მნიშვნელობა შეიძლება მიეცეს იმ მასალებს, რომელსაც გრანტით აღებული ჩენი თემა ეყრდნობა? ჩენი აპრიორული პასუხი ასეთია: ძალიან დიდი! საქმე ისაა, რომ აქ ქართული ლიტერატურის მკვლევართ გვაქვს ერთი დიდი უპირატესობა: დღემდე “შაჰ-ნამეს” საერთაშორისო კვლევის სარბიელზე ყურადღების გარეშე რჩებოდა ის ფაქტი, რომ ჩვენმა წინაპრებმა, ირანთნ ისტორიულად ახლო მყოფი ქვეყნის ინტელექტუალურად დაწინაურებულმა შეილებმა, ადრეულ ხანაშივე იწყეს როგორც ფირდოუსის პოემის, ასევე მისი მიბაძვებით შექმნილი თხზულებების თარგმნა და, საბედნიეროდ, ეს ქეგლები დღემდე შემონახულია. “შაჰ-ნამეს” პირველი კრიტიკული ტექსტის დადგენის დროს ცნობილმა ირანისტმა თ. მაკანმა გამოიყენა ფირდოუსის პოემის არაბული, ბონდარისეული (XIII ს.), და თურქული (XIV ს.) თარგმანები, რითაც დიდი ეფექტი შექმნა ირანისტიკაში, მაგრამ ამ საქმეში დღემდე არაგის არ გამოუყენებია “შაჰ-ნამესა” და მისი ვერსიების ზემოაღნიშნული ქართული თარგმანები. ჩვენ, ქართველი მეცნიერები, ამ უპირატესობას ეფულობთ და წინამდებარე გამოკვლევაში (ჩვენ მას უფრო მოკრძალებული, მაგრამ ტექსტის დასადგენად ფასდაუდებელი ტერმინით – “მასალები” – მოვიხსენიებდით) სწორედ სპარსული¹ და ქართული² ტექსტები გვაქვს ერთმანეთთან შეპირისპირებული.

¹ <http://www.aaziaboom.com>

پایگاه پژوهش آریابوم شاهنامه ی فردوسی

² შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინე აბულაძემ. თბილისი 1916 წ.

ზაალის დაბადება და აღზრდა

(1091-1225)

ერთი კაცი დიდებული საამს თანა იყო ზრდილი.
გააპირა გამუღავენება; მას უჩვენოს დედამ შეილი,
ბრძანა: – „რაინდ მოიყუანეთ, ერთგული და გავლენილი!“
მას გაანდო, ტირილითა ეუბნების შიშრეული.

მის ვაჟისა ეგეთობა გაუცხადა, ხელთა მისცა:
თქვენვე ბრძანეთ, – საქმე ჩემი წაეკიდა სხვასა ვისცა?!
რაინდ ვაჟის ასაკობა გაუშინჯა მუნვე მისცა,
მოეწონა საფალავნოდ, შემოქმედსა თაყუანი სცა.

რაინდ გული დაუამა: „რად სჭმუნაო შუქი მზისა?!
ვაქსა ღვთისა საფარველი აც ნიშანი სიკეთისა.
თმა თუ თეთრი გამოსხმია, – ბრძანებაა განგებისა,
მადლი მასვე, წადილი და მოსხმა თმისა სპეტაკისა.

რაინდ ბრძანა: „აწვე წაეალ, ფალავანსა გაუმუღავენებ,
მეშინიან, არ უნახავს, ამ საქმესა მოვახსნებ.
თვითონ ნახოს შეილი მისი, მოვიყუან და მას უჩვენებ,
თმის სითეთრე პატივია ღვთისაგან, – მას გაეგონებ.

დადგა უშიშრად პატრონთან მან ჰკადრა სიტყუა ჭკუიანი;
წავიდეთ, ნახეთ ძე თქვენი ღვთისაგან საფარველიანი, –
აწვე გავს დიდსა ნარიმანს შევენებით, ასაკიანი,
საამს იამა, ზე ადგა წასაეღად პირ-ნათლიანი.

სადედოფლოს შემოვიდა, მისი მთვარე მოიკითხა.
სირცხვილითა ეერთაქუ რა, წაუვიდა ფერი დიდ-ხა,
მას პასუხი ვერა უთხრა, ფალავანმან რაცა ჰკითხა.
ვარდი ზაფრად შეიცვალა, ბროლ-ბალახში მოიკიცხა.

მას აკუანი წინ მიუდგეს, მოხსენება დაუძვირდა.
თვალ-შავი და პირ-წითელი თვითონ ნახა, რაცა სჭირდა.
თმა-ბანბასა-გაპენტილსა ფალავანსა გაუკუირდა,

ბრძანა: „რა ენახე მაცთური, სით არის ჩეენის გეარისა? ექესასის წლისა კაცი ვარ, ჩემსა უბერე არისა. ღმერთს მოუკიცხავს, ნიშანი არა სძეს ნარიმანისა!“ ასრე დაჭმუნდა, ვითამცა ღვიძლ-გაპობილი არისა.

საამ გამდელს გაცაუწყრა, — „რად მაჩვენე ქაჯი ავი?! გორჯასპის და ნარიმანის, თქუი, სით არის ნათესავი? მართებს, აწვე დაეიკარგო, ან მოვიკლა თვითონ თავი, ვირემ სცნობდენ, მისცემია საამს შეილი, თმა-არშავი.

„ბერი შეილი მისცემია“, ნუ დააგდებთ ზაულს ხმასა, თვარა აწვე დაეიკარგვი, გავცურდები შიგან ზღვასა. ორნი კაცნი შინაურნი მომისხენით, მიეცემ ყრმასა, ტირის დედა ზაალისა, იდუმალად იტყუის „ეასა!“

რაინდ შეგზავნა მონანი მისანდონი და ჭკუიანი; მამამ მოაძრო აკვანსა ზაალ ღეთივ საფარულიანი, მათ კაცთა კალთას ჩაუგდო, ვიტა ვარდი და იანი, უბრძანა: — „საქმე დამალეთ, არ ვიყო აუგიანი!

ცხენს შესხედით, ესე საქმე ქენით კარგა, დამიფარეთ. ნუეის ეტყუით, ქალაქისა თქუენ სამზღვარი გაიარეთ. საუბარი არად უნდა, წაიყუანეთ, მალედ არეთ, წყალს მიეცით მოსარჩობლად, ანუ შამბსა მიაბარეთ!”

რა მონათა გაიგონეს საამისგან ნაუბარი, კალთაშია გაახვიეს გლახ-ყმაწვილი გულ-მღვიძარი. მას დღესა ელეს საღამომდი, ისწრაფიან, ვითა ქარი, გარდაადღეს ზღვისა პირსა: გავს, შემცოდე რისა არი.

ტირის დედა ზაალისა, „ცრემლით შეიქს, თუ სთქვა, ზღვასა!“ ქრმის შიშითა ვერსა იტყუის, იძახოდა მალეით „ეასა“: „მიგცეს მხეცთა შესაჭმელად, ვინ დაგიწყებს, შეილო, ზრდასა?“ საამ ღმერთსა ეხეუების. მან მიაპყრა პირი ცასა.

იტყოდა: „არსის დამბადე შენ ხარ, მზისა და მთვარისა, პატრონი გულის სიტყუათა, მპყრობელი ხმელთა მზღვარისა. შემწე და შემწყნარებელი ჩემი — მრთლისა და მკუდარისა; შენგან ვითხოვე ყრმა-შეილი მოცემად საბოძვარისა.

სიბერის ჟამსა მიბოძე, ჩვენ ამით გავიხარენით;
სევდა უფროსი მოსდევდა, ჭმუნვითა გავიყარენით,
ამ საქმისაგან მიშველე და შენვე შეგვიწყალებით.
თუ იყო თესლი დევისა, ჩვენ მისგან დაგვიფარენით!

თუ იყო შენი ბრძანება, ვერაფერ შეგეცდილები;
მე თუცა უმეცარი ვარ, ვერა ვიქ, რაც გეწყინების;
თავს ვერ გავიღებ უშენოდ, კაცთაგან არ გეგინებო, მისავე მონდობილი ვარ: – ეს ღოცვით მოგესმინების”.

მერმე დაჯდა, ზაულელნი გვერც დაისხა მოხსენებით:
„ახლა რომე ყრმა მომეცა, მან გამხადა შეჭირვებით;
იყო რამე ეშმაკური, მტერთა ჩემთა გაცინებით.
ვერ ვიქნებით ნიმროზისტანს, ვერცა ერანს გაჩინებით”.

საამისგან გაიგონეს, იგინიცა იკუირებდეს;
თმა-სპეტაკი დაიბადოს, ვის უნახავს კაცს, – ეძებდეს!
ანუ ბარტყი ფასკუნჯისა, არცა ღომის ლეკუი ყუფდეს,
მოახსენეს: „გონიერო, აწ იგი ქენ, რაცა სჯობდეს!”

ღვთის ბრძანებასა ვინ შესცვლის? მიკუირს თქუენისა ჭკუისაგან!..
ნუ მოისვენებ, ღოცვითა მადლისა მიცემისაგან.
იგ ბედნიერი შობილი, რა უყავ ძე, დედისაგან?
მოიძულე და გააგდე? რა ავი ნახე თმისაგან?!

ზაალს ძიძა რეინ მისცა, არც ოქსინოს დაუგებდეს,
ლომ-ვეფხნი და ზღვის ნიანგნი ჩვილს ძუძუსა აწოებდეს.
შვილობისა სიყუარული ვინ დაბადა, მას აქებდეს,
ცის მფრინველნი სურვილითა მალლა ბუდეს აიგებდეს.

პერთა შიგან არწიენი მალლა დაიდგმენ ბუდესა,
გამაგრდებიან ფასკუნჯნი, გარე მოიდგმენ ზღუდესა.
თეთრი ზაღდასტან გააგდეს ბალახთა, გააცუდესა;
გორვიდა ლეკუი ღომისა, მზის შუქთა დააჭმუნესა.

მოვიდოდა განგებითა მუნ ფასკუნჯი ნადირობად,
იპოვნა და მან წაიღო მართვეთათვის გასაძლობად.
ნება იყო განგებისა: მას უბოძა ძიძაობად,
პირ-აშკმული მხართა ქვეშე შეუგორდა ბარტყთა თბობად.

ბარტყთა ხორცი დაუხლიჩის, მუნ ფასკუნჯი ნადირობდა;
პირსა სისხლი ჩასდიოდა, ზაალ იმით გაძღებოდა,
ტახტად ქონდა ბუდე მისი, გლახ სიმურღი ძიძაობდა;
ვირემ ბარტყთა გააფრენდა, ამ წესითა იზრდებოდა.

თეთრი თმა მეტად აშვენებს, იაგუნდს მოუხდებოდა.
გაივსო, ვითა მთიები, ცისკარსა ედარებოდა.
ხელთა ხმარება შეეძლო, ადგის და იარებოდა,
ვითა გაუჩნდა გამზრდელად, ფასკუნჯსა ემოყურებოდა.

მასთანა დაჯდის საჭმელად, თუცა ვერ გაძღის პურითა,
რა ჭამის, დაწვის, იძინის, ჭკუა შეესმოდის ყურითა.
შეიტყო რომე არ იყო იგი მათებრი სჯულითა.
ზრო გაისინჯის, უბნობდის ენითა ფასკუნჯურითა.

ზაალ უკან გაეკიდის, რა ფასკუნჯნი დაფრინდიან,
მოეწყინის, დაშერის მეტად, რა იგინი ამაღლდიან.
ჩან მომართის ბუდესავე, ევლარ ნახის, მოშორდიან.
მუნ სამყოფი გაიჩინა, სად პირველად იგი სხდიან.

იგი უფროსი ფასკუნჯი მას ნადირსა უზიდევდის.
ზედა ზაალ თამაშობდის, ლომივითა აგორებდის;
სადამდისცა მთელი ყუანდის, ამ წესითა ნაგარდობდის,
ჭკუა ქონდა კაცობრივი: ვით წესია, ტყავს აძრობდის.

შეიტყვის სიცხე, სიცვიე, შიმშილი, წყლისა წყურვილი.
ნადირის ტყავი შეფუშენიტის, იყუის იმითა ბურვილი.
შესცივდის, ქვეშე დაიგის, იყუის იმისთვის ურვილი.
გარე ფრთა ერჭვის ფასკუნჯთა, ქონდა მკობისა სურვილი.

წელიწადი ათამდისი იმან დაჰყო მუნ ასეთი.
თმანი კოჭთა უფარვიდის, ტან-საროა, ლომ-ნაკუეთი.
მკლავ-მსხვილია, მკერდ-მყაფარი, კისერ-კოშკი გაუკუეთი,
საამს სჯობდა შევნებითა, არის პაპის მონაკუეთი.

ნადირობად მთისა ძირსა ჩამოვიდა ერთსა დღესა;
თმა-უკანით უკუეგდო, ფრთა-მორჭმული ეს რისხესა.
თვალ-ნარგისი, მოცინარე, პირის სახე გავს მთვარესა,
დაწვი ლალსა ეღვარესა, იაგუნდსა მცინარესა.

მასვე დღესა ქარაგანი მოხუდა სითმე მომავალი,
ზააღდასტან დაინახეს, საროსაებრ ტან-მაღალი,
თეთრის თმითა დაბურვილი, პირად ეარდი, მზისა ალი.
ესე საქმე გაუკუირდა, საუბარი თქვეს მრავალი.

ოთხთა კაცთა ცხენოსანთა ამბვის ცნობად სთქმიდა გული –
მიმავალი დაინახეს, მთისაჲ იყო სიარული:
დაფრთხა, ვითა არ ენახა მისობასა კაცთა რჯული.
მუნ გავიდა მთისა წვერსა, იგ კლდე იყო უგზაული.

უტერეტდეს განცვიფრებულნი, უზომოდ განკუირდებოდეს.
უძახდეს: „ღეთის მოყუარეო!“ ყივილით ეუბნებოდეს.
ზააღს არ ესმის სიტყუანი, ვით კაცნი არა ხლებოდეს,
ყოლე არ გასცა პასუხი, მდედარნი დაბრუნდებოდეს.

ზაღდასტან დადგა დარბაზსა, სიმურდსა ქონდეს გებულნი.
თავისა გზასა წავიდეს იგ კაცნი გაკუირვებულნი.
ყოვლგან თქვეს ესე ამბავნი, სიზმრითა ვით ოცნებულნი;
აქ ნახა საამ ჩვენება საჩინოდ განცხადებულნი.

که بر پهلوان اندر آمد دلیر شیر
دل بدسگالان او کنده باد
یکی پور پاک آمد از ماه روی
برو بر نبینی یک اندام زشت

چنین بود بخش تو ای

به پرده درآمد سوی نو بهار
ببود از جهان سر به سر نا امید
ز دادآور آنگاه فریاد خواست
بهی زان فزاید که تو خواستی
و گر کیش آهرمن آورده ام
به من بر ببخشاید اندر نهان
بجوشد همی در دلم خون گرم
چه گویم ازین بچه ی بدنشان
پلنگ و دورنگست و گر نه پرست
نخواهم برین بوم و بر آفرین
از آن بوم و بر دور بگذاشتند
بدان خانه این خرد بیگانه بود
برآمد برین روزگاری دراز
ندانست رنگ سپید از سیاه
جفا کرد بر کودک شیرخوار
کجا بچه را کرده بد شیر سیر
سپاس ایچ بر سرت ننهادمی
دلم بگسلد گر زمن بگسلی
به پرواز بر شد دمان از بنه
زمین را چو دریای جوشنده دید
از جامه دور و لب از شیر پاک

یکی دایه بودش به کردار شیر
که بر سام یل روز فرخنده باد
پس پرده ی تو در ای نامجوی
تنش نقردی سیم و رخ چون بهشت

از آهو همان کش سپیدست موی
نامجوی

فرود آمد از تخت سام سوار
چو فرزند را دید مویش پید
سوی آسمان سر بر آورد راست
که ای برتر از کژی و کاستی
اگر من گناهی گران کرده ام
به پوزش مگر کردگار جهان
بپیچد همی تیره جانم ز شرم
چو آیند و پرسند گردنکشان
چه گویم که این بچه ی دیو چیس
ازین ننگ بگذارم ایران زمین
بفرمود پس تاش برداشتند
بجایی که سیمرغ را خانه بود
نهادند بر کوه و گشتند باز
چنان پهلوان زاده ی بیگانه
پدر مهر و پیوند بfgند خوار
یکی داستان زد برین نره شیر
که گر من ترا خون دل دادمی
که تو خود مرا دیده و هم دلی
چو سیمرغ را بچه شد گرسنه
یکی شیرخواره خروشنده دید
ز خارا اش گهواره و دایه خاک

به گرد اندرش تیره خاک نژند
پلنگش بدی کاشکی مام و باب
فرود آمد از ابر سیمرغ و چنگ
ببردش دمان تا به البرز کوه
سوی بچگان برد تا بشکرند
ببخشود یزدان نیکی دهش
نگه کرد سیمرغ با بچگان
شگفتی برو بر فگندند مهر
شکاری که نازکتر آن برگزی
بدین گونه تا روزگاری دراز
چو آن کودک خرد پر مایه گشت
یکی مرد شد چون یکی زاد سرو
نشانش پراگنده شد در جهان
به سام نریمان رسید آگهی
شبی از شبان داغ دل خفته بود

به سر برش خورشید گشته بلند
مگر سایه‌ای یافتی ز آفتاب
بزد برگرفتیش از آن گرم سنگ
که بودش بدانجا کنام و گروه
بدان ناله‌ی زار او ننگر
کجا بودنی داشت اندر بوش
بران خرد خون از دو دیده چکان
بماندند خیره بدان خوب چهر
که بی‌شیر مهمان همی خون مزخ
برآورد داننده بگشاد راز
برآن کوه بر روزگاری گذشت
برش کوه سیمین میانش چو غرو
بد و نیک هرگز نماند نهان
از آن نیک پی پور با فرهی
ز کار زمانه برآشفته بود

აქა საამ ფალავნის სიზმრის ზმანება

(1126-1225)

ერანით კაცი მოვიდა, მაშერალი ცხენთა რბევითა.
ფალავანთ თაუო, ისმინე, ჩვენ გაგახაროთ ჰე ვითა:
ღეთის ბრძანებითა, ძე შენი, პირად გავსილი, მზე ვითა,
ფასკუნჯთა გვერდით გაზრდილი ლომი, საროსა ხე ვითა.

სხვა ფალავანი მისებრი ხმელზე არ გამოჩნდებისა,
ვითამცა ცხადად ყოფილა, ხმა-მაღლად ეუბნებისა:
სამახაროებლო გვიბოძე, ჩვენგან არ გეთხოვებისა,
აწ აღვისრულდა წადილი ღეთისაგან შენის ნებისა.

ფალავანსა გაედვიძა, ადგა ოფლი მოიხოცა;
ღია სულთქმნა, შემოქმედსა ამაღლი კადრა, – რა მეოცა!..
ეს სიზმარი ცხადივ იყო, ტირილითა კულავ ილოცა:
შემცოდე ვარ, წყალობამან შენმან სრულად არ დაგეხოცა!..

რა საწოლით გამოვიდა, კაეშანი გაეყარნეს,
სრულ მოიხმნო ფალავანნი, ყუელა დარბაზს შეიყარნეს,
მათ უბრძანა ქვე დასხდომა, ხასნი მუნა დაიჯარნეს.
რა უამბო მათ სიზმარი, ვითა მცხადი გაეხარნეს.

მაღლი კადრეს შემოქმედსა, ილოცვიდა ღმერთსა ყუელა.
საამს კადრეს: „ბოძებითა მისით ღმერთმან გასახელა!
ედვა მისი საფარველი: უწყი ახლა, მან უშეელა!
შენ აწყინე განგებასა, ღმერთმან რისხვა დაგიძეელა!

იგ ვაჭარნი შემოვიდეს, ფალავანსა ძღვენსა სძღვნობდეს,
მოახსენეს ნახვა მისი, იგ ზაღდასტანს ვერ იცნობდეს,
საამს დიდად გაეხარნეს, გულსა სვეტნი ანათობდეს;
მათ შესწირეს ღმერთსა მაღლი, მხიარულნი ნადირობდეს.

ბრძანა: ხვალე წავალ ძებნად, სპანი იხმნა მუნებურნი,
რა გათენდა, მათ ააბეს დროშა, ჟღერდა ყუირო-შტვირნი!
პილოზედა გამოაბეს ბარგ-კარეები, სპილენძ-ჭურნი,
ოთხ-ათასნი კარგნი კაცნი წამოვიდეს მხიარულნი.

მინადირობდეს, მიდიან ავაზითა და ქორითა,
მიწისა პირსა ღებეიდეს, მხეცი მოკლიან შორითა.
მის მთისა ძირსა მივიდეს, ჰგავს ცათა შენასწორითა!..
შემოზღუდვილი კლდეთაგან, არ ნაგებია ყორითა.

მის მთისა ძირსა ტყე იყო, ჩხერანი ისმნეს წყლისანი,
კლდის თავსა იდგენ დარბაზნი, ნაგებნი სიმურღისანი,
ტურფად ნაგებნი, მაღალნი, ვით დიდის ხელ-მწიფისანი.
გვერც წყარო გამოსდიოდის, სურნელნი ვარდის წყლისანი.

საამ ნახა იგ ბედენი, მადლი ჰკადრა ღმერთს მრავალი,
თვალნი ქონდეს, მას უნდოდა, დაენახა რომ ზაალი,
მთასა გარე შემოუვლეს, გზა ვერ პოვეს შესავალი,
ხელი, პირი დაიბანა, ლოცვად დადგა გულ-მხურვალი.

ღმერთსა დიდება შესწირა ფალაურისა ენითა:
მზე, მთვარე, ცა და ქვეყანა არს წყალობითა შენითა!..
შემინდევ მე, ბრძანებისა რაც შეცილება ექენითა!
ტკბილად მომხედენ, ნუ მომკლავ ამისთანითა სენითა!

მე მიჩვენე შეილი ჩემი, პირველ ჩემგან მოწყენილი,
შენ ფასდუნჯთა შეავედრე საფარველით დაფარული;
მივეც მხეცთა შესაჭმელად, იყო ევლთა გაგდებული!
მე მოვკალ და მოვიძულე, არს შენგან დარჩენილი!..

ანაზდ მოვიდა ფასკუნჯი, მაღლით პაერთა რებული,
ჩრდილმან დაფარა იგი მთა: გაეს, მზეა შუქდაფარული!
საამ და მისნი ლაშქარნი უჭერეტენ დაკუირვებული.
მან, ვითა კაცმან, დახედნა, სად ბუდე იყო გებული.

დაჯდა, უბრძანა ზალდასტანს ფასკუნჯურითა ენითა:
„ძე დიდის ნარიმანისა საამ ზის ცრემლთა დენითა,
ტახტოსან-გვირგვინოსანი ნიმროზს ზის შუქთა ფენითა,
მისი შეილი ხარ, იხარებს ზაულისტანი შენითა!

მისგან ეშინის ნიანგსა, თავს ვერ გამოყოფს ზღვისაგან.
აქამდი იყო წადილი შენი აქ ყოფნა ღვთისაგან:
ზის შეჭირვებით მას აქეთ შენისა გაგდებისაგან,
მას ბევრი ჭირი უნახავს შენისა გლახ ძებნისაგან!

აწ ფალაფანსა მე მიგგერი, ყოლ ნუ ხარ შეჭირვებითა,
საქმე კეთილად მოხდება, კარგად იქნები ნებითა,
ზაულისტანის პატრონად, ნიმროზს დაჯდები ქებითა;
პატრონად უნდი, შენ მოგცემს ტახტსა, გვირგვინსა ნებითა!

ზაალ უთხრა: „მამა შენ ხარ, და გამოსწნდი ჩემი მზრდელი!
შეიღთა გვერდით გაგიზრდივარ, არ მკლებია მე საჭმელი;
ეს სამყოფი მირჩენია, რომე მომცენ სრულად ხმელი,
ტახტ-გვირგვინი-ფრთეთა ჩრდილი, არის ჩემი მარჩენელი!“

ფასკუმჯმან თქვა: „განგებისა ცილება არ იქნებისა:
დაგიცვა, შენი შენახვა იყო მისისა ნებისა;
მამასა მიგგერი, შეგვედრებ“, ზალდასტანს ეუბნებისა,
„ღმერთმან მაგონა, მე მიგცემ, არსებით ვინ იქნებისა!“

დიდხან იქმნები დიდებით ყოველგან სახელდებული,
ერანელთ შარიართაგან პატივით შეწყალებული,
ნიმროზის ზურგი მტერთათვის შენ ზღუდე-გამაგრებული,
დაგეჭირების, გიშველი, მოვალ გულ-გახურებული.

არ გეტყუების დღესითგან, რაც ჩემგან დაგეპირების.
იგ დაწვი, მოგცემ ნაერთენსა, შევიტყობ, დაგეჭირების.
ფიცხლად წამოვალ, ქარულად, მუნ მოსელა არ მეჭირების,
აქვე მოგიყუან, არა ვიქ, შენ რაცა არ გელირების!“

დასჯერდა და იგ ზალდასტან ფასკუნჯისა შეჯდა ბეჭთა.
აღფრინდა და აიყუანა იგი მაღლა მან პეარტ.
ფალაფანთა ნათესავი, თმა-სპეტაკი სარო ველთა,
ფრთა მორჭმული, ტყავი ეცვა ღომ-ნაყუეთსა პილოს წელთა.

რა წამოვიდა, პეართა უჭერეტდენ გაკუირებულნი,
ღმერთს ადიდებდეს ყოველნი,– „ვართ შენგან დაბადებულნი!“
სიმურღი დაჯდა, ზალდასტან წამოდგა, სარო ხებული,
პირად მნათობი, თმა-თეთრი, ღაწვ-ღალდი, გაწითლებული.

თეთრი თმითა დაბურვილი, ბეჭ-ბრტყელია ღომ-ნაყუეთი!..
ყელ-მსხვილია, ვითა მამა, ნარიმანის მონაკუეთი...
საამ სიმურღს ეთაყუანა, მას მორჩილობს ქებაულეთი.
სპანი ღმერთსა ადიდებენ, რა გმსახურეთ ჩვენ ასეთი?“

საამ სიმურღს ეუბნების: „მადლამც სუფევ, ვითა მთვარე,
ღმერთმან ეგრე შენ დაგლოცოს, ვითა მე შენ გამახარე,
ვითა დამხსენ შეჭირებებს, განმინათლე ცნობა-არე.
შენ დაგლოცავ კურთხევითა, ვარ ამისა მოუბარე!

ჯკუიანი და გონიერი, ხარ ყოველთა სანატრელი!
შენ ასეთი ზურგი ყაყხარ, გამოუჩნდი ზაალს მზრდელი”.
ლაშქარნიცა დალოცვიდეს, ღეთის წინაშე ცრემლთა მღერელი.
მერე საამ მხარს აკოცა, გარდაავლო ფრთასა ხელი.

მერმე შეილსა მოეხვია, მას თვალ-პირი გარდუკოცნა,
ეაშად გნახე, განგებამან, შეილო, ესე რა მაოცნა.
სჯულ-წმიდაო, ღეთის წინაშე მან სიტყვანი გააოცნა,
ტახტ-გვირგვინის შესაფერო თვალთა ცრემლნი მოიხოცნა.

საამ გაგზავნა მოლარე, ბრძანა, აყუავდეს იანი!..
მოიღეს ტანისამოსი მათ, ქუდი გოარიანი.
შემოსეს, მოგვი ჩააცვეს, დგას ოქროს სარტყელიანი.
თმანი უკანა შვენოდეს მრავალ-კეც საგდებლიანი.

მამისა კაბა არ გრძელობს, ზაღდასტან რომ გავესრულდა,
ლაწვთა შეენიან ნარგისნი, მზის შუქი გაუფერულდა!..
ნახა ზაალის შეენება, ფასკუნჯი გამხიარულდა,
მარჯვენე მხარი გაშალა, ფრთე მოიგლიჯა ფარულდა.

ზაალს მისცა, დაავედრა: „ეს შენ გქონდეს ჩემეულად,
დაგეჭიროს, ფიცხლად დაწვი, შემომივა სიცხე გულად;
შენ მოგმართებ, რა შეეიტყობ, მე წამოვალ ფიცხლა შეეულად,
უსათუოდ მოგესწრები, მოგედები ცეცხლებ ველად!

ზაალ ყელსა მოეხვია, ენა ესმის ფასკუნჯური,
ტირის, გაყრა ეძნელების, გონება აქუს მას კაცური,
მას სიმურღმან უთხრა რამე საუბარი მუნებური:
„ნუ სტირ, გული დაიწყნარე, ტახტი გიჯობს საქებური!”

რა ფასკუნჯი გადაფრინდა, ზაალ ტახტსა აიყუანეს;
გვერცა უზის მამა მისი, ზაულელნი ეთაყუანეს;
მადლყ კადრეს შემოქმედსა, მხიარულთა პური ჭამეს,
სანოვაგე მრავალ-ფერი ოქროს ტაბკით მოიტანეს.

ზაღდასტანს ხორცი აჭამეს, ოდენ სიტყუითა ნასითა,
ღვინო ოქროსა კოკითა, იაგუნდისა თასითა,
ისწავლა ჭამა კაცური, არ საუბრითა ასითა,
შეიგნო საქმე კაცური: ხორცსა სჭრის იგ აღმასითა.

ცნა თუ, ჩვენ ვარ მამა-ძენი და შეიგნო პატრონობა,
ტახტი დადგეს პილოზედა, იზახოდა მადლად ნობა!
მხიარულნი გაემართნეს, გზა-გზა იწყეს ნადირობა,
მხეცი ნახეს, თუ მფრინველი არ ძალ-ედება გარდასწრობა.

დადგიან კარგსა ადგილსა კარვები ამართიანა,
ზაალ იგონებს, ქნა მართებს, ნადირი რა მოკლიანა,
მამისა მშვიდდსა მოზიდა, ყოლე არ ეძალიანა.
სროლა დაიწყო ისრისა, მჭერეტელნი შენატრიანა!

მან დაისწავლა სახელი ყოველთა, იყო მცნობელი!
ზაალის დედას წინაშე გაგზავნა მახარობელი.
საამ შესთვალა: „ნუ სჭმუნავ, მზე ხმელთა მანათობელი,
ნულარ მემდურვი, მოგგვარე სევდისა დამადნობელი!

ტან-სარო და პირად მთვარე, ჭანგ-მახვილი ხედი ლომი,
ვპოვე ჩემგან დაკარგული, ფასკუნჯისა განაძლომი.
ვიტა გმართებს, დამეზადე, დამხუდი, მზეო, ტახტსა მჯდომი,
შენ დაჰკაზემ დარბაზები, გაგვინათლდა ცათა კომი!

სცნა დედამან ზაალისმან, გაუახლდა სული გემსა;
მან კაცს მისცა საბოძვარი, მრავალ-ფერსა მოსდა ტანსა,
იაგუნდით პირს უტენდა და ხელით ჰკრეფს ყირმიზს ლალსა,
ესე საქმე გამოცხადდა, ყუელას ესმა ზაულელსა.

ფალაგანნი მასვე წამსა შესხდეს, წინა მოეგებნეს;
ჩამოხდეს და თაყუანს სცემდეს, დალოციან, მას აქებდეს.
მუსკამბარი გარდაყარეს, წამოვიდეს, ცხენთა შესხდეს,
რა მოვიდეს ქალაქშიგა, აყრიდიან ლალსა, კრეფდეს!

ყიოდინ, მომღერალნი და მუტრიბნი ძლიე ეტივნეს!
პირ-მზე დედა მოეგება, ვითა სარო, მოეხევენეს;
თვალთა, პირთა გაედაკოცნა, სევდა გაქრა, ჭირთა ივენეს,
იგ აყუაედა, ვითა ვარდი, ედემს შუქნი მოეფინეს!

სტაერითა მოფარდაგულსა დარბაზს შევიდეს მგოსანნი,
ფალაგანნი და ხალუმნი საყუირით, გვირგვინოსანნი,
არიფნი წინა მიუდგეს, სხდეს მომღერალნი ხმოსანნი,
ბერძულის ხარის კაბებით მონები, ზარქაშოსანნი.

ვითა მართებს მხიარულთა, ღამე ღხინით გაათენეს,
ესე საქმე ხელმწიფესა მანუჩარსა მოახსენეს:
„საამს შეილი მისცემია, გასაგდებლად წაიყუანეს,
როდეს იშვა, მასვე ჟამსა თმა ბამბასა დაუგვანეს.

იგ ფასკუნჯსა გაუზრდია, პოვეს წელსა მებათესა.
ტან-საროა, ლომ-ნაკუეთი,, იკუირებდენ სიკეთესა.
კაცთა ენა არ შეესმის, პირ-გაესილი გავს მთვარესა“!..
მანუჩარსცა გაეხარნეს, ბრძანა: „მიეხუდი სიამესა!..

საამისებრი ძალ-გულად სხვა არეინ დაბადებულა,
თუ მისი შეილი მასა გავს, დღეს ტახტი ამაღლებულა,
ერანის ტახტოსანთათვის საწუთრო განათლებულა,
ვისაც უყვარვარ, იამოს... ორგულნი შეძრწუნებულა!”

ნაგზარს უხმო: „შეილო, წადი, ვინცა გინდა, წაიტანე,
დიდი საამ მოიკითხე, ჩუენ მაგიერ ეთაყუანე,
შეილის პოვნა მიულოცე, ღმერთსა მადლყ, მასვე პმონე,
ჩუენცა ენახოთ ფალაგანი, მოდი, თანა მოიტანე!

ფრინველთაგან განაზარდი, მოიყუანე, სპათ ვისურვოთ,
ლაშქარნიცა შეისწავლოს, ჩეენნი მჭვრეტნი დაეაკუირვოთ,
ჩეენ შეგზადოთ მათი საქმე, მეტად კარგად დაეიურვოთ.
ლხინი ენახოთ, ვიადურსოთ, მტერი ყუელგან გაეაცვიფროთ”.

ნაგზარ შეჯდა, გაემართა, ვინცა უნდა, წაიტანა,
სახელმწიფო ტახტ-გვირგვინი, წინა დროშა გაიძღვანა,
ზაულისტანს მიეწურა, ნადირსა ხოცს თანის თანა.
საამს კადრეს: „ნაგზარ მოვა, მანუჩარის ძე, შენთანა!”

შესხდეს საამ დაზაღდასტან, სპანიც ბევრი გაიტანეს.
ნაგზარს, ძესა მეფისასა, ფიცხლავ წინა მიეგებნეს,
მათი ნახეა გაეხარნეს, ერთმანეთსა ეთაყუანეს,
გეანან ალვათ მოჭდობილთა, ვარდნი ერთად ააყუანეს.

მამისა მოციქულობა ნაეზარ თქუა არა კლებული:
„ძე მოგცემია, იმისთვის ვარ დიდად გახარებული!“
ზაალ მოსწონდა თაეადთა, უჭურეტენ გაკუირეებული.
საამს ულოცვენ პოენასა, დგანან პირ-განათლებული!

შესხდეს, მოვიდეს ქალაქად, ნაეზარს აყრიან გოარსა;
სტაერით დაფარეს დარბაზი, ტახტს დასხდეს შეუპოვარსა.
ერანელ-ზაულისტნელნი ღვინოსა სმენ ხოშ-გუარსა,
წინ მეჩანგენი უსხედან, ირჩევედს შესაგუარსა.

საამ მოართვა გვირგვინი ნაეზარს თვალ-გოარიანი,
მრავალი სტაერა ჩინური, საჩინო სახელიანი.
თაეადთა უძღვნა ტაიჭნი ოქროსა პირ-ლაგმიანი,
მეხუთეს დღესა წავიდეს ნუზლიან-საჩუქრიანი.

ფალაგანმან წაიტანა, ეინცა უნდა, თანა მისი,
ძღვენი შეკრა სახელ-მწიფო, მანუჩარის საკადრისი.
მიეწურნეს, მოეგება წინა მეფე, ვითა თეისი.
შორიდაღმა ეთაყუანა ზაალ, შვილი საამისი.

სამჯერ შორით ესალამნეს, მიდიოდეს ასრე დიდ-ხა.
ხელ-მწიფეცა გარდაუხდა, ფალაგანი მოიკითხა,
შვილის პოენა მიულოცა, – ჩვენი მტერი მოიკიცხა!
ზაალ ერთობ მოეწონა, სხეა მის მეტი არა კითხა.

სრათაგან მოეგებიან, ჩანგსა კერენ პირად მთვარები.
აღვას აკმევედეს, ხელთ ქონდათ ოქროსა მუჯამარები,
ოქროს სარტყლითა მოსილნი იმღერდეს მუჯუფთარები,
სტეირ-ნაღარისა ხმისაგან, ყურო, რად მოიხმარები?!

ერანელთა უხაროდა ზალდასტანის ტახტოსნობა,,
მეფე დაჯდა ტახტთა ზედა, იზახოდა მადლად ნობა;
საამ გვერდსა გარდიწვია, შეშვენოდა ჯომარდობა!
მერმე ზაალ შეიყუანეს, მოსწონს მისი თვალადობა!

ზაალ მეტად მოეწონა, რა მანუჩარს თაყუანისცა,
ასაკობა გაუსინჯა, შემოქმედსა მადლი მისცა,
ნაძღვეი ვარ, ამისებრივ ფალაგანი ყუანდეს ვისცა!..
მოიტანა ზროხის სახე, ოქროს ლახტი ხელთა მისცა.

იგი მამას შეავედრებს ამანათად ფალავანსა,
რაც ერჩიენოს, მას იქმოდეს, გააგონებთ ნურეინ ავსა;
გიუჟარდეს და ეს გერჩიენოს ყოველსავე სანახავსა,
აც ნიშანი სიკეთისა, არ უპირობს მტერსა ზავსა.

ლომ-ნაკუეთი მკერდ-მკლავითა, აქუს სიფიცხე მას ვეფხისა,
მერმე ჰკითხა საფაქდარსა საქმე მისის გაგდებისა;
საამ წერილად მოახსენა პოვნა ახლის ფალავნისა,
რაცა ზაალს გარდახდოდა, უკუირს გაზრდა სიმურდისა.

ხელ-მწიფე ამა ამბავსა იყურებს, იამებისა,
ბრძანა: მოიღეთ სტროლაბი; მოაბადთ ეუბნებისა:
თუ რა ბედისა იქნების, ან ვითა რა მოხდებისა?!
საეტლოშიგა ჩახეხდოთ, ეცნათ, თუ რა გარდახდებისა?

მოახსენეს: „ხელმწიფეო, იყავ მისთვის მხიარული.
ზაალ შვილი ფალავნისა, მამისაგან გაგდებული,
ერანელთა მცველი იყოს, ტახტის ზურგი წელ-შერტყმული,
შვილი მიხუდეს, მოგემატოს შენ დიდება მისგან სრული!

ხრმლითა მტერსა დაგამონებს, ეერ დაუდგამს მეომარი.
მას დეე-ქაჯნი ეერ დაუდგამს, ნიანგნი და უზაბარი.
მათ იცოცხლონ დიდი ხანი, წაცაუღონ მტერთა ზღვარი.
იგ მეგრძოლმა ეერ დაღალოს, ანდამატი ვითა მყარი!

რა ხელ-მწიფესა ეს ესმა, ღმერთი ადიდა პირითა.
ტანს მოაბადნი დამოსნა, აჩუქა ოქრო მილითა.
მერმე მოჰკასმა ზაღდასტან წესითა, ვითა შვილითა,
თავსა დაარქო გვირგვინი. საამ აავსო ლხინითა!

მოაღებინა საჭურჭლე ჯორითა, აქლემებითა.
მერმე დაქაზმნეს ტაიჭნი ოქროსა უნაგრებითა,
ჯორი დაღული, აბჯარი, ხიფთანი ბარგისტნებითა.
სრულა აივსო ლაშქარი ინდოურისა ხრმლებითა.

ხუთი ყოშუმი ბერძენი, ჩინელი – მონა ხმლიანი.
ნასყიდი მონა – ყუელაი, ოქროსა ტან-სარტყლიანი,
ქოს-ნადართა, დროშითა დაქაზმნა ტან-ნაკუთიანი,
ზაღდასტანს მისცა ყუელაი საცხენი საჩუქრიანი.

ნიმროზი და ზაულელნი მისცეს მაშინ მანუშურითა,
დუმბულისტნელ-ბუხტი-ინდონი სამამულებდ ზღვის პირითა,
ჯან-სამისურ ფერხზედ ადგა, ხელ-მწიფესა კადრა ვითა,
სჯულ-წმიდაო, საქმე შენიხმელთ ანათობს მზის შექითა!

შენი სახელი ღვთისაგან ცათამდის ამადლებულა,
სხვა თქვენი სწორი ხელ-მწიფე ხმელზედ არ დაბადებულა!
ტკუა-მამაცობით, შეენებით თქვენებრ არაეინ ქებულა,
სხდეს მოსვენებით, სიამით... ქვეყანა დაწყენარებულა!..

ხმელთა სალარო და განძი თქვენს წინ არ გამოჩნდებისა,
სადამდის კაცი ცოცხალან, ვერაეინ გედარებისა;
ტახტისა ფერხსა აკოცა საამ, შინ ეთხოვებისა,
შინ წამოვიდა ღომ-გული, ქოსი პილოსა ებისა.

საამ წავიდა, აქებდეს, უკან მისდევდეს სპანია,
გულ-მხიარულნი მიდიან იგი და მისნი ყმანია.
ზაულს მივიდეს, მოქაზმეს დარბაზი, ტახტი, სრანია.
ზაულდასტან გევანდა პილოსა, მუსკ-ამბარ-ვერცხლიანია.

სპანი და მოქალაქენი გულ-მხიარულნი ელიდესა,
წინ მოეგებნეს პატრონსა, ჩანგსა, ბარბითსა კეკრიდესა,
თავსა ოქროსა, ამბარსა და მუშკსა გარდაყრიდესა,
დასხდეს ოქროსა ტახტზედა, ღმერთს მადლსა შესწირვიდესა!

რა თავადთა ყოვლგნითა ცნეს, საამ გმირი შინ მოვიდა,
დიდით ძღვნითა წამოვიდნეს, ბარგი მძიმედ აეკიდა;
შინაურნი გააგება, თავადები შემოვიდა,
თაყუანსა სცემს ყუელა საამს, მერმე ზაალს დალოცვიდა.

ზაალს გოარსა აყრიდეს, მადლსა იხდიდეს ღვთისაგან,
შეწყენარებულ ღვთისაგან და დიდის ხელ-მწიფისაგან,
ღღერძელად სუფეე ტახტზედა დიდისა დიდებისაგან,
გულმხიარულად ვიქნებით შენისა ჩვენ ჭერეტისაგან!

მიწისა პირი საესეა თქვენისა სახელისაგან!
თაყუანსა სცემდეს, მოვიდა მუნ ჯარი თემ-თემისაგან:
რაც სიგლით ქონდა ზაულდასტანს მანუშარ ხელ-მწიფისაგან;
მათაც დალოცეს, ერთს თვესა ღვინი აქუსთ ნადიმისაგან.

ზაალს რაც ნაბოძარი აქუს დიდისა ხელ-მწიფისაგან,
ან რაცა ყუანდა ან ქონდა გმირისა მას მამისაგან,
ყველა გაუყო ლაშქართა, მოსწონდათ სიუხვისაგან,
ზოგთა მამული უბოძის, ვით ხამდა პატრონისაგან.

რა გაითქვა მისი ქება, ზაალისკე ყოვლგნით ვლიდეს.
მან ააესნა საბოძერთა შორს მყოფნიცა – დაღოცვიდეს!
აქებდეს და ყოელი კაცი საამს ზაალს უღოცვიდეს,
ლხინობდეს და ნადირობდეს, საწუთროსა ხელსა ყრიდეს.

აქ საამს წიგნი მოართვეს ხელ-მწიფის მონაწერია,
იხმნა სპანი და თაეადნი, ეინც უფრო მეცნიერია,
რაცა ეწერა, უანბო, თქუა: „ჩვენგან დასაჯერია,
ჩვენ მაზანდარას მიემართოთ, რაცა ხელმწიფის ერია.

აწ მანუჩარ ხელ-მწიფისა შეცილება არ ეგების,
თუმცა დიდით ჭმუნვით საეეს ჩემი გული წაეგების,
მე რაცა ექმენ, თქუენცა იცით, მეცნიერთა ეძაგების!
სიბერის ჟამს შეილი მამცა, ღმერთსა ემადლობ, თუ რა ხდების.

ზაალ გაეაგდე, დაეპარგე შეწყალებული ღვთისაგან!
ღმერთი ჰფარვიდა, ვერ ვიცან ჩემისა სირეგენისაგან;
მას მოვედინა ფასკუნჯი დიდისა განგებისაგან,
მისთა ბარტყთანა გაზარდა ტან-სარო, მჯობი მზისაგან!..

ბრძანა: „თვალშიგან ავიკელ მე ზაალ სახელდებული,
იგ ბედნიერმა ფასკუნჯმა გაზარდა მოწონებული;
აწ მოწიფული მიბოძა მე ღმერთმან შეწყალებული,
ფასკუნჯის ენა ასწავლა, არ კაცთა მოწონებული.

ეს ფასკუნჯმან შემავედრა ადამიანს ბრძენსავეთა”.
რა გასინჯა ხელ-მწიფემან – აც ნიშანი სიკეთითა,
შეიწყალა შარიერმა, თქუა შენახვა პატივითა:
„შენ გევედროს, გეხეწები, ვირ მოვბრუნდე ლაშქრობითა.

ასწავლეთ ზნე-კეთილობა, ვითა თქვენ გეფერებისა,
ვინცა თქვენს წინა იქნების, მას არა დააკლდებისა.
მერე ზაალდასტან მოიხმო, ასწავლა, რაცა ხდებისა:
სპაზედ გასცემდი, ლხინობდი, ნურა ნუ გეჯავრებისა.

აქ, ზაულისტანს, ლხინობდი, ვერაინ გედარებისა?"
ზაალს ეს უთხრა მამამან, თვალთ ცრემლი ედინებისა,
ჰკადრა: „უთქენოდ დამაგდებ, მე სული ამომხდებისა,
აქამდის ვიყავ გაგდებით, აწ აღარ მეთმინებისა.

თუ რამ შეგცოდეს, შემინდევ, ჟამია დაზავებისა,
დედის მუცლითგან შემცოდეს, ჩემს მეტი ვინ იქნებისა?!
თუ რამ გაწყინეთ, მიყავით მუქაფა შეცოდებისა,
აქამდის მზარდეს მფრინეელთა, აწ გახლდეს, მენატრებისა.

თუ ომთა საქმე მასწავლო და ხელ-მწიფეთა რიგია,
გვერც გახლდეს, პირსა გიჭერეცდეს, მე მენატრების იგია.
ნუ მომაგონებ გამზრდელსა: მის მეტი რამც მომიგია,
მპორსა მაჭმედა, სისხლს ესევმდი, ქუეშ ნადირთ ტყავი მიგია.

ცოდვილი დიდთა რჯათათვის მე თურმე დაებადებულვარ:
კელა და კელაცა მაქვს სასჯელი, ამისთვის შევიჭირებულვარ;
ვარდისა ნაცვლად მე თურმე ეკალთა დაევიდებულვარ,
მას ღმერთსა რასთვისლა ექადრებ, რომლისგან დაებადებულვარ?!

საამს ესმა ზაალისგან ესე ყუელა საუბარი,
უბრძანა თუ: „ყუელას გიზამ, რაცა შენსა გუელსა არი,
ეს მასმია მე ბრძენთაგან, მეცნიერი ვინცა არი:
ამ ზაულით დაიმონონ ტახტ-გვირგვინი, სპათა ჯარი!..

ამა ზაულით იქნების შენი დიდება მლთისაგან.
ლაშქართა საფაჰდარობა და მტერთა ძლევა სვისაგან.
ყოველს სულზედა გასცემდი, აავსე სიუხვისაგან,
განგება არ შეიცვლების, კარგად იქნება ჭკუისაგან.

გულ-ამოდ გამოისვენე, ბედნიერისა დღისაო!
ნადირობდი და იშვებდი, საქმე ქენ სიუხვისაო,
ლაშქართა მოიმადლებდი, კლიტე გაქუს ზარდახშისაო;
მოფინე კარგი სახელი, მნათობო ხმელეთისაო!

ზაალ მამის ბრძანებასა ყუელას კარგა გაუპირდა.
ბარგ-კარეები გამოიღეს, სამძიმარსა გამოზიდა.
ჰკრეს ქოსსა და ნალარასა, ყუირო-სტვირი მალლად ყვირდა,
მუნ დაკაზმეს ჯორ-აქლემი, თვალ-გოარი ყუელას ჰკიდა.

აჰიდედს ბარგ-სამძიმარი, ზაულისტანით გავიდა,
მაზანდარა ქარქისტისა ამოსაწყუეუტად წავიდა,
თქუა: „ამოვსწყუიტო, დავხოცო, დღე დაუყენო შავი და,
მზე დაუბნელო ნათელი, არ გაუპირო ზავი და!

ორს ფარსაგამდის ზალდასტან თავი მამასთან აროსა;
ლაშქართა მაშეენებელი ტანი მიუგავს საროსა,
გავს სამოთხისა ყუაეილსა და ვარდსა მოცინაროსა;
სეე მისი უქეს ლაშქართა ეტლისა დასაგეაროსა.

საამ ზალდასტანს ასწაელის ცხენოსან-მშვილდოსნობასა:
„ლაშქართა ზედა გასცემდი, იმით იქ რაზმთა წყობასა,
უხეად გასცემდი, ლაშქარნი იქმონან შენსა ყმობასა“.
ერთგან დასხდიან, ასწაელის იგ შვილსა კაცთა ცნობასა.

მეოთხეს დღესა დალოცა საამ ზალდასტან გულითა:
„ღმერთიმცა შენი მწე არის, წმიდამც იქნები რჯულითა!..“
ფალავენს რაინდს შეკვედრა: „ნათლად ამყოფე სულითა,
თქუენ გაუნათლეთ დარბაზი ტახტითა მოკაზმულითა!“

ლომ გული საამ წავიდა, რა მათ შეკვედრა შეილია,
ეს ზაულისტანს მოვიდა, დაიწყეს დიდი ლხინია,
მოფინა ზაალ სახელი, გაითქუა გმირთა გმირია,
ნადიმობდის და უხვობდის, აქებდის ყოელი პირია!

ქალაქთა და ქუეყანათა იგ საქმესა გამართვიდა,
სამართლითა იქცეოდა, ყოელი სული მას ლოცვიდა.
ეს სიკეთე ვისაც ესმა, აქებდა და მას ნატრიდა.
შეუყუარდა ყუელაკასა, მტერი არსით არა კუირდა.

მერმითგან ქვაბულისტანით მან წასელა მოინდომაო,
თავადთა სახელდებულთა, ლაშქართა წვევა ბრძანაო.
წიგნი გასწერეს, მოვიდა სპა ჯარი ყოელითგანაო.
ზღვისა ქვიშისა ოდენი ლაშქარი შეიყარაო.

საამს რომე წაეტანა, ორი წილი დააგროვა;
ბერი არის, თუ ყმაწვილი, გაჩენებით ყველა მოვა.
ცხენ-აბჯართა დაკაზმული, დროშიანი რაც იშოვა,
ნაღარითა, ბარგ-კარვითა, ფალავენები ბევრი მოვა.

ომ-გამოცდილი, ლომ-გული, დაკაზმულიყო ყუელაო,
მათს სიმრავლესა გაკუირდეს, მწიგნობართ იწყეს წერაო.
ზაღდასტანისკენ დაიწყეს გასაჩვენებლად დენაო.
დათვალეს სრული ლაშქარი, მწერალს დაუშვრა ენაო.

ძველთ საღაროთა გააღო და ზარდახშათა კარია,
თავადთა ფალავანთზედა მან გასცა საბოძეარია.
მოიღეს ქუდი, სარტყელი, ოქროს ლაგმითა ცხენია.
აუესებელნი არ მორჩნეს ყმაწვილი, არცა ბერია.

აბჯარი და ხრმალი, ლახტი, ინდოური, გასცა უხეად,
სრულ აავსო ყველაკაი, გეანდა არის მონაბუქად!
გაზაფხულის ღრუბელსა პგავს, სიუხვე ვთქუა არ სუბუქად,
მხიარულნი იცინოდეს, არეინ იყო კაცი ქუშად.

მან სახელმწიფო გეირგეინი თავსა დაირქო, შეენოდა,
სრა-ფარდაგები გაიღეს, რაცა კულავ ველთა ფენოდა,
რაც შარიერსა ებოძა მონები სასახელოდა.
სტვირი, ქოსი და ნალარა, ნაფირი – მალლად ყუიროდა.

ურიცხვი დადგა ლაშქარი... არ ითქმის კაცთა ენითა!..
ეკალმუხსა გავს ქუეყანა და აბანოხსა ფერიოთა,
ქორ-შავარდენი, ავაზა, ვერვინ დათვალოს ენითა!
მათ ამოსწყვიტეს ნადირი ისრითა სისხლთა მღვრელითა.

شاهنامه - منوچهر - گفتار اندر خواب دیدن سام نریمان

کز اندیشه ی دل شتاب آمدش	چو شب تیره شد رای خواب آمدش
درفشی برافراختندی بلند	چنان دید در خواب کز کوه هند
سپاهی گران از پس پشتِ او ی	غلامی پدید آمدی خو بروی
سوی راستش نامور بخردی	به دست چپش بر یکی موبدی
گشادی زبان را به گفتار سرد	یکی پیش سام آمدی زان دو مرد
دل و دیده شسته ز شرم خدای	که ای مرد ناپاک ناپاک رای
پس این پهلوانی چه بایسته یی	ترا دایه گر مرغ شایسته یی
ترا ریش و سر گشت چون	گر آهوست بر مرد موی سپید
	خنگ بید
که در ننت هر روز رنگیست	پس از آفریننده بیزار شو
	نو
کنون هست پرورده ی کردگار	پسر گر بنزد پدر بود خوار
ترا خود به مهر اندرون مایه	کزو مهربان تر بدو دایه نیست
	نیست
چو شیر ژیان کاندرا آید به دام	به خواب اندرون برخوشید سام
سران سپه را همه برنشاند	چو بیدار شد بخردان را بخواند
که افگندگان را کند خواستار	بیامد دمان سوی آن کوهسار
که گفتی ستاره بخواهد کشید	سر اندر ثریا یکی کوه دید
که ناید ز کیوان بروبر گزند	یشیمی ازو برکشیده بلند
یک اندر دگر بافته چوب عود	فرو برده از شیز و صندل عمود
بدان هیبت مرغ و هول کنام	بدان سنگ خارا نگه کرد سام
نه از رنج دست و نه از آب و	یکی کاخ بُد تارک اندر سماک
	خاک
بمالید رخسارگان بر زمین	ابر آفریننده کرد آفرین
ز خارا سر اندر ثریا کشید	کز انسان درو کوه و مرغ آفرید
توانا و از برتران برتر است	بدانست کو دادگر داورست
دد و دام را بر چنان جایگاه	ره برشدن جست و کی بود راه

همی گفت کای برتر از جایگاه
ماه

ز روشن گمان و ز خورشید و

گرین کودک از پاک پشت من ست
از این بر شدن بنده را دست گیر
چنین گفت سیمرغ با پور سام
پدر سام یل پهلوان جهان
بدین کوه فرزند جوی آمده ست
روا باشد اکنون که بردارمت
به سیمرغ بنگر که دستان چه گفت
نیشیم تو فرخنده گاه من ست

نه از تخم بدگوهر آهرمن ست
مرین بی گنه را تو اندرپذیر
که ای دیده رنج نیشیم و گنام
سرافرازتر کس میان میهان
ترا نزد او آب روی آمده ست
بی آزار نزدیک او آرمت
که سیر آمده ستی همانا زجفت
دو پر تو فر کلاه من ست

چنین داد پاسخ که گر تاج و گاه
مگر کاین نیشیمت نیاید بکار
ابا خویشتن بر یکی پر من
که در زیر پرت پرورده ام
گرت هیچ سختی بروی آورند
بر آتش برافکن یکی پر من
همانگه بیایم چو ابر سیاه
دلش کرد پدرام و برداشتش
ز پروازش آورد پیش پدر
تنش پیلوار و دو رخ چون بهار
فرو برد سر پیش سیمرغ زود
سراپای کودک همه بنگرید
بر و بازوی شیر و خورشید روی
سیاهش مژه دیده ها قیرگون

ببینی و رسم کیانی کلاه
یکی آزمایش کن از روزگار
همیشه همی باش در فر من
ابا بچگانیت برآورده ام
گر از نیک و بد گفت وگوی آورند
ببینی هم اندر زمان فر من
بی آزارت آرم بدین جایگاه
گرازان به ابر اندر افراشتش
رسیده به زیر برش موی سر
پدر چون بدیدش بنالید زار
نیایش همی بافرین برفزود
همی تاج و تخت کیی را سزید
دل پهلوان ، دست شمشیر جوی
چو بست لب و رخ همانند خون

دل سام شد چون بهشت برین
تنش را یکی پهلوانی قبا
فرو آمد از کوه و بالای خواست
سپه یکسره پیش سام آمدند
تبیره زنان پیش بردند پیل

بران پاک فرزند کرد آفرین
بپوشید و ز کوه بگزارد پای
همان جامه ی خسرو آرای خواست
گشاده دل و شادکام آمدند
برآمد یکی گرد چون کوه نیل

همان زنگ زرین و هندی درای
 بدان خرّمی راه بگذاشتند
 ابا پهلوانی فزون آمدند
 که سام آمد از کوه با فرهی
 بسی از جهان آفرین کرد یاد
 شود تازنان پیش سام سوار
 بدان شادمانی که بگشاد روی
 شود تا سخنها کند خواستار
 که بُد پرورانیده اندر گنام
 بر آیین خسروپرستان شود
 که پور جهان پهلوان را بدید
 گرفتند مر یکدیگر را کنار
 و زیشان بدو داد نوذر پیام
 زمین را ببوسید سام سترگ
 چنان که ش بفرمود دیهیم جوی
 سپید پذیره شدش با سپاه
 پیاده شد از اسب و بگدارد گام
 مرآن پاک دل مرد خسرو پرست
 چه دیهیم دار و چه دیهیم جوی

کلاه بزرگی به سر برنهاد
 نشستند روشن دل و شادکام
 به زرین عمود و به زرین کلاه
 شبگفتی بماند اندرو شهریار
 تو گفتی که آرام جان ست و مهر
 که از من تو این را به زنهار دار
 به کس شادمانه مشو جز بدوی
 دل هوشمندان و آهنگ شیر
 و زان تا چرا خوارگشت ارجمند
 ز خورد و ز جای و ز خفت و نهفت
 که چون گشت بر سر سپهر از فراز
 پر از داستان شد به بسیار سال
 ستاره شناسان و هم بخردان

خروشیدن کوس با کرّه نای
 سواران همه نعره برداشتند
 به شادی به شهر اندرون آمدند
 یکایک به شاه آمد این آگهی
 بدان آگهی شد منوچهر شاد
 بفرمود تا نوذر نامدار
 کند آفرین گیانی بروی
 بفرمایدش تا سوی شهریار
 ببیند یکی روی دستان سام
 و زانجا سوی زاولستان شود
 چو نوذر بر سام نیرم رسید
 فرود آمد از اسب سام سوار
 ز شاه و ز گردان برسید سام
 چو بشنید پیغام شاه بزرگ
 دمان سوی درگاه بنهاد روی
 چُن آمد بنزدیکی شهر شاه
 برفش منوچهر چون دید سام
 منوچهر فرمود تا برنشست
 سوی تخت ایران نهادند روی

منوچهر برگاه بنشست شاد
 به یک دست قارن به یک دست سام
 پس آراسته زال را پیش شاه
 گرازان بیاورد سالار بار
 بدان بُرز بالا و آن خوب چهر
 چنین گفت مر سام را شهریار
 به خیره میزارش از هیچ روی
 که فرّ گیان دارد و چنگ شیر
 پس از کار سیمرغ و کوه بلند
 یکایک همه سام با او بگفت
 و زافگندن زال بگشاد راز
 سرانجام گیتی ز سیمرغ و زال
 بفرمود پس شاه تا موبدان

بجویند تا اختر زال چیست
 چو گیرد بلندی چه خواهد بُدَن
 ستاره شناسان هم اندر زمان
 بگفتند با شاه دیهم دار
 که او پهلوانی بود نامدار
 چو بشنید شاه این سَخَن شاد شد
 یکی خلعتی ساخت شاه زَمین
 ز اسپان تازی به زرین ستام
 ز دیبا و خز و ز یاقوت و زر
 غلامان رومی به دیبای روم
 زبرجد طبق ها و پیروزه جام
 پر از مشک و کافور و پر زعفران
 همان جوشن و ترگ و برگسثوان
 همان تخت پیروزه و تاج زر
 به مُهر منوچهری عهدی نبشت
 همه کاول و دنبیر و مای و هند
 ز زاولستان تا بدان روی بُست
 چو این عهد و خلعت بیاراستند
 چو این کرده شد سام بر پای خاست
 ز ماهی بر اندیشه تا چرخ ماه
 به مهر و به داد و به خوی و خرد
 همه گنج گیتی به چشم تو خوار
 فرود آمد و تخت را داد بوس
 سَوی زاولستان نهادند روی
 چو آمد به نزدیکی نیمروز
 بیاراستند سیستان چون بهشت
 به سر مشک و دینار برریختند
 یکی شادمانی بُد اندر جهان
 هر آنجا که بُد مهتری نامجوی
 که فرخنده بادا پی این جوان
 چو بر پهلوان آفرین خواندند
 نشست آنگهی سام با رود و جام
 کسی کو به خلعت سزاوار بود

بران اختر از بخت سالار کیست
 همان داستان از چه خواهد زدن
 از اختر گرفتند یک یک نشان
 که شادان بزی تا بود روزگار
 سرافراز و هشیار و گرد و سوار
 دل پهلوان از غم آزاد شد
 که کردند هر کس برو آفرین
 ز شمشیر هندی به زرین نیام
 ز گستردنی های بسیار مر
 همه پیکر از گوهر و زر بوم
 چه از زر سرخ و چه از سیم خام
 همه پیش بردند فرمانبران
 همان نیزه و تیر و گرز و گران
 همان مُهر یاقوت و زرین کمر
 سراسر ستایش بسان بهشت
 ز دریای چین تا به دریای سند
 به نوئی نبشتند عهدی درست
 پس اسب جهان پهلوان خواستند
 که ای مهربان مهتر داد و راست
 چو تو شاه ننهاد بر سر کلاه
 ز مانه همی از تو رامش برد
 مبادا ز تو نام تو یادگار
 ببستند بر کوهی ی پیل کوس
 نظاره بریشان همه شهر و کوی
 خبر شد ز سالار گیتی فروز
 گلش مشک سارا بُد و زر خُشت
 بسی زعفران و درم بیختند
 سراسر میان کیهان و میهان
 ز گیتی سَوی سام بنهاد روی
 برین پاک دل نامور پهلوان
 ابر زال بر زر برافشاندند
 همی داد چیز و همی راند کام
 خردمند بود و جهاندار بود

بر اندازه شان خلعت آراستند
جهان دیدگان را ز کشور بخواند
چنین گفت با نامور بخردان
چنین ست فرمان هشیار شاه
سوی گرگساران و مازندران
دل و جانم ایدر بماند همی
به گاه جوانی و گندآوری
پسر داد یزدان بیانداختم
گرانمایه سیمرغ برداشتش
بپرورد تا شد چو سرو بلند
چو هنگام بخشایش آمد فراز
بدانید کین زینهار من ست
گرامیش دارید و پندش دهید
سوی زال کرد آنگهی سام روی
چنان دان که زابلستان خان تُست
ترا خان و مان باید آبادتر
کلید در گنج ها پیش تُست
به سام آنگهی گفت زال جوان
جدا پیشتر زین کجا داشتی
کسی با گنه گر ز مادر بزاد
گهی زیر چنگال مرغ اندرون
کنون دور ماندم ز پروردگار
ز گل بهره ی من بجز خار نیست
پدر گفت : پرداختن دل سزاست
ستاره شمر مرد اخترگرای
که ایدر ترا باشد آرامگاه
گذر نیست بر حکم گردان سپهر
کنون گرد خویش اندرآور گروه
بیاموز و بشنوز هر دانشی
ز خورد و ز بخشش میاسای هیچ
بگفت این و برخاست آوای کوس
خروشیدن زنگ و هندی درای
سپهبد سوی جنگ بنهاد روی

همی پایه ی برتری خواستند
سَخَن های بایسته چندی براند
که ای پاک و هشیار دل موبدان
که لشکر همی راند باید به راه
همی راند خواهم سپاهی گران
مژه خون دل برفشاند همی
یکی ساختم بیهده داوری
ز بی دانشی ارج نشناختم
همان آفریننده بگماشتش
مرا خوار بُد ، مرغ را ارجمند
جهاندار یزدان به من داد باز
بنزد شما یادگار من ست
همه راه و رای بلندش دهید
که داد و دهش گیر و آرام جوی
جهان سر بسر زیر فرمان تُست
دل دوستداران به تو شادتر
دلم شاد و غمگین به کم بیش تُست
که چون زیست خواهم من ایدر نوان
مدارم گر آمد گه آشتی
من آنم ، سزد گر بمانم ز داد
چمیدن به خاک و مزیدن ز خون
چنین پروراند همی روزگار
بدین با جهاندار پیگار نیست
بپرداز و برگوی هرچیت هواست
چنین زد ترا ز اختر نیک ، رای
هم ایدر سپاه و هم ایدر کلاه
هم ایدر بگسترد بایدت مهر
سواران و مردان دانش پژوه
بیابی ز هر دانشی رامشی
همه دانش و داد دادن بسیج
هوا قیرگون شد زمین آبَنوس
برآمد ز دهلیز پرده سرای
یکی لشکری ساخته جنگجوی

بشد زال با او دو منزل براه
 پدر زال را تنگ در بر گرفت
 بفرمود تا باز گردد ز راه
 بیامد پر اندیشه دستان سام
 نشست از بر نامور تخت عاج
 ابا یاره و گرزه ی گاو سر
 ز هر کشوری موبدی را بخواند
 ستاره شناسان و دین آوران
 شب و روز بودند با او بهم
 چنان گشت زال از بس آموختن
 به رای و به دانش به جایی رسید
 چنین هم همی گشت گردان سپهر
 چنان بُد که روزی چنین کرد رای
 برون رفت با ویژه گردان خویش

بدان تا پدر چون گذارد سپاه
 شیگفتی خروشیدن اندر گرفت
 شود شاد دل باز تخت و کلاه
 که تا چون زید تا بود نیک نام
 به سر بر نهاد آن فروزنده تاج
 ابا طوق زرین و زرین کمر
 پڑوید هر چیز و هر چیز راند
 سواران و گردان و کین آوران
 زدندی همی رای بر بیش و کم
 که گفتی ستاره ست از افروختن
 که چون خویشتن در جهان کس ندید
 ابر سام و بر زال گسترد مهر
 که در پادشاهی بجنبید ز جای
 که با او یکی بودشان رای و کیش

ზაალის ჩასვლა ქაბულში და მერაბთან შეხვედრა

(1227-1248)

ქაბულისტანის ხელ-მწიფე, მერაბ ტან-ალეა, სვიანი,
ზაალის მისვლა შეიგნა, აყუაედა, ვითა იანი,
ძღვენი და ნუხლი აკიდა, უჩინა კაცი ჭკუიანი,
მან უნებურნი თავადნი იახლნა, მათკენ დიანი.

შესხდეს და წინ მიეგებნეს ზაალ და მისნი ყმანია,
ცხენიდან მერაბ გარდახდა და სრულა მისნი სპანია.
მათ ერთმანეთსა აკოცეს, საღამად დგანან სხვანია,
კარავთა შიგა შევიდეს, ვით მოყუარულნი ძმანია.

ქაბულისტანელთა მიაართვეს ურიცხვი, დიდი ძღვენია:
გვირგვინი, ოქრო, გოარი იმათი შესაფერი.
არ ითქმის კაცთა ენითა, სიმრავლე თუ რაზდენია!..
თვალ-მარგალიტი, გოარი, ოქროს ტაბაკთა ფენია.

ფერად-ფერადად ააგეს სტაერა-ატლასი, ლარები,
მოასხეს ჯორი, აქლემი, რაც უფრო იყო მალეები;
დიადი ცხვარი და ზროხა, კაცთაგან დაუთვალეები!
ზალდასტანს უძღვნეს, მადლს იხდის: „პირ-დაღმა დაეცმყარები!”

მერაბს ზალდასტან მოსწონდა ხელ-მწიფურითა ზნითაო,
თქუა: „ფალაგანი ახალი ამას ვერვინ სჯობს ჭკეითაო,
აც საფარეელი ღვთისაგან, სავსეა, ვიცი, სვითაო,
მერმე დაიდვეს ნადიმი, ლხინი დაიწყეს სმითაო!”

ზაალ გამართა ნადიმი, იმათად ფერად ზმიდესა,
მრავალი მგბარი ხარშული, სანუკარს ვერ დასთვლიდესა.
იაგუნდისა კოკითა ლალის ფერს ღვინოს სმიდესა,
ამოსა ხმასა იტყოდეს, ჩანგის ძალს წამოზიდესა.

დაიწყეს სმა და ნადიმი, გამოისვენეს ლხინითა,
მრავლითა სმითა მისჭირდათ, ერთობ დაითურეს ღვინითა.
თავეთავის სადგომს მიმართეს, დაწვნეს, იშვებენ ძილითა,
დღე რა გათენდა, აცადგეს, ამოდ უბნობდეს პირითა.

რა გათენდა, მზე მოვიდა, მან საწუთრო დაამშვენა,
ზაალ ადგა ძილისაგან, მისი ქება ვერა ვთქუნა.
ტანს ჩაიცვა სახელ-მწიფო, მოიმატა შუქთა ფენა,
მერაბსთანა ნადიმობდის, გაახშირის სმა და მღერა.

მერაბ მოვიდა ტან-სარო, ხელმწიფურითა ქცევითა,
პირად მზე, მკერდ-მკლავიანი, ღაშპართ აშვენებს, მზე ვიტა!..
თვალ-წარბ-გიშერი, ღაწვ-ღალი, მარგალიტ-სიტყუა ფრქვევითა;
რა იგი ნახეს მნათობთა, იგინი გახდენ ლევითა.

ზაალდატანს ეკეთებოდა მერაბის ფალავანობა,
თქუა: „ერანელთ'ში ვერ ენახე მისებრივ მოწიფულობა!“
ზაალ იკადრა საღამი, მოსწონს ტანისა სრულობა,
ტახტს გარდიწვია, სად უფრო სტავრითა მოკაზმულობა.

ზაალ მერაბ მოიკითხა, თქუა: „გაგსაჯე ღვინის სმითა!“
მერაბ ერთობ შეეკევთა, ეჭკუიანა, მოსწონს ზმითა!
ერთმან ერთსა შეხედიან მათ თვალითა საყუარლითა,
მათ გამზრდელი რაინდ ახლავს მკერდ-მკლავითა ფალავნითა.

რაინდ საამის გამზრდელი გვერდს უჯდა ფალავანია,
რა მაზანდარას წავიდა, მას შეავედრა შეილია.
ტკბილად უჭკერტდა თვალითა, – მერაბის შესწავლილია.
ზაალდატანს რაინდ ჰკითხევდა, უსმენდა გმირთა გმირია.

ზაალ თქვა: „მერაბის ნახვა ღია მიამა გულითა,
საყუარელია, ჭკუიანი, ნათლადამც არის სულითა!..
მას რაცა უნდა, მიუართვამ, საჭურჭლე-საგანძურითა,
რა შევისწავლე, შემყუარდა ზროითა ფალავნურითა.“

მას დღესა გამოისვენეს, ვინ დასთვლის მათ საღხინოსა,
იაგუნდისა თასითა სმიდეს წითელსა ღვინოსა,
შუქი ემატა ორთავე ბროლისა ღაწვს უნრდილოსა,
ზაალს და მერაბს აქებდეს, თქუეს: „მუშტით მოკვლენ სპილოსა.“

ზაალ მერაბს მოახსენა: „თქუი, რა გინდა ჩემგან შენო?!
შენ, ჯომარდო ფალავანო, რაცა გინდა, მოგახსენო!..
შენთვის არცა სულნი მშურან, რა გმსახურო, ბრძანე თქუენო!
მერაბ მაღლი გარდიხადა: „რა გმსახურე, ბრძენთა ბრძენო?“

ზე ადგა მერაბ, დალოცა ზაღდასტან, პირად მზიანი,
„ახალი მოწიფული ხარ, მოწონებული, სვიანი,
საწუთრომც იქს შენს ნებასა, რომ იყო დოვლათიანი!
მე არ მაკლია ქონება: ტახტი მაქუს, ვზივარ ყმიანი.

ამით ოდენ შემიწყალე, გაისარჯე ჩემსა, ბრძანე,
ფერხი დადგი შეენიარი, ჩემი სახლი დააშენე:
ბრძანე, ჩემსა სამყოფშიგა გული ჩემი გაათენე,
მრავალს გოარს მირჩენია, დაშენე ჩემი არე.

გვირგეინსაც ის მირჩენია, ზააღ, მოსელა ბრძანე ჩემსა!..
ფაღავანო, მირჩენია, შეისწავლი ჩემსა თემსა.”
ზააღ უთხრა: „მიამების თქვენსა ყოფნა, მოსელა შენსა!..
სიხარბესა დამიზრახვენ, მე საქმესა ესინჯავ ჩემსა.

ხელ-მწიფეთ თაქსა მანუჩარს მოსელა ეწყინოს შენსაო,
ფაღავანო ზურგსა ღომ-გულსა აგრევე მამაჩემსაო,
მიზრახონ: „სმა-ჭამისათვის მოშორდა მისსა თემსაო!..
თქუან: „არ მართებდა მუნ წასელა, ტახტ-ქალაქისა მცველსაო!”

მერაბ შეიგნო არ წვევა, შეიტყო, – არა ხდებოდა,
შინ დაეთხოვნეს, „წავალთო!” მერაბ და ვინცა ხლებოდა.
ზააღ მოიღო მრავალი, რაც უკეთესი სდებოდა,
მერაბ და სულ მისნი სპანი პირთამდის აივსებოდა.

თვალ-მარგალიტსა სარტყელსა და ტყავსა გამოჰზიდესა,
ოქროთა აკაზმულითა ტაიჭთა ხელი ჰკიდესა;
მერაბ და სპანი აავსნა, ზაღდასტანს დალოცვიდესა;
წავიდეს გულ-მხიარულნი, ზაულისაკენ ვლიდესა.

მობრუნდეს რა ზაულებლნი, ზააღს წინ დასხდეს ღვინითა,
ასაკობასა, მეგრდ-მკლავსა მერაბს უქებდეს პირითა!..
თვალად და ტანად აქებდეს, თქუეს: „ვერვინ სჯობსო იმითა,
ხელ-მწიფის ყოფა-ქცევითა!..” მისი სიკეთე ეთქუა ვითა?!

که در پادشاهی بجنب ز جای
که با او یکی بودشان رای و کیش
سوی کابل و دنبر و مرغ و مای
می و رود و رامشگران خواستی
برآیین و رسم سرای سپنج
گرازان و خندان و دل شادمان
زیر دست با گنج و گسترده کام
به رخ چون بهار و به رفتن تذرو
و کتف یلان و هش موبدان
به کابل همه بوم و برداشتی
که با او به رزمش نبود ایچ تاو
ز کابل بیامد بهنگام بام
غلامان و هر گونه ای خواسته
ز دیبای زربفت و چینی حریر
یکی طوق زرین زیرجد نگار
که مهراب آمد بدین فرهی
به آیین یکی پایگه ساختش
گشاده دل و بزم ساز آمدند
نشستند بر خوان با فرخاتن
گه کرد مهراب را پورسام
دلش تیز تر گشت در کار او
نگه کرد زال اندر آن برز و یث
که زبندتر زین که بندد کمر

چنان بد که روزی چنان کرد رای
پرون رفت با ویژه گردان خویش
سوی کشور هندوان کرد رای
به هر جایگاهی بیاراستی
گشاده در گنج و افکنده رنج
ز زابل به کابل رسید آن زمان
یکی پادشا بود مهراب نام
به بالا به کردار آزاده سرو
دل بخردان داشت و مغز ردان
ز ضحاک تازی گهر داشتی
همی داد هر سال مر سام ساو
چو آگه شد از کار دستان سام
ابا گنج و اسپان آراسته
ز دینار و یاقوت و مشک و عبیر
یکی تاج با گوهر شاهوار
چو آمد به دستان سام آگهی
پذیره شدش زال و بنواختش
سوی تخت پیروزه باز آمدند
یکی پهلوانی نهادند خوان
گسارنده می میآورد و جا م
خوش آمد هماناش دیدار او
چو مهراب برخاست از خوان زال
چنین گفت با مهتران زال زر

აქა დრამ ფალავანისაგან მერაბის ასულის როდამის ქება და ზაალის გამიჯნურება

(1249-1257)

დარამ თქუა: „მერაბს წინაშე ვერა ეთქუი ქება ქალისა,
მით რომე ეგონებოდა თხოვნა მის ბროლ-ფიქალისა.
მერაბს უთქს ცოლი ლამაზი, მართ მზისა დასაგეანისა,
მასთანა ქალი კეკლუცი, შეენებით მსგავსი მთეარისა!

ქალი უდგს გასათხოველი, ფარდაგსა შიგან აროსა,
სამოთხის წელითა ნარწყავსა ტანი მიუგავს საროსა,
პირი გავსილსა მთეარესა, მართ მზისა მეჯუფთაროსა,
თვალნი მეღნისა მორეცსა, მართ ცისკრად დასადაროსა!..

წარბი აჯისა ქამანდსა, პირი ბროლისა ფიქალსა,
წამწაში წმინდად გათლილსა ეკალ-მუხისა ისარსა,
ის დასწავს მისთა მჭერეტელთა, ვინ დაუდგების მის აღსა!
თმა საგდებელსა ნაგრეხსა, გიშრითა დანაფიცარსა!..

ვით ნახო მისი თვალ-წარბი, ბრძანებ თუ: „ეორნის ფრთე არი!“
ბაგენი სამოთხეს უგავს, თუ სთქვა: „ელეარე მზე არი!“
კბილნი მარგალიტს წყობილსა, ძოწსა, აყიყსა ზიარი,
ვინც იმის შეყრას ეღირსოს, ეეჭვობ, არ მიხედეს ზიანი!

ვერცხლისა მსგავსსა ტანზედა გიშრისა თმანი ჰფენიან!..
ვით ზოალი და მარიხი წმიდასა ცასა შეენიან!..
მისი სახე და სიტურფე ბასტანელთ ვერ დასწერიან!..
მისებრი ტურფა მნათობი არცავეს ამბად სმენიან!

თუ სთქვა: „მას შიგან მიწისა ნაყოფი არ იოვების,
ხმა-ტკბილი, სიტყუა-ნარნარი მისებრი ვინ იშოვების?!
მზე ბანოვანთა თავადი მჭერეტელთა გულსა მოვების!
მალრიბით მაშრიყამდისინ, ზღვით ცის კიდემდის იქების!

არ იპოვების მისებრი საწუთროს მაშვენებელი,
ღირსნი იმისის ნახვისა იშვებენ მისნი მხლებელი,
მისთა მჭვრეტელთა სახმილი, ცეცხლი დავესოს მგზებელი,
ვინც ახლავს, სიხარული აქვს, გაუნათლდების დღე ბნელი!..”

რა ფალავანმან ახალმან ეს გაიგონა ქებაო,
დარამს უბრძანა უთუოდ ცეცხლმან დამიწყო დებაო.
მერაბს ყაეს ქალი ღამაზი, მინდა როდამის ხლებაო,
ჩემს მეტმან ვერვინ შეირთოს, თუ იყოს ღეთისა ნებაო.

მერაბ და ცოლი იმისი თვით ვარგან სიტურფითაო,
მათსა ასულსაც მართებდა უკლები იყოს ზნითაო!
ზაღდასტანს მიჯნურობითა ცეცხლი მოეგზნო წვითაო,
მას აღარ უნდა სმა-ჭამა, სიმღერა ჩანგის კვრითაო.

یکی نامدار از میان مہان
 پس پردہ ی او یکی دخترست
 ز سر تا بہ پایش بکردار عاج
 بران سفت سیمنش مشکین کمند
 رخانش چو گلزار و لب ناردان
 دو چشمش بسان دو نرگس بہ باغ
 دو ابرو بسان کمان طراز
 بہشتست سرتاسر آراستہ
 برآورد مر زال را دل بہ جوش
 شب آمد پر اندیشہ بنشست زال
 چو زد بر سر کوه بر تیغ شید
 در بار بگشاد دستان سام
 در پهلوان را بیاراستند
 برون رفت مہراب کاول خدای
 چو آمد بنزدیکی بازگاہ
 بر پهلوان اندرون رفت گُو
 دل زان شد شاد و بنواختش
 بپرسید کز من چہ خواہی بخواہ
 بدو گفت مہراب کای پادشا
 مرا آرزو در زمانہ یکیست
 کہ آبی بہ شادی سوی خان من
 چنین داد پاسخ کہ این رای نیست
 نباشد بدین سام ہمدستان
 کہ ما می گماریم و مستان شویم
 جزین ہرچہ گویی تو پاسخ دہم
 چو بشنید مہراب کرد آفرین
 خرامن برفت از بر تخت او
 چو بستن سہم از پیش بنگرید
 از آن کونہ ہم نیز و ہم راہ بود
 برو ہیچ کس چشم نگماشتند

چنین گفت با پهلوان جهان
 کہ رویش زخورشید نیکو ترست
 بہ رخ چون بہشت و بہ بالای ساج
 سرش گشتہ چون حلقہ ی پای وند
 ز سیمین برش رستہ دو ناردان !
 مژہ تیرگی بردہ از پر زاغ
 برو تو ز پوشیدہ از مشک و ناز
 پر آرایش و دانش و خواستہ
 چنان شد کزو رفت آرام و ہوش
 بہ نادیدہ برگشت بی خورد و ہال
 چو یاقوت شد روی گیتی سپید
 برفتند گردان زرین ستام
 چو بالای پرمایگان خواستند
 سوی خانہ ی زال زاول خدای
 خروش آمد از در کہ بگشای راہ
 بسان درختی پر از بار نو
 وزن انجمن سر برافراختش
 ز تخت و ز مہر و ز تیغ و کلاہ
 سرافراز و پیروز و فرمان روا
 کہ آن آرزو بر تو دشوار نیست
 چو خورشید روشن کنی جان من
 بہ خان تو اندر مرا جای نیست
 همان شاہ چون بشنود داستان
 سوی خانہ ی بت پرستان شویم
 بہ دیدار تو رای فرخ نہم
 بہ دل زال را خواند ناپاک دین
 ہی آفرین خواند بر بخت او
 ستودش فراوان چنان چون سزید
 زبان از ستودنش کوتاہ بود
 مر او را ز دیوانگان داشتند

چو روشن دل پهلوان را بدوی
مرو را ستودند یک یک میهان
ز بالا و دیدار و آهستگی
دل زال یکباره دیوانه گشت
سپهدار تازی سرراستان
که تا زنده ام چرمه جفت من ست
عروسم نباید که رعنا شوم
از اندیشگان زال شد خسته دل
همی بود پیچان دل از گفت و گوی
همی گشت یکچند بر سر سپهر

چنان گرم دیدند و با گفت و گوی
همان کز پس پرده بودش نهان
ز بایستگی ، هم ز شایستگی
خرد دور شد عشق فرزانه گشت
برین بر بگوید یکی داستان
خم چرخ گردان نهفت من ست
بنزد خردمند کانا شوم
بران کار بنهاد پیوسته دل
مگر تیره گردنش ازین آب روی
دل زال زر تا سر آکنده مهر

მერაბის საუბარი სინდუხტთან და როდამის ზაალზე გამიჯნურება

(1258-1272)

ზალდასტანს მიჯნურობისა ცეცხლი გულსა უდაღვიდა.
დაწვის, ძილი არა ქონდის, სურვილითა ცრემლსა ღურიდა,
მერაბ შინა რა მივიდა, მხიარული კარგა ზმიდა,
მას ტურფანი დარბაზნი აქუს, ბანის ბანსა ვინ დასთვლიდა?

მერაბის ცოლი პირ-მთვარე სინდუხტ შინ დახვდა, მზე ვითა;
აგრევე ბანოვანთ თავი, როდამის ქება ეთქუა ვითა!
სავარდეს გარეთ ზღუდუა, მადლად მოვლიდა, კლდე ვითა,
მას კარნი ებნეს მაგარნი, წყარო დის, სამოთხე ვითა.

ჩრდილნი ღამაზნი, ტურფანი, – მუნ იყო ხევნარიანი:
ნარინჯ-თურიჩნი, ნარგისნი, იშოებოდეს იანი,
მრავლად დგას ვარდი და ვაშლი, წყარონი გარე ღიანი,
მუნ ავზი იყო ოქროსი, ვით ლომი, შექმნილიანი.

ავზს შესდიოდა ფერხთ წყალი და პირით გამოსდიოდა,
მუნ ცუდ-მაშვრალი ბრუნეუდის, ვარდი, ნარგისი ცვიოდა,
მუშკთა აკმევდა, ამოთა სულნელთა სული დიოდა,
პირ-მთვარესთანა მერაბ ჯდა, სავარდეს ლხინსა ყიოდა.

მერაბს ხელთა ვარდის კონა ქონდა, ლხინსა ვინ დასთვლიდა?!
პირ-მზეს ქალსა ხელი მიჰყო, ეღვარესა ღაწეს კოცნიდა.
მან დალოცა, ვით მართებდა, საყუარლად და კარგად ზმიდა,
მოშურნე და ავი თვალი მოაშოროს, – ინატრიდა.

შენსამცა ნებაზედ არის საწუთროს ეტლი ღვთისაგან!
ამ თვალთა, გულთა ნათელო, ბედნიერმცა ხარ სვისაგან!
მე შენთვის დია მამსურდა, ლხინი არ მაკლდა სმისაგან,
უშენოდ არა მიაძის შენისა გონებისაგან!

მერაბს ცოლმან საყუარელმან სინდუხტ ჰკადრა სიტყუა ასე:
აწ მიბრძანე, იგ ახალი ფალაუანი როგორ ნახე?
ბძანეთ, გავსა მისთა გვარსა, თუ სხვა რამე დაუზრახე,
ჭკუით, ანუ ასაკითა, თქუით, რა რიგად გამოსახე?!

მერაბ თქუა: „ბანოვანთ თავო, თუ სთქუა, „აღვისა ხე არის!“
სიდიდითა და ძალ-გულად გმირს საამს უსრულე არის.
ტანად აზატსა საროს სჯობს, დაწვე-ვარდი, პირად მზე არის,
ბეჭ-ბრტყელი, მკერდ-მკლავიანი, ვით ლომი ასეთი არის!

მკლავი ლომს უგავს, ძალ-გულად ნიანგს არ დაედარების,
სხვა სადევეთა მქონები მას ვერვინ გაედარების.
სიფიცხე-სიკისკასითა ვეფხსაცა დაედარების,
უხვი გამცემი, გულ-ხსნილი ჯომარდი ვის ეხმარების?!

მოსამართლე და მოწყალე ჭკუიანი ლაშქართ მოყუარე,
ბრძენი და წყნარი, პირ-მთვარე, – სიტურფით მზეს დავადარე!
თეთრი თმა ლალის დაწვზედა, მართ იაგუნდის სადარე,
მაშიგ ვერ ეპოვე მიზეზი, ვით მზე მნათობი სადარე.

მან დამიმაღლა მე ძღვენი ხელ-მწიფურითა ქცევითა,
გამოგვასვენა გულ-ტკბილად, გმირი შევნოდა, მზე ვითა:
რა წამოვედით, გვიბოძა, მისი სიმრავლე ეთქუა ვითა?!
მისი სიუხვით ხელ-მწიფე, არც ერანელი ეთქუა ვითა!..

რა პირ-მზესა როდამს ესმა მამისაგან მისი ქება,
სიკეთე და ზნე-სრულობა, შეუვიდა ცეცხლთა დება.
ამას იტყუის: „მე შევირთავ, მგონ რომ იყოს ღეთისა ნება!
თუ ღეთისაგან დღენი მესხნენ, ვეჭობ, მამხედეს მისი ხლება.

თუ მას შევირთავ, არ მინდა ერანის დედოფალობა,
არც თურანელთა თავადთა მინდოდეს მეჯუფთარობა.
მინდა თმა-თეთრი ზაღდასტან, პირად მზე, ალვა-ტანობა,
ქრმად არვინ მინდა მის მეტი, რომ მამხედეს კეისარობა!

არც დიდისა ხელ-მწიფისა ფაფხურისა მინდეს შვილი,”
ამას როდამ იგონებდა, სევდა ჰკლევდა მეტად ხშირი,
ზაღდასტანის გულისათვის უჭკნებოდა მას გლახ გული,
სიყუარულით ცრემლსა ღვრიდა, აღარ ედგა, თუ სთქვა, სული!

ნადიმი, გამოსუენება, დაეწყდა ღხინი, შეებაო,
დღისით და ღამით იგონებს, დაუწყის ცეცხლმან დებაო.
დედა-მამათა შიშითა არ უნდა გაცხადებაო,
თავს იკრძალევდის, მაღევდის, ვერ ცნეს, ვინცა ქნა ხლებაო!

چنان بد که مهربان روزی پگاه
گذر کرد سوی شبستان خویش
دو خورشید بود اندر ایوان او
بیاراسته همچو باغ بهار
شگفتی برودابه اندر بماند
یکی سرو دید از برش گرد ماه
به دیبا و گوهر بیاراسته
بپرسید سیندخت مهربان را
که چون رفتی امروز و چون آمدی
چه مردست این پیر سر پور سام
خوی مردمی هیچ دارد همی
چنین داد مهربان پاسخ بدوی
به گیتی در از پهلوانان گرد
چو دست و عنانش بر ایوان نگار
دل شیر نر دارد و زور پیل
چو برگاه باشد درافشان بود
رخش پڑمراندهی ارغوان
به کین اندرون چون نهنک بلاست
نشانندهی خاک در کین بخون
از آهو همان کش سپیدست موی
سپیدی موی بزیب همی
چو بشنید رودابه آن گفتگوی
دلش گشت پرآتش از مهر زال
چو بگرفت جای خرد آرزوی

برفت و بیامد ازان بارگاه
همی گشت بر گرد بستان خویش
چو سیندخت و رودابهی ماه رو
یسرپای پر بوی و رنگ و نگار
همی نام یزدان بروبر بخواند
نهاد ز عنبر به سر پر کلاه
بسان بهشتی پر از خواسته
ز خوشاب بگشاد عتاب را
که کوتاه باد از تو دست بدی
همی تخت یاد آیدش گر کفام
پی نامداران سپارد همی
که ای سرو سیمین بر ماه روی
پی زال زر کس نیارد سپرد
نبینی نه بر زین چنویک سوار
دو دستش به کردار دریای نیل
چو در جنگ باشد سرافشان بود
جوان سال و بیدار و بختش جوان
به زین اندرون نیز چنگ اژدهاست
فشانندهی خنجر آبگون
بگوید سخن مردم عیب جوی
تو گویی که دلها فریب همی
برافروخت و گلنارگون کرد روی
ازو دور شد خورد و آرام و هال
دگر شد به رای و به آیین و خوی

ზაალისა და როდამის შეხვედრა და გაყრა

(1254-1268)

თუ სთქუა: „მას შიგან მიწისა ნაყოფი არ იპოვების,
ხმა-ტკბილი, სიტყუა-ნარნარი მისებრი ვინ იშოვების?!
მზე ბანოვანთა თავადი მჭერეტელთა გულსა მოვების!
მადრიბით მაშრიყამდისინ, ზღვით ცის კიდემდის იქების!

რა ფალავანმან ახალმან ეს გაიგონა ქებაო,
დარამს უბრძანა უთუოდ ცეცხლმან დამიწყო დებაო.
მერაბს ყავს ქალი ღამაზი, მინდა როდამის ხლებაო,
ჩემს მეტმან ვერვინ შეირთოს, თუ იყოს ღეთისა ნებაო.

მერაბ და ცოლი იმისი თვით ვარგან სიტურფითაო,
მათსა ასულსაც მართებდა უკლები იყოს ზნითაო!
ზალდასტანს მიჯნურობითა ცეცხლი მოეგზნო წვითაო,
მას აღარ უნდა სმა-ჭამა, სიმღერა ჩანგის კერთაო.

ზალდასტანს მიჯნურობისა ცეცხლი გულსა უდაღვიდა.
დაწვის, ძილი არა ქონდის, სურვილითა ცრემლსა ღურიდა,
მერაბ შინა რა მივიდა, მხიარული კარგა ზმიდა,
მას ტურფანი დარბაზნი აქუს, ბანის ბანსა ვინ დასთვლიდა?

მერაბის ცოლი პირ-მთვარე სინდუხტ შინ დახვდა, მზე ვითა;
აგრევე ბანოვანთ თავი, როდამის ქება ვთქუა ვითა!
საეარდე სგარეთ ზღუდეა, მადლად მოვლიდა, კლდე ვითა,
მას კარნი ებნეს მაგარნი, წყარო დის, სამოთხე ვითა.

ჩრდილნი ღამაზნი, ტურფანი, – მუნ იყო ხეენარიანი:
ნარინჯ-თურინჯნი, ნარგისნი, იშოებოდეს იანი,
მრავლად ღგეს ეარდი და ვაშლი, წყარონი გარე დიანი,
მუნ ავზი იყო ოქროსი, ვით ღომი, შექნილიანი.

აეზს შესდიოდა ფერხთ წყალი და პირით გამოსდიოდა;
მუნ ცუდ-მაშვრალი ბრუნევედის, ვარდი, ნარგისი ცვიოდა,
მუშეთა აკმევდა, ამოთა სულნელთა სული დიოდა,
პირ-მთვარესანი მერაბ ჯდა, საეარდეს ლხინსა ყიოდა.

მერაბს ხელთა ვარდის კონა ქონდა, ლხინსა ეინ დასთელიდა?!
პირ-მზეს ქალსა ხელი მიჰყო, ელვარესა დაწეს კოცნიდა.
ჩან დალოცა, ეით მართებდა, საყუარლად და კარგად ზმიდა;
მოშურნე და ავი თვალი მოაშოროს, – ინატრიდა!..

შენსამცა ნებაზედ არის საწუთროს ეტლი ღეთისაგან!
ამ თვალთა, გულთა, ნათელო, ბედნიერმცა ხარ სვისაგან!
მე შენთივის დია მამსურდა, ლხინი არ მაკლდა სმისაგან,
უშენოდ არა მიაძის შენისა გონებისაგან!

მერაბს ცოლმან საყვარელმან სინდუხტ ჰკადრა სიტყუა ასე:
აწ მიბრძანე, იგ ახალი ფალავანი როგორ ნახე?!
ბძანეთ, გავსა მისთა გვართა, თუ სხვა რამე დაუზრახე,
ჰკუთ ანუ ასაკითა, თქუით, რა რიგად გამოსახე?!
მერაბ თქუა: „ბანოვანთ თავო,“ თუ სთქუა, „აღვისა ხე არის!.

სიდიდითა და ძალ-გულად გმირს საამს უსრულე არის.
ტანად აზატსა საროს სჯობს დაწე-ვარდი, პირად მზე არის.
ბეჭ-ბრტყელი, მკერდ-მკლავიანი, ეით ლომი ასეთი არის.

მკლავი ლომს უგავს, ძალ-გულად ნიანგს არ დაედარების,
სხვა საღვევთა მქონები მას ვერვინ გაედარების,
სიფიცხე-სიკისკასითა ეფუხსაცა დაედარების,
უხვი გამცემი, გულ-ხსნილი ჯომარდი ვის ეხმარების?!

მოსამართლე და მოწყალე ჰკუიანი ლაშქართ მოყვარე,
ბრძენი და წყნარი, პირ-მთვარე, – სიტურფით მზეს დაეადარე!
თეთრი თმა ლალის დაწეზედა, მარტ იაგუნდის სადარე,
მაშიგ ვერ ეპოვე მიზეზი, ეით მზე მნათობი სადარე.

მან დამიზაღლა მე ძღვენი ხელ-მწიფურითა ქცევითა:
გამოგვასვენა გულ-ტკბილად, გმირი შეენოდა, მზე ვითა;
რა წამოვედით, გვიბოძა, – მისი სიმრავლე ეთქუა ვითა?!..
მისით სიუხვით ხელ-მწიფე, არც ერანელი ეთქუა ვითა!..

چه پرسى تو بر باره و من به كوى
 سر شعر گلزار بگشاد زود
 كس از مشك زان سان نپيچد كمند
 بران غبغيش نار بر نار بر
 بر شير بگشای و چنگ كيان
 ز بهر تو بايد همى گيسوم
 شگفتى بماند اندران روى و موى
 چنين روز خورشيد روشن مباد
 برين خسته دل تيز پيكان زنم
 بيفگند خوار و نزد ايچ دم
 برآمد ز بن تا به سر يكسره
 برآمد پرى روى و بردش نماز
 برفتند هر دو به كردار مست
 به دست اندرون دست شاخ بلند
 بران مجلس شاهوار آمدند
 پرستنده بر پای و بر پيش حور
 برآن روى و آن موى و بالا و فر
 ز دينار و گوهر چو باغ بهار
 سر جعد زلفش شكُن بر شكُن
 نشسته بر ماه پر فرهى
 ز ياقوت سرخ افسرى بر سرش
 مگر شير كو گور را نشكريد
 كه اى سرو سيمين بر و رنگ بوى
 نباشد برين كار همداستان
 ازين كار بر من شود او بجوش
 همان خوار گيرم بپوشم كفن
 كه هرگز ز پيمان تو نگذرم
 چو ايزد پرستان نيابش كنم
 بشويد ز خشم و ز پيكار و كين
 مگر كاشكارا شوى جفت من

يکى چاره‌ی راه دیدار جوى
 پرى روى گفت سپهبد بشنود
 كمندى گشاد او ز سرو بلند
 خم اندر خم و مار بر مار بر
 بدو گفت بر تاز و برکش ميا
 نيگير اين سیه گيسو از يك سوم
 نگه كرد زال اندران ماه روى
 چنين داد پاسخ كه اين نيست داد
 كه من دست را خيره بر جان زنم
 كمند از رهى بستند و داد خم
 به حلقه درآمد سر كنگره
 چو بر بام آن باره بنشست باز
 گرفت آن زمان دست دستان به دست
 فرود آمد از بام كاخ بلند
 سوي خانه‌ی زرينگار آمدند
 بهشتى بد آراسته پر ز نور
 شگفت اندرو مانده بد زال زر
 ابا ياره و طوق و با گوشوار
 دو رخساره چون لاله اندر سمن
 همان زال با فر شاهنشهی
 حمایل يکى دشنه اندر پرش
 همى بود بوس و كنار و نبيد
 سپهبد چنين گفت با مادر وى
 منوچهر اگر بشنود داست ان
 همان سام نيرم برآرد خروش
 وليكن نه پرمایه جانست و تن
 پذيرفتم از دادگر داورم
 شوم پيش يزدان ستايش كنم
 مگر كو دل سام و شاه زمين
 جهان آفرين بشنود گفت من

بدو گفت رودابه من همچنین
که بر من نباشد کسی پادشا
جز از پهلوان جهان زال زر
همی مهرشان هر زمان بیش بود
چنین تا سپیده برآمد ز جای
پس آن ماه را شیدد پرود کرد
ز بالا کمند اندر افکند زال

پذیرفتم از داور کیش و دین
جهان آفرین بر زیاتم گوا
که با تخت و تاجست وبا زیب و فر
خرد دور بود آرزو پیش بود
تیره برآمد ز پرده سرای
بر خویش تار و برش پود کرد
فرود آمد از کاخ فرخ همال

როდამის საუბარი მხევლებთან

(1273-1299)

მას შესაფერი თხუთმეტი მოსამსახურე ჰქუიანი –
დიდებულთ ცოლი და ქალი – ყუელაი დოვლათიანი,
იახლნეს მოსამსახურედ, ტან-აღვა, პირ-მთვარიანი
მეცნიერ-გამოცდილები, ტურფანი შუქნი მზიანი!

ერთს დღესა ზაალის მგონე წალკოტსა იარებოდა.
იგ ვითა უტკოდ ქმნილიყო და კართა ეფეთებოდა.
იქით და აქეთ იტერეტდა ჭმუნვითა ებეცებოდა,
არა იცოდა რასა იქს, მართ ვითა გარდახდებოდა!..

ამ სეფე ქალშიგ ხუთნი ყუეს მას უფრო კაამყოლანი;
ძიძა ყუა ერთი გამზრდელი. ერთ-ხელად ისხდეს ორანი.
მას ოთხნი თანაშეზრდილნი სხვანი ყუეს თავის სწორანი,
იგინი გვერდსა დაისხნა, უთხრა სიტყუანი ორანი.

სხვა სეფე-ქალნი ცალკე სხდეს, როდამ ხუთთანა ჩიოდა:
„ებრძანა: „თქვენ ხელთ გაეზრდილვარ“, თეალთაგან ცრეპლი სდიოდა!
„რა ჰქუას მოვსულვარ, თქვენ იცით, თუ რამ მწყენია, – თქუიოდა, –
თქუენი უნდომი არა ვეკენ“, ტიროდა, გული სტკიოდა!..

აგრევე ჩემი გამვლენი ყოფილი საქმე თქუენია,
თქუენ ჩემი დასადრეჯელი რაცა ყოფილა, გწყენია.
აწ ესე ჩემგან ნათქუამი თქუენ ხვაშიადად გსმენია.
ხელმწიფეს ჩემსა მამასა უნახავს ფალავანია.

საამის შვილის ზაალის რა მისგან ქება მსმენია,
მისითა მიჯნურობითა გულს აღარ მოუღხენია.
შემქნია საგონებელი, სევდით ვერ მომისვენია,
სიყუარულისა მე სევდა გლახ გულსა გარდამფენია.

მართ ვითა შავი ღრუბელი, სევდა მეხვევის გარეო,
აროდეს უკუ-მყერების სიყუარული მკლავს მწარეო!..
ნადიმი, გამოსვენება არ მინდა მოსახმარეო,
მოეკუდები, თუ არ მომხედების ზაღდასტან, მზისა დარეო!

გული აბია მასთანა, ვით ჯაჭვით, აუხსნელია,
გავს, – იყოს მისგან შეკრული: გულსა მაც დიდი სენია!
ეს როდამისგან იწყინეს გამზრდელთ, თქუეს: „რა საქნელია?“
გაუქუირდათ და ეწყინათ, თქუეს: „დასტურ შეცდა, ხელია!..“

შემცდრისა, თვალ-ცემულისა ღოცვა დაუწყო ყუელამან,
თქუეს: „ბანოვანთა თეადო, ვისმან ვინ გაქოს ენამან?..
შენი სიცოცხლე, სულთა-დგმა, გვაღირსა შენმა ლხენამან,
მამისგან მოძულებული, თქუი, მოგანდომა ჰე რამან?!

ხელ-მწიფეთ თქუენის სახისა ნახატი ენატრებისა,
ვინ ბედნიერმან წაიღოს, პატივი მას მიხუდებისა,
მიუჩანს დიდად სახელად დამ ას ეთაყუანებისა,
აც საფარველი ღეთისაგან, ენატრით,- ვინ ეღირსებისა?!

მაღრიბით მაშრიყამდისინ არ არის შენი დარია,
არც რომით, არც ჩინ-მაჩინით, ხარ მზისა დასადარია!..
ხელ-მწიფის შეილნი მარტ შენთვის საკუდავად მზანი არიან,
არვინ ეკრძაღვის სიკუდილსა სიცოცხლე მოუხმარია!

ვისცა ასმოდა სიტურფე თქუენი, შეენება თვალადო,
მათ წააგიან ქონება, გთქუიან მზის დასაგევანადო!..
თქუენს დედ-მამასა მისციან, თქუენის ნახვისა ქრთამადო,
შეეხეეწიან, რომე თქუენ პირად განახონ და თვალადო.

შენ ხელოვანმან მხატვარმან ეეროდეს გაგიცადიან:
ელვარებისა შენისა სახე ვერ გამოხატიან,
ეგე რა გაგება არის, რა ქმარი დაგიქადიან?!

ხელ-მწიფეთ სხვათ უკეთესთა თქუენ შოვნად ენატრებიან.

თქუენსა თავსა ვინც იშოვნის, სიხარულით აივსების!
შენ გიშოონ, არა გაეა, მათი დღეცა გარდახდების,
შარიელთა ცათა სწორთა ზაალს ყმობაც ენატრების;
თუმც ვარგიყო, მამამ მისმან რად გააგდო? მეკუირების!

დედის მუცლიდგან მის მეტი არეინ შობილა ბერია,
მხოვრით გაზრდილი ფასკუნჯთან, ნეტარ, რა თქუენი ფერია?
მან რამცა კარგი იცოდეს, ნუ გინდა, დაგვიჯერია.
მამა-თქუენს რა პასუხს გასცემ, ჩუენ დაგვხოცს, დასაჯერია.

ამას ბრძანებს: „მე ეწუნობდი ცისა სწოროთა შარიერთა,
მათ ღომ-გულთა, ხმელთ მპერობელთა, ჭკუით საესეთა მეცნიერთა.
აწ როადამ თქუენ აცთუნეთ, გაარეგენეთ უფრო შტერთა,
ჩეენ აგვაესებს სირცხელითა, გააცინებს ჩეენზე მტერთა!“

როდამ წარბი შეინასკუა, გაწყრომით ეუბნებისა:
„აუად გამგონნო, არ იცით, თუ ცეცხლი ვით მედებისა!
ჩემი გული და გონება ზაღდასტანისთვის კუდებისა!..
უწინაც გითხარ, ზაალ ქრმად ღეთისაგან მენატრებისა!“

დიდსა გორჯასპის ვინ სჯობდა, უთრუთის ძესა, გეარადო,
საამის სწორი ღომ-გულად, მეომარია ძაღადო,
თვით მამა ჩემი, მას, ბრძანებს, ეერაენა სჯობს თეაღადო,
ცით ანგელოზიც მოვიდეს, არაეინ მინდა ქმარადო.

თუმცა არ იყო ზაღდასტან დაცული განგებისაგან,
ათს წელს არ გაიზრდებოდა კლდეშიგან ფასკუნჯისაგან.
თეთრი თმ ანუ გჩანს აუგადე, საესეა სიკეთისაგან!
ვიცი, ქრმად იგი მამხედების, სიზმრად მინახავს ღეთისაგან!

იგ იქნების ჩემი ჯუფთი, სხუა არ მინდა იმის მეტი,
არცა დიდნი ხელ-მწიფენი, რომე იყუნენ ცათა მჭერეტნი,
ზოალმან და რომ მარიხმან შემამადგან მათნი სეეტნი,
ზღვა და ხმელი ხელთა პქონდეს, სხეა არ მინდა იმის მეტი.“

ამ საუბრითა დატეხნა მან მოახლენი ყუელანი,
მათ შეანანა ნათქუამი, მისკენ ნაუბნეს ენანი,
მერმითგან პკადრა ძიძამან: „დასწეუიტე ცრემლთა დენანი,
ბანოვანთ თავო, გეინდოდა, შეგერთნეს შენი ფერანი!“

თქუეს: „თეალო პატიოსანო, ტან-საროე, თმა-მუშკიანო,
რაცა შეგცოდეთ, შეგვინდეე, დაწე-ლალო, პირად მზიანო!..
უკეთესს პატივს ეძებდით, ხელ-მწიფის შვილო, სვიანო,
შეუჭირებლად სუფევედი, შენ ამას გინატრიანო!“

ჩვენი სული, მზეო, შენსა ერთის თმისა ნაცვლად არი;
ნულარ სჭმუნაე ამას იქით, გული გქონდეს განახარი;
ნიადაგმცა სულ ბრწყინვალედ შენ დაგიცავს სახიარი;
მამა-თქვენსაც არ ეწადოს, ეიქო რაც თქვენსა გულსა არი.

რა პირ-მზესა როდამს ესმა საუბარი მათგან ტკბილნი,
მან გაშალა ვარდის ფერი ბაგენი და თეთრნი კბილნი,
გამჭვირვალსა ძოწსა გეანდა მარგალიტნი ისხდეს ხშირნი,
სიცილისა გამოჩენით გაუქარდეს მათნი ჭირნი.

უბრძანა: „ჩემთვის, გამზრდელნო, კარგის მძებნელთა გხედაო!..
ჩემის გულისა ნათელნო, მახარობელნო დედაო,
ხელ-მწიფეს ფახფურს იმისგან არას უკეთეს ვხედაო,
ზაალის სიყუარული მკლავს, სურვილი ზედა-ზედაო!

ერანელს მანუჩარს მირჩევს, მე ვეჭობ ღეთისა ნებასა.
მე მირჩევნია ზალდასტან დიდის კეისრის ქრმებასა!..
საამის შვილი ზაალ მყუეეს, ვინ ღასთულის ჩემსა შეებასა?!
აწ ჩემი გული იგონებს, მოელის განკურნებასა.”

پرستنده و مهربان بنده بود
 که بگشاد خواهم نهان از نهفت
 پرستنده و غمگسار منید
 همه ساله با بخت همره بوید
 ازو بر شده موج تا آسمان
 به خواب اندر اندیشه زو نگسلم
 شب و روزم اندیشه‌ی چهر اوسرت
 چگویند و با من چه پیمان کنيد
 دل و جانم از رنج پرداختن
 که بیکاری آمد ز دخت ردان
 چو اهرمن از جای برخاستند
 سرافراز بر دختران مهان
 میان بتان در چو روشن نگین
 چو رخسار تو تابش پرو نیست
 فرستد همی سوی خاور خدای
 پدر را به نزد تو آرم نیست
 تو خواهی که گیری مرا او را به بر
 نشانی شده در میان گروه
 نه ز آنکس که زاید بپاشد نژاد
 شگفتی بود گر شود پیرجوی
 به ایوانها صورت چهرتست
 ز چرخ چهارم خور آیدت شوی
 چو از باد آتش دلش بردمید
 بتابید روی و بخوابید چشم
 به ابرو ز خشم اندر آورد خم
 شنیدن نیرزید گفتارتان
 نه از تاجداران ایران زمین
 ابا بازوی شیر و با برز و یال
 مرا او بجای تنست و روان
 همان دوستی از شنیده گزید

ورا پنج ترک پرستنده بود
 بدان بندگان خردمند گفت
 شما یک به یک رازدار منید
 بدانید هر پنج و آنگه بوید
 که من عاشقم همچو بحر دمان
 پر از پور سامست روشن دلم
 همیشه دلم در غم مهر اوست
 کنون این سخن را چه درمان کنيد
 یکی چاره باید کنون ساختن
 پرستندگان را شگفت آمد آن
 همه پاسخش را بیاراستند
 که ای افسر باتوان جهان
 ستوده ز هندوستان تا به چین
 به بالای تو بر چمن سرو نیست
 نگار رخ تو ز فتوح و رای
 ترا خود بدیده درون شرم نیست
 که آن را که اندازد از بر پدر
 که پرورده‌ی مرغ باشد به کوه
 کس از مادران پیر هرگز نژاد
 چنین سرخ دو بسد شیر بوی
 جهانی سراسر پر از مهرتست
 ترا با چنین روی و بالای و موی
 چو رودابه گفتار ایشان شنید
 بریشان یکی بانگ برزد به خشم
 وزان پس به چشم و به روی دژم
 چنین گفت کاین خام پیکارتان
 نه فیصّر بخواهم نه فغفور چین
 به بالای من پور سامست زال
 گرش پیرخوانی همی گر جوان
 مرا مهر او دل ندیده گزید

برو مهربانم به بر روی و موی
پرستنده آگه شد از راز او
به آواز گفتند ما بنده ایم
نگه کن کنون تا چه فرمان دهی
یکی گفت زیشان که ای سر و بن
اگر جادویی باید آموختن
بپریم با مرغ و جادو شویم
مگر شاه را نزد ماه آوریم
لب سرخ رودابه پرخنده کرد
که این گفته را گر شوی کاربند
که هر روز یاقوت بار آورد

به سوی هنر گشتمش مهرجوی
چو بشنید دل خسته آواز او
به دل مهربان و پرستنده ایم
نیاید ز فرمان تو جز بهی
نگر تا نداند کسی این سخن
به بند و فسون چشمها دوخت
نبپویم و در چاره آهو شویم
به نزدیک او پایگاه آوریم
رخان معصفر سوی بنده کرد
درختی برومند کاری بلند
برش تازیان بر کنار آورد

ზაალის საუბარი ვეზირებთან

(1369-1393)

დილასა რა მზე მოვიდა, საწუთრო დააშენაო,
განათლდა ყოელი ქვეყანა, შუქმა დაუწყო ფენაო.
ადგა ზაღდასტან, ტახტს დაჯდა, პირად მზე, ლამაზ-ენაო,
ბოლუქ-ბოლუქად ლაშქარმან მისკენ დაიწყო დენაო.

სადარბაზებლად მოვიდენ, იქმოდნენ თაყუანებასა,
ურძანა თაყადთ დასხდომა, ვინ ღირსა მათსა ხლებასა?!

გამართეს დიდი ნადიმი, ყუელა იქს გახარებასა;
მომღერალნი და მუტრიბნი... ჩანგი იქს ხმისა ღებასა.

სამიჯნუროსა შაირსა ათქმევდა, აამებინა,
გამოუსვენა ლაშქართა სული არ დაადებინა.
ზაალ რუადამს იგონებს, არც ღამით ძილი ეძინა,
ინატრის: „ნეტამცა ვინ მე შენს თავსა მახლებინა!..“

თავს ეუბნების თუ: „გულსა ნუ მისცემ შეჭირებასა“,
ფრინველ-ჯინჭველი დაბადა, იქმონენ ღეთისა ნებასა,
ყოველი თესლად თესლადი მოელის აშენებასა.
მე მარტო ვერსა კარგსა ვიქ, ღეთით ველი გამარჯვებასა!

რაც მახსენები დარჩრბის, ვინცა უჯუფთო არისა,
ყოველი სული მოძრავი ღეთისაგან შევლას ელისა.
საწუთრო საკუირველებით აავსო მრავალ-ფერთა,
კაცი ჭკუით-მეცნიერებით შეამკო ტურფა ენითა.

ხმელთ ზედა პილო დაბადა, ჯინჭველი რა სარებია,
ქეართა შინა ორბი და ლივლივით მოძრავებია.
ზღვაშიგან კიბორჩხალები, თევზი და ნიანგებია.
გორჯასპის იმ ფალაფანსა აქ მამა ჩემი ხლებია.

ხელ-მწიფეთ წინა მდგომელი გამოჩენილი ყმობისა,
მის წელთათ გამოსრული ვარ, რა მძეს პატივი შობისა!..
ღვთის შეწევნითა, იმედი მაქუს ჩემის ფალაენობისა,
შესაფერს ცოლსა მიბოძებს, რუადამ მეგონებისა.

განგებამან იპრიანოს, მამხუდეს რუადამ ჩემიო,
ჩვენის თესლისა ნაყოფად დანერგოს ალვის ხენიო.
ჩვენგან იადგრად დარჩების, მრქუიან შობითგან ბერიო.
მას ღამე ყოელ იგონებს, არის ცრემლისა მღურელიო.

რა ღამემ შავი შარისა პერანგი დაიხიო,
ლალისა ფერი დროშები ამართეს, ბრწყინავს: „მზეაო!“
ზაად ადგა ადა პირს იბანს, ჰგვანდა: „ალვისა ხეაო!“
მისთა თავადთა გაზირთა მოსწონდათ მისი ზნეაო.

იხმნა იმისნი ვაზირნი, არიან მისნი მხლებელნი,
უთხრა: „საწუთროს ნახულნო, ხართ ჩემი მამებელნი,
გასმიათ ვისმე უჯუფთად ნაყოფნის გამოძღებელნი,
მერაბის ასულისანი პირველ იყუენით მქებელნი.

პირველ მესმა თქუენგან ქება და ჩამეგზნა გულსა აღნი,
მასუკანით მულღანზარში მოსრულიყვნეს მისნი ქაღნი.
იგ ვარდისა ყუაიღლს ჰკრეფდეს, ვერ მოვსხლიტე ჭურეცით თვაღნი.
პატრონისა მაქებელნი რედაქ აქო სეფე-ქაღნი.

იგ რედაქს გაეკამათნეს უცხოთა საუბართა,
მან თქუა თუ: „შენი პატრონი ვერ არის ჩვენის დართა!
აღარეინ მოგეწონების, რა ნახავ მზისა გვანითა,
მე ვკითხე, ყველა მიაბო, ცრემლი გაუშვი თვალითა.

მე ვკითხე, პირველისაგან უფრო იტყოდა ქებასა,
მისით ქებითა იქმოდეს ის ჩემსა გაახლებასა:
სხვა არა შემჭირდებოდა, ცეცხლმან მიმატა გზებასა,
ბნელსა ღამესა ქვეითი, ვიქმოდი მისკენ რებასა.

მე რედაქ თან წაეიტანე, მასთან წავედით რბენითა.
შეესტყორცე, ბურჯსა მოვაბი, ზედ გაველ საგდებელითა.
რა ენახე პირმზე რუადამ, გაეხე ცნობითა ხელითა,
ტანი აზატსა საროსა უგავს მზის შექთა ფენითა.

პირი სამოთხის ყუავილსა ვარდსა ეამსგავსე ფერადო,
სიშავით თმა გეგონების გიშრისა საგდებელადო.
მარგალიტს უგავს დაცმულსა, კბილთა გამხადეს ხელადო,
იაგუნდისა გვირგვინი ალუასა ედგა მშვენადო!

ხატაურითა სტაერთა, სარტყლითა, საყურიანი,
შემკული მარგალიტითა შვენოდა, ეითა იანი.
ზობარჯადისა ტახტსა ჯდა ტან-ალეა, პირად მზიანი,
მე მხიარული ვიშეებდი, ვიჯე გულ-მარიხიანი.

ერთმან ერთისა ხლებითა, რომე ვიშეებდით, იცითა,
საცოლ-ქმროდ შევიყარენით, პირი დაედევით ფიცითა.
სულისა თუალნი უჭურებდეს სიყუარულითა მტკიცითა,
ადრე შეყრასა ვაპირებ, ვიწვი ცეცხლითა მისითა!

სამოთხის ყუავილის ელაში მე ადრე მოახლებასა,
ბაღში ჩაყაროს ნაყოფი, მოელის კაცი სთულებასა.
სისწრაფე მმართებს, გული იქს მართ დიდსა შეჭირვებასა,
კაცს იამების, ენახი იქმოდეს დამწიფებასა.

რა ზაულელთა თავადთა ესმა ეს ნაუბარია,
დანაღვლიანდეს. შეექმნათ მათ წყენა მრავალ გვარია.
პირი დაბეჭდეს, ქუად იქმნეს, ზაალს მათზედ აქუს თვალია,
დასტანს უკუირდა, იტყოდა: „რა თქუენი საწყინარია?“

რა არა გასცეს პასუხი, ზაღდასტან უთხრა წყენითა:
რისათვის არა მითხარით, თქუენ, პირი დაბეჭდენითა?!
მე ვერას მარგებთ აგეთსა მაგა შევლითა თქუენითა,
თუ მარტო გავგულისდები, ზღვას ავაღუღებ წყენითა.

ხმასა ვერვინ ამოიღებთ, ეგ ლაშქარი, ყოვლი ერი:
ზაალს წყენა რა შეატყუეს, მაშინ ადგა ყრმა და ბერი.
ბრძანებისა მორჩილნი ვართ, აწ ექნათ თქუენი შესაფერი:
შეცილებას ვინა გაადრებს, ამოვადგოთ შენი მტერი?!

გაღანამცა ვართ მორჩილნი თქუენისა ბრძანებისანი,
აწ მერაბ ნათესავია არაბთა ხელ-მწიფისანი.
არ ჩვენი ნათესავია – ერანელთ ნიმროზისანი.
არის მისისა გვარისა, მტერნი ვართ ზააქისანი.

ესე თემი და ქუეყანა მძლავრობით დაუჭერია.
ვაი, თუხ ელ-მწიფე მანუჩარს ეწყინოს!.. მისი მტერია.
არამც გაჯაერდეს, გაგვიწყრეს პატრონი მამა თქუენია,
ამისთვის ვერ მოგახსნეთ პასუხი თქუენი ფერია!

აწე რადგან როდამისა სიყუარული ჩაგვარდნია,
წიგნი ჰკადრე მამა-თქუენსა, ერთი კაცი გაგზავნია.
არ გაგიწყრეს მამა თქუენი, გმირი საამ ჯენდარია,
რა წასულა მაზანდარას, არ გვინახავს ეს ხანია!

ეს საუბარი მოსწონდა, ცეცხლი დაეცო გზებუღი,
მუშკითა ქმნეს და ამბრითა მეღანი შეზავებუღი.
პირველად ღმერთი ახსენეს, არის იმისგან ქებული,
მისგან წყალობას მოელის ყოველი დაბადებული.

برفتند گردان همه همگروه
 و زانجايگه برگرفتند راه
 که خواند بزرگان داننده را
 سرافراز گردان و فرخ ردان
 لبي پر ز خنده دلي شادكام
 که بخت چنان خفته بيدار کرد
 دل ما پر از ترس و اوميد و باک
 به فرمان ها ژرف کردن نگاه
 شب و روز بودن به پيشش نوان
 روان را به نيکي نماينده راه
 همو داد و داور به هر دو سراي
 برآرد پر از ميوه دار و رزان
 گهش پير بيني دژم کرده روی
 پي مور بي او زمين نسپرد
 بزد بر همه بودني ها رقم
 که از يك فزوني نيامد پديد
 که ا. را نه انباز و نه جفت و يار
 گشاده ز راه نهفت آمدند
 سراسر هم اينست گيتي به بِن
 و زو ارج گيرد همه خواسته
 بماندي توانايي اندر نِهان
 ندیدم ، مرد جوان را ، بجای
 چو بی جفت باشد نماند سترگ
 که گردد به فرزند روشن روان
 به فرزند نوروز بازآیدش
 که این پور زال ست و آن پور سام
 ازو رفته نام و بدین مانده بخت
 گل و نرگس و بوستان من ست
 شما بنگريد اين چه درمان برد
 به مغز و خرد درنيامد کمی

چو خورشيد تابان برآمد ز کوه
 بدیدند مر پهلوان را به گاه
 سپهبد فرستاد خواننده را
 چو دستور فرزانه با موبدان
 زبان تيز بگشاد دستان سام
 نخست آفرين بر جهاندار کرد
 چنين گفت کز داور داد و پاک
 به بخشايش اوميد و ترس از گناه
 ستودن مرو را چنان چون توان
 خداوند گردنده خورشيد و ماه
 بدويست گيهان خرم بپاي
 بهار آرد و تيرماه و خزان
 جوان داردش گاه با رنگ و بوي
 ز فرمان و رايش کسی نگذرد
 بدانگه که لوح آفريد و قلم
 جهان را فرايش ز جفت آفريد
 يکي نيست جز داور کردگار
 هرآنچ آفريده ست جفت آمدند
 ز چرخ برين اندرآري سَخَن
 زمانه به مردم شد آراسته
 اگر نيستی جفتي اندر جهان
 و ديگر که بي مابه ، دين خدای
 بويژه که باشد ز تخم بزرگ
 چه نيکوتر از پهلوان جوان
 چو هنگام رفتن فرازآيدش
 به گيتي بماند به فرزند نام
 بدو گردد آراسته تاج و تخت
 کنون اين همه داستان من ست
 دل از من رميده ست و برده خرد
 نگفتم من اين تا نگشتم غمی

همه کاخ مهرباب مهر من ست
 دلم گشت با دخت سیندخت رام
 شود تیز ، گویی منوچهر شاه ؟
 چه مهتر چه کهتر چو شد جفت جوی
 بدین در خردمند را جنگ نیست
 چه گوید کنون موبد پیش بین ؟
 بیستند لب موبدان و ردان
 که ضحاک مهرباب را بُد نیا
 گشاده ، سخن کس نیازست گفت
 چو نشنید ازیشان سپهبد سخن
 که دامن ازین چون پژوهش کنید
 ولیکن هرآن کو گزیند منش
 مرا گر برین ره نمایش کنید
 بجای شما آن کنم در نیهان
 همه موبدان پاسخ آراستند
 که ما مر ترا یک بیک بنده بیم
 که بوده ست ازین کمتر و بیشتر
 ابا آنک مهرباب ازین پایه نیست
 همان ست کز گوهر اژدهاست
 اگر شاه را بد نگردهد گمان
 یکی نامه باید سُوی پهلوان
 ترا خود خرد زان ما بیشتر
 مگر کو یکی نامه نزدیک شاه
 منوچهر هم رای سام سوار

زَمینش چو گردان سپهر من ست
 چه گوید ؟ باشد بدین رام سام ؟
 جوانی گمانی برد گر گناه ؟
 سُوی دین و آیین نهاده ست روی
 که هم راه دین ست و هم ننگ نیست
 چه رانند فرزانیگان اندرین ؟
 سخن بسته شد بر لب بخردان
 دل شاه ازیشان پر از کیمیا
 که نشنید کس نوش با زهر جفت
 بجوشید و رای نو افگند بُن
 بدین رای بر من نکوهش کنید
 بیاید شنیدش بسی سرزنش
 وزین بند راه گشایش کنید
 که با کهتران کس نکرد از میهان
 همه کام و آرام او خواستند
 نه از بس شگفتی سرافکنده بیم
 به زن پادشا را نگاهد هنر
 بزرگست و گرد و سبک مایه نیست
 وگر چند بر تازیان پادشاست
 نباشد ازو ننگ بر دودمان
 چنان چون تو دانی به روشن روان
 روان و گمانت به اندیشت
 فرستد کند رای او را نگاه
 نه بردارد از ره بدین مایه کار

ზაალის წერილი საამთან

(1394-1405)

ზრდის მისსა დაბადებულსა მოწყალე განგებისაგან.
თავს გამოიდებს ვერაჲინ მისისა დიდებისაგან!..
საამს წინ წიგნი დაწერეს ღოშ-ნაკუთად პილოტრისაგან,
გულ-ტკილად ქება დაეწეეს პირ-მისისა ფალაჲნისაგან.

მტერთ თავის ფურხთ ქვეშ მომქცეო, ისმინე მოხსენებული:
თქუენისა ყმისა მიწისა პირ-მიწა თავ-დადებული.
ამისთვის თაყუანისცემა მედამ მაქუს გადიდებული,
თქუენი მბრუნავი ეტლიმცა იქმნების გამარჯვებული!”

თქუენსამც ფარმანს ქუეშ არის საწუთრო თქუენსა ნებასა.
ბედნიერთა პირითა მოველით ჩუენ ბრძანებასა.
თავსა და ბედსა ვემდურვი ათ-წელ არ თქუენსა ხლებასა,
შემოგეხეწე, ნუ გამყრი მე თქუენსა გამარჯვებასა!

არ წამიტანე, ვერა ექმენ, გმირო, ურჩობა თქვენით,
ვიყუენით ზაულ ქალაქად მე და ლაშქარი ჩვენიო,
მათ ლაშქართაცა მოუნდათ ქალაქით გაერიდენიო,
თავადნი სახელდებულნი მახლაეს, ლაშქარი თქუენიო.

ჩუენ დაედევით ქვაბულისა მინდორშიგან კარებითა,
არავის არ გეჭირვებია მოწყალისა ბრძანებითა.
დია ღხინით დაგვიყუეია ნადირობა ჭამა-სმითა,
თქუენსა ჩრდილსა არ ეახლივართ, ესე გვიძიმს, – გმართებს ვითა?!

მერმე ვიშვიში, ღოშ-გულო, მე ამა კადრებისათვის:
„დიდი გმირი ხარ, ჭკუიანი, ნუ სწყრები ამა თქმისათვის!..
რომ ხელ-მწიფესა დაპირდი ჩემისა თქუენ გულისათვის,
რაც ეწადების, მას უზამ თქუენისა ბრძანებისათვის.

გმირო, აჯა ესე არის აწ ჩემისა მიზეზისა,
„ქვაბულისტანს მამდომია ქალი მერაბ ხელ-მწიფისა,
ტან-სარო და პირად მთვარე, შევნებითა მსგავსი მზისა!
ვერ იქნების უმუჯუფთოდ ნათესავი აღამისა!..

არა მყავს მამხსენებელი, შემქმნია საგონებელად,
ვეღარა გავსძელ დაფარვა, მით ვარ ამისად მთხრობელად:
არ შემიწყალე, მიბოძე ფარმანი დასათხოელად.
რაცა გეწადოს, მიბრძანე, პატიჟთა მოსაშორებლად.

ნუ დამიყოენი ამბავსა, გული არა მაქუს ღხენითა,
წიგნი ჭკუიანსა გუარამსა მისცა, წავიდა რბენითა.
უბრძანა: „ცხენი გამძლენი, თქუენ, ოთხნი დაქაზმენითა.
შეჯე, ნუ დაიწყალობებ, მამანემს იახლენითა.

თუ ფიცხლავ კარგსა ამბავსა მომართმე, მიაშვებისა,
გოარსა მოგცემ ესომსა, რომ დათულა არ ეგებისა.
აკოცა გუარამ მიწასა, ესმა ბრძანება ნებისა,
ზაალ დალოცა, ცხენს შეჯდა, წამოსლვა ესწრაფებისა.

დღისით და ღამით იარა, წავიდა, ვითა ქარიო.
ფიცხლად მივიდა აწ გუარამ, სად არის ქარქისარიო.
რა მიეწურა, ნადირობს მუნ საამ ფალავეანიო,
საამ უბრძანა ლაშქართა, ეს ნიმროზელი არიო.

რომ შეეტყობის, მოსაქმე ეს ზაალისგან არისა,
მან თაყუანისცა, მიაართვა წიგნი მის პილოს დარისა.
ჰკადრა მოკითხვა, რაც იცის იგ ზაალ საფადარისა.
„ამოდ და ბედნიერად ხართ, – ღეთისაგან ეს გეიხარისა!“

گفتار اندر نامه نبشتن زال بنزدیک پدرش سام

سپهبد نیبسنده را پیش خواند
یکی نامه فرمود نزدیک سام
ز خط نخست آفرین گسترید
ازو دید شادی و زو جست زور
خداوند هست و خداوند نیست
ازو باد بر سام نبرم درود
چمانده ی دیزه هنگام گرد
فزاینده ی باد آوردگاه
گراینده ی تاج و زرین کمر
به مردی هنر در هنر ساخته
من او را پسان یکی بنده ام
ز مادر بزادم بدانسان که دید
پدر بود در تاز و خز و پرند
نیازم بدان کو شکار آورد
همی پوست از باد بر من بسوخت
همی خواندندی مرا پور سام
چو یزدان چنین راند اندر یوش
کس از داد یزدان نیابد گریغ
سنان ار به دندان بخاید دلیر
گرفتار فرمان یزدان بود
یکی کار پیش آمدم دل شکن
پدر گر دلیرست و نر آژدهاست
من از دخت مهراب گریان شدم
ستاره شب تیره یار من ست
به رنجی رسیده ستم از خویشتن
اگر چه دلم دید چندین ستم
چه فرماید اکنون جهان پهلوان

دل آگنده بودش همه برفشانند
سراسر نُوید و درود و پیام
بران دادگر کافرین آفرید
خداوند ناهید و کیوان و هور
همه بندگانیم و ایزد یکیست
خداوند کویال و شمشیر و خود
چراننده ی کرگس اندر نبرد
فشاننده ی تیغ از ابر سیاه
نشاننده ی زال بر تخت زر
خرد از هنرها برفرخته
به مهرش روان و دل آگنده ام
ز گردون به من بر ستم ها رسید
مرا برده سیمرغ بر کوه هند
ایا بچگان در شمار آورد
زمان تا زمان خاک چشمم بدوخت
به اورنگ بر سام و من در کُنام
برین گونه پیش آوریدم روش
اگر خود ببرد برآید به میغ
بدرد از آواز او چرم شیر
وگر چند دنداننش سندان بود
که نتوان ستودنش بر انجمن
اگر بشنود راز کهنتر رواست
چو بر آتش تیز بریان شدم
من آتم که دریا کنار من ست
که بر من بگرید همی انجمن
نخواهم زدن جز به فرمانت دم
گشایم ازین رنج و سختی روان

سپهبد شنید آنک موبد چه گفت
 ز پیمان نگرود سپهبد پدر
 که من دخت مهرباب را جفت خویش
 به پیمان چنین رفت پیش گروه
 که هیچ آرزو بر دلت نگسلم
 سوارى به کردار آذرگشسپ
 بفرمود گفت : ار بماند یکی
 به دیگر پلنگ اندرای و برو
 فرستاده در پیش او باد گشت
 چو نزدیکی گرگساران رسید
 همی گشت گرد یکی کوهسار
 چنین گفت با غمگساران خویش
 که آمد سوارى دمان کاولی
 فرستاده ی زال باشد درست
 ز دستان و ایران و از شهریار
 هم اندر زمان پیش او شد سوار
 فرود آمد و خاک را بوسه داد
 بپرسید و بستند ازو نامه سام
 سپهدار بگشاد از آن نامه بند
 سخن های دستان یکایک بخواند
 پسندش نیامد چنان آرزوی
 چنین داد پاسخ که آمد پدید
 چو مرغ زیان باشد آموزگار
 ز نخچیر کامد سئوی خانه باز
 همی گفت : اگر گویم این نیست رای
 دل شهریاران سرانجمن
 وگر گویم آری و کامت رواست
 ازین مرغ پرورده ، وان دیوزاد
 سرش گشت از اندیشه ی دل گران

که گوهر گشاده کنید از نهفت
 بدین کار دستور باشد مگر
 کنم راستی را به آیین و کیش
 چو بازآوریدم ز البرزکوه
 کنون اندرین ست بسته دلم
 ز کاول سئوی سام شد بر سه اسب
 نباید ترا دم زدن اندکی
 بدینسان همی تاز تا پیش گو
 به زیر اندرش چرمه پولاد گشت
 یکایک ز دورش سپهبد بدید
 چماننده یوز و رمنده شکار
 بدان کاردیده سواران خویش
 همان چرمه یی زیر او زاولی
 ازو آگهی جست باید نخست
 همه کرد باید سخن خواستار
 به دست اندرون نامه ی نامدار
 پسی از جهان آفرین کرد یاد
 فرستاده گفت آنچه بود از پیام
 فرود آمد از تیغ کوه بلند
 بیژمرد و بر جای خیره بماند
 دگرگونه بایستش او را به خوی
 سخن هر چه از گوهر بد سزید
 چنین کام دل جوید از روزگار
 به دلش اندر اندیشه آمد دراز
 مکن داوری ، سوی دانش گرای
 شود خام گفتار و پیمان شکن
 بپرداز دل را بدانچت هواست
 چگونه برآید ، چه گوئی ، نژاد ؟
 بخت و برآسوده گشت اندران

دلش خسته تر زان و تن زارتر
 که فرمان دهد کردگار جهان

سخن هر چه بر بنده دشخوارتر
 گشاده تر آن باشد اندر نهان

საამის თათბირი მოაბადებთან

(1410-1421)

კარავთ შინა მეცნიერნი მობადნი ახმობინა,
მუნეჯიბნი გვერც მოისხნა, შეეტლენი რაცა ვინა.
საეტლოსა მათ ჩახედნეს, გაიცადნეს თავის წინა,
საამ ბრძანა: „თუ შემიტყობთ, ჩემმან გუჟმან მოიღვინა.“

„რა მოსდევს ამა საქმესა, სარგებელი თუ ზიანი?“
ვარსკულავთ-მრიცხველნი მასხნა, საამ ზის გულ-ნაღუღიანი.
მესტროლაბეთა უბრძანებს საამ ღომ-გული, სვიანი,
ზაალ ეტლშიგან ჩანიშნეს და როდამ პირად მზიანი.

პოვეს ამისი ვარსკულავი, შეიგნეს, შეიყრებოდეს:
რაც რომე კარგად მოხდების, იმათგან იაზრებოდეს,
გულ-მხიარულში აგეთნი საამს წინ წამოდგებოდეს,
სიმხიარულე შეატყო, ფალავანს გაღიმებოდეს.

მოაბადთა მოახსენეს: „საწუთროსა ფალავანსა
გმართებს დიდი სიხარული, ამბავს გკადრებთ ბედნიერსა;
კარგი საქმე მიაჩნია შეიღსა შენსა შესაფერსა,
საეტლოსა შიგან ენახეთ: ზაალ მიხუდეს მისთვის ხელსა!

საეტლოს შიგან ჩახედეთ: – სტროლაბი გაიდებისა!
ჩუენ გავიცადეთ ყოველი, რაც უკეთ მოუხდებისა.
მერაბის ასულსათანა შეიღი მიხუდების ნებისა:
ძალ-გულად ფალავნობითა წინ ვერვინ დაუდგებისა.

თქუენ გამეტებდეს, იქნების ასეთი ფალავნობითა,
როგორც აქ არავინ არის შენებრი მეომრობითა,
ომითა გაუძლომელი, უსწორო ცხენოსნობითა,
დიდხანს აცოცხლინ ორთავე ტურფათა აშიკობითა!“

მისსა ჟამშიგან აშენდეს ნიმროზისტანი, ერანი,
ხრმლით დაიმონოს ქუეყანა და ხელ-მწიფენი ყუელანი,
მან მოხარაჯედ ამყოფოს წინა-აღმდგომნი მტერანი,
ევშაპ-ღევ-ქაჯნი დახოცოს, ყოვლის გრძნებისა მქნელანი.

დახოცოს და ამოაგდოს მისი მტერი, ვინცა არი,
სახელითა აიესების ის ბედითი ბედნიარი,
ერანელთა ააშენებს ხელ-მწიფეთა მოსახმარი,
შემბმელი და მეომარი არ გამოჩნდეს მისი დარი!”

რა გაიგონა ეს საამ, უხარის, იამებოდა,
მუნეჯობთ მისცა მრავალი, ჰკადრეს ამბავი, – ჰნებოდა.
რომე დასწყნარდენ ქველ მტერნი, არეისგან იაზრებოდა,
ეერ ნახონ ზააქიანთა ერთი დღე, – მოსვენებოდა!

გუარამს უთხრა: „ნუ იტყუი მერამლეთ გაგონებასა:
ჩემ მაგიერად უამბე, ღმერთიც იქს შენსა ნებასა,
ფრიდონ და ზააქისაგან მე ვრიდობ მესისხლობასა,
თუ მანუჩარცა გაჯავრდეს, რა უყო მისსა ყმობასა.

თუ რაზმი არ გამოჩინდეს, ადრე ექნა შენი ხლებაო,
არ დაეყოვნი, მეც მოვალ, ენახო, მომხუდების შევბაო,
მბრუნავსა ეტლსა ჩავხედნეთ, რას გვიზამს თუ განგებაო!
ნუ შეიჭირვებ, მგონ, ღეთითა იქნების შენი ნებაო!..

ტანსა შემოსა გუარამ, ფიცხლად წავიდა რბენითა,
დღე-ღამე სწორად იარა მითევ ორითა ცხენითა.
რა ქუაბულისტანს მივიდა, დასტან ნადირობს ერითა,
გუარამ ქება შეასხა, თქმა არ ეგების ენითა.

یکی انجمن کرد با بخردان
 که فرجام این بر چه باشد گذر
 برآمیخته باشد از بن ستم
 فریدون و ضحاک را کارزار
 همه کار و کردار فرخ نهید
 همی ز آسمان بازجستند راز
 که دو دشمن از بخت خویش آمدند
 چنین گفت کای گرد زرین کمر
 که باشند هر دو به شادی همال
 بیايد ببندد به مردی میان
 نهد تخت شاه از بر پشت میغ
 به روی زمین بر نماند مفاک
 زمین را بشوید به گرز گران
 ببندد در جنگ و راه گزند
 ازو پهلوان را خرام و نوید
 بمالد برو روی جنگی پلنگ
 زمانه به شاهی برد نام او
 بخندید و پذیرفت ازیشان سپاس
 چو آرامش آمد به هنگام بیم
 ز هر گونه با او سخنها براند
 که این آرزو را نبذ هیچ روی
 بهانه نشاید به بیداد جست
 سوی شهر ایران گذارم سپاه
 بدو گفت خیره مزن هیچ دم
 سپاه و سپهبد از آن کار شاد
 پیاده به زاری کشیدند خوار
 خروش سواران برآمد ز دشت
 برآمد ز دهلیز پرده سرای
 سپه را به نزد دلیران کشید
 ابا بخت پیروز و فرخنده فال
 بران بخشش گردش روزگار
 نوازنده شد مردم خویش را

چو برخاست از خواب با موبدان
 گشاد آن سخن بر ستاره شمر
 دو گوهر چو آب و چو آتش به هم
 همانا که باشد به روز شمار
 از اختر بجویید و پاسخ دهید
 ستاره‌شناسان به روز دراز
 بدیدند و با خنده پیش آمدند
 به سام نریمان ستاره شمر
 ترا مژده از دخت مهرباب و زال
 ازین دو هنرمند پيلي ژيان
 جهان زیرپای اندر آرد به تیغ
 ببرد پی بدسگالان ز خاک
 نه سگسار ماند نه مازندران
 به خواب اندرد آرد سر دردمند
 بدو باشد ایرانیان را امید
 پی باره‌ای کو چماند به جنگ
 خنک پادشاهی که هنگام او
 چو بشنید گفتار اخترشناس
 ببخشیدشان بی‌کران زر و سیم
 فرستاده‌ی زال را پیش خوار
 بگفتش که با او به خوبی بگوی
 ولیکن چو پیمان چنین بد نخست
 من اینک به شبگیر ازین رزمگاه
 فرستاده را داد چندی درم
 گسی کردش و خود به راه ایستاد
 بیستند از آن گرگساران هزار
 دو بهره چو از تیره شب درگذشت
 همان ناله‌ی کوس با کره نای
 سپهبد سوی شهر ایران کشید
 فرستاده آمد دوان سوی زال
 گرفت آفرین زال بر کردگار
 درم داد و دینار درویش را

სინდუხტი და მერაბი გაიგებენ ზაალისა და როდამის მიჯნურობის ამბავს

(1426-1476)

მათ შუა იარებოდა დალილი მოციქულია,
რა როდამს წიგნი მიართვა, თქუა: „გაუნათლდა გულია?“
ეთაყუანა და ემთხვია, დალოცა დოვლათ-სრულია,
ისმინა მოციქულობა, დალილს მიუპყრა ყურია.

ასრე იამა, ვითამცა მუნ ქეუა ზაალის თავიო,
დალილს დაუდვა იმედი, თქუა: „აროს გიყო ავიო?“
იაგუნდისა ბეჭედი და მისცა შუბლ-საკრავიო,
იგ ძვირ-ფასისა, უებრო და ტურფა სანახავიო.

წინა მიუდგა დალილსა თვალ-მარგალიტი რეული,
თქუა: „მოიხმარე ამ ჟამად, იქონე ეს ჩემეული:
მადირსო ზაალის ხლება, მე ვიყო იმედგეული?“
ტკბილის თვალითა უჭურეტდა, იჯდა ცრემლითა ფრქვეული.

პირი ვარდს უგავს როდამს, იყო დალილი ხლბული,
ძოწ-მარგალიტსა აჩენდა, ცეცხლი დაევსო გზებული,
იყო ას-ორმოც ათასად დრჰჰკანად დაფასებული,
ამ სამკაულმან გახადა დალილი გახარებული!

სხდა იაგუნდი, ზურმუხტი, თვალ-მარგალიტი მრავალი:
ეს მისცა ქრთამად დალილსა, თუ ვით ენახა ზაალი.
ხელ-მანდილშიგან გამოჰკრა, თქუა: „მისაცემლად კმა არი!“
უბეთა შიგან ჩაუდვა, წამოსასულელად მზა არი.

ამაზედ როდამის დედა მოვიდა დედოფალია,
სინდუხტ თქუა: „როდამ არ ენახო, ეს ჩემგან რა საჩენელია?“
გუერც პირ-მთუარენი იახლნეს – მონა და სეფე-ქალია.
სინდუხტ ვერ იცნა ღიაცი, ბრძანა: „როდამის ბრალდია!“

სინდუხტ ბრძანა: „ერთი საქმე ნამეტნავად მეკუთრეების;
ის დიაცი არ მინახავს, სადედოფლოს იარების!“
მას მოლარე გაუგზავნა, – როდამს გვერდით რასა დგების?!
რაც უბრძანა დედოფალმან, იგ დალილსა ეუბნების.

რა მოლარე გაეუბნა, წაუვიდა დალილს ფერი,
შეშინდა და იგონებდა, თუ რა უთხრას მათი ფერი.
უთხრა: „შვილო, ვარ ვაჭარი სამკაულთა შესაფერი:
უყიდი და გაუყიდი, იგი არის ჩემი ფერი!“

ერთმან ეინმე ვაჭრის ცოლმან მომცა კარგი სამკაული,
იგ მოვირე, ვერ გავეყიდე, ფასი ედვა მეტად ძვირი,
აქმოვიდე, ეთქუი: „იყიდის ხელ-მწიფისა როდამ შვილი,
სინდუხტ ბრძანა: „მე ვიყიდი, მისთვის მოგცე ფასი ღირი!“

რა უბრძანა დედოფალმან, „აქ არა მიც,“ დალილ კუიცა.
თქუეს: „სავაჭრო უნახავად უყიდია სხვასა ვისცა?“
უთხრა ერთმან სეფე ქალმან, ეგ არის, რომ უბეს გიცა.
გეიჩვენე და არ წაგიღებთ, პატრონზედან დაიფიცა.

დალილ შეშინდა, ვერა თქუა პასუხი ყოლე ენითა,
ზაფრანის ფერი დაედვა მეტის მეტისა წყენითა.
სინდუხტ მოლარს უბრძანა: „უბენი უნახეინითა,
მომეწონების, ფასს მიეცემ თვითან ჩემისა ხელითა!“

სამკაულისა ვაჭარსა ღმერთმან გონება დაუყო:
ვერ დააფასა ბეჭედი, მას მოლარემან წაუღო,
მან დედოფალსა მიართვა, ნაკრავსა პირი გაუღო,
ეუცხოვა და გაკუთრდა, ჭკუა-გონება წაუღო.

იცნა და ბრძანა: „მოიღეთ დიაცი აქა ტრევითა!“
შევიდა როდამს წინაშე ლახვრიტა დასახვეითა.
მას ხელთა ჰქონდა ბეჭედი ძვირ-ფასი შუბლ-საკრავითა,
რა როდამ ნახა, შეშინდა, გახდა გულისა ავითა.

როდამს უთხრა: „თაჯ-ბეჭედი გაგიცია, ქალო, ჰე, რად?
ვის უბოძე სამკაული, რად გამოწინდი ჩემად მეუღლეად?!
რა აიდე უკეთესი, დამიმალავ, შვილო, მე რად?!“
მან პასუხი ვერა გასცა, ქალი გახდა ზაფრის ფერად.

უბრძანა: „აწ მიჰყოლიხარ შენ ეშმაკისა ნებასა:
აპირობ მაგა საქმითა თავისა მოყივნებასა,
გვართა და მამა-დედათა სახელის განქარვებასა,
სიკუდილი მიჯობს მე შენსა ზრახვითა გაწბილებასა!

ქალმან სიტყვა შეუქცია, დიაცურად კარგა ზმიდა,
მოახსენა: „არ იცოდი, აქანამდის ცეცხლი მწვიდა?“
ატირდა და მეღნის ტბითა თვალთა ცრემლი გარდმოსცვივდა.
კალთასიგან გუბი იდგა, ელვარეთა ღაწუთა სწვიდა.

„სმა-ჭამა მამძულეებია, ძილი, ღვიძილი ნებისა;
მე სალუქობა თავისა ყოლ არა მომინდებისა,
ახალი საამ ფალაენის მე შეილი მეგონებისა.
ჭკუა აღარა მაქუს, შემცულია, შაე-გული დამიდნებისა!..

რასაც მიზამ, ბატონი ხარ, თავი ჩემი შენი არი,
სიზმრიე თურმე გამიჯნურდა ზაალ დასტან შუენიარი.
აქ ჩემითა მიზეზითა დგას, ეზომი ხანი არი,
ამას წიგნი საამისა კქონდა, ნება მისი არი.

ერთსა რამესა ბურჯზედა მოაბა საგდებელია,
მას ზედ ამოვლო კისკასად, ვითა ქურციკმან ეელია.
ტახტზედა ვიჯექ, მოვიდა, ხელსა მომიკდახელია,
ეს მითხრა: „ჩემის თავითა შენ არვის მიგცე მთელია!“

მუნ ერთმანერთსა საცოლ-ქმროდ ვარდსა დაჰპირდეს იანი,
იგ ახოვანი ლომ-გული, ტან-სარო, ასაკიანი:
კარგი ყმაწვილი ასაკად თმა-თეთრი, გვირგვინიანი,
მე რომე ქება მასმია, ნახვით სჯობს ზაალ ჭკუიანი.

თეთრითა იაგუნდითა თავი შემკული ნილოსა
უგავს, რომ ედგას გვირგვინი ღალის ღაწუს დაუნრდილოსა.
მფრეწელსა ლომსა მოარჩობს, მუშტითა მოკლავს პილოსა.
ნუმცა დამადებს უფალი მე მისგან უნაწილოსა.

საამის წიგნი უბოძა ამ დაღილისა ხელითა,
მოახლეთათვის სახარჯო უხვად გულითა ქუელითა.
მე თაჯ-ბეჭედი გაგვზავნე ნიმროზელთ დასაცდელითა,
საეატოდ მოვლენ ღაშქარნი სიტყუითა საკვირველითა.

ეს ვერა თქუან, ვერ არიან ქუაბულელნი ჩუენი სწორნი,
ნუ გაჰყიდი, დავავედრე, რას იტყუიან ნიმროზელნი?
თუარა რატომ დაეჰკარგევედი, ვის მისცემდა ჩემნი ხელნი?
ნუ გვიწყრები, საილათოდ ვქენ საქმენი დასაცდელნი.

საამს იცნობ გონიერსა, ჭკუაშიგ რომ დაცაბერდა?
თუმცა ბელი არ შეეტყო, ამ უსტარსა არ მოსწერდა.
ზაალს ნება რატომ დართო, დაუშლიდა შეილსა ვერ და?!
სინდუხტ წიგნი წაიკითხა, მას გონება გაუშტერდა.

სინდუხტ თქუა: „კურთხეულმც არის განგებით დამბადებელი,
აწ თუ მანუჩარს ეწყინოს, ესე მაქუს საგონებელი.
დაწყნარებული ქუეყანა აშალოს ასაწყუედელი,
ამა საქმესა მოსდევედეს სიკუდილი გასაწმენდელი.“

საწოლს შევიდა მტირალი სინდუხტთ ავითა ცნობითა,
მერაბ მოვიდა მინდორით. არ დახუდა თამაშობითა.
პირი უგვანდა ზაფრანსა, იჯდა ლახვართა სობითა,
კულავ როგორაცა ენახა, არ დახუდა ისრე მკობითა.

„ჩემო რად ხარ ნაღვლიანი?!“ ესე ჰკითხა, არ აოცა.
მან პასუხი არა გასცა, თვალთა ცრემლი მოიხოცა.
პირი ხელით დაუჭირა, ღალის ფერთა დაწუთ აოცა,
უთხრა: „მზეო, რისთვის სჭმუნავ, ესე ღმერთმან რა მარცა?!“

სინდუხტ ქმარსა მოახსენა, როგორაცა ყოფილიყო,
ზაალ შეილი საამისი როდამს წინა მოსრულიყო.
ბნელსა ღამეს, ვითა ქორი, საბელზედა გასრულიყო,
მათ საცოდ-ქმროდ დაუფიცავს, ჭმუნვა ჩემი მისა იყო.

მერაბს რა ესმა, ატირდა მეტის-მეტითა წყენითა,
ცრემლის ნაცულად თვალთაგან სისხლი სდიოდა დენითა.
„რომ დაიბადა, მაშინვე არ მოჰკალ, ავი ექენითა.
სხუა ჩვენი ქალი ვინ ნახა ბედითა ბედნიერითა?!

მამამან ჩემმან რომ ბრძანა, მე გავიგონე ყურითა:
ჩუენ ჩუენი ქალი არა გუგავს სიწმინდით, არცა რჯულითა,
რა გინდ რომ კარგად გავზარდოთ, წახდების ეშმაკურითა.
რად ვასალუქე, აქამდის რად დამაფიწყდა გულითა?!

ჩემი მიკუირს, რადგან შევცდი, დამავეწყდა მამის ცნება?
რად ვიცოცხლე აქანამდის, რასათვის ექენ მისი ნება?
ჩემის გულით არ დაეხსენ ამისთანა შეჭირვება,
რად გავზარდე, არ დაეხსენ ნალუელი და ცეცხლთა ღება?!

ვიცი, ამა მიზეზითა მე მანუწარ გამიწერების,
ჩუენსა სახლსა გარდააღელნს, ჩუენი გვარი ამოსწყდების.
მე ცოცხალსა არ გამიშეებს, ჩემი გული მისთვის კუდების,
აქანამდის კარგად ვიყავ, ჩემი ახლა გარდამხდების.

აქანამდის ვერ იცნობდა იგ ხელ-მწიფე ჩუენსა გვარსა,
აწ ამითა შეისწავლის, რა შეირთავს ქალი ქმარსა.
მტეურობასა მოიგონებს, მაშინ მიზამს მე ნაქმარსა,
აწვე მოვკლავ მას უშმაკსა, ვირემ ზაალ წაიყუანსა!”

იტყუის: „ბოზმან დედაკაცმან მიყო ესე რა ნაქმარი?!”
ბრძანა: „ღმერთმან არ გამწიროს, ვერ შეირთოს იმან ქმარი!
მოიყუანეთ, აწვე მოვკლავ, რისხვით აღეძრა მაზედ ქარი!
მე მოვარჩო გულ-მესისხლედ, ხვადმან ლომმან ვით კანჯარი.

სინდუხტ ტკბილის საუბრითა ქმარსა გული დაუამა,
დამშვიდა: „ნუ ინალული, საუბარი ჰკადრა ამა.
მათის გულის შეჭირვება სიხარულად შესცვალა მა.
„რაცა ღმერთსა გაუგია, იგ მოხდების,” ბრძანა ამა.

მეც ვლამოდი მის სიკუდილსა და მოვასხი მანებელი,
საუბარნი და სიტყუანი მას უთხარ ასაკლებელი.
ეგე მე უთხარ ყუელაკა, სიტყუა ჭკუისა მცნებელი:
„შენ ჩემთვის მოგაქუს მაგითა საქმენი ასაწყუეტელი!”

იტირა და ასრე მითხრა: „აჰა, ნეტამც აღარ ვიყავ,
ვირემ ჩემგან გწყწოდა რამ, უწინავე მამკუდარიყავ.
კოშტო თავი გარდმეჭვია, ციხეშიგან ოდეს ვიყავ,
როდწს ვნახე ზაალდასტან, მაშინ ცეცხლით დამწვარიყავ!..

„არ ვიცოდი ქება მისი,” მერაბ ბრძანა, შინ მოვიდა
.მისი ნდომა მასვე წამსა ფიცხლავ გულსა შემივიდა.
მანა ნახა პირი ჩემი, ღმერთსა თურმე მას ესვიდა,
უყუარდი და შესწავლასა თურმე ღვთითა ინატრიდა.

თავ-გაწირული შემოდგა ბნელსა უკუნსა ღამესა,
ვერვინ შეიტყო შემოსულა, მონათა პური ჭამესა.
გაკვირებული უჭურეტდეს, ჭკუა ვერ მოიხმარესა.
ეთქუი თუ: „ეს არის ნიშანი, მაშინ მეფეთა ბრძანესა.“

მასინ ვნახეთ ერთმანერთი, ვერ ვიცნობდი უმისოთა.
„პირი მივსცეთ ერთმანერთსა,“ საუბარი ესე თქო და.
მე პასუხი ვერა გავეც, რომე თქუენგან მეშინოდა,
ვერ დაეთმო ნახეა ჩემი, მამისაგან წიგნი კქონდა.

მან წიგნი წინა მამიგდო ოქროთა მონაფერია,
წაუკითხე და შევიტყე საამის მონაწერია.
დავქექეც, მუნვე დაუდეე ოქსინო მონაფერია,
ეთქუი: „მერაბ მეფის ასული ზაალის შესაფერია!“

რა მერაბ ეს გაიგონა, გააკვირდა, მოცატკუიანდა,
გული გააფლო სიტყუათა, დასტკბა და მოლმობიარდა.
ცნობა დაუტკბა ყოველთა, ავი ველარა თქუიან და.
მერაბ ნადიმი დაიდუა, დაითრო, დაღვინიანდა.

კულავე საქმე ასულისა ჭამაზედან მოევონა,
იკითხა და მოახსენა სინდუხტს, რაცა გავგონა.
„ნარიმანის შეილისაგან საამისგან არ მეგონა.
მამის მათის უკითხავად ზაალ ამას ვერ იქმონა!“

მზემ შროშანი ოქროს ფერნი ამართა რა დილა მზია,
მერაბ პირი დაიბანა, სინდუხტ გუერცა დაიწვია,
ბრძანა: „ქალი ახმობინე, აქ მოვიდეს პირად მზია,
უკითხოთ ამა საქმისათვის, გეითხრას, რაცა გაუგია?“

სინდუხტ ამა საქმეზედა შარიერი დააფიცა,
„ჩემსა როდამს არა აენო!“ თავი მათი დააფიცა.
მან მნათობნი მზე და მთუარე, ღლე და ღამე დაიფიცა:
„არას ვაენებ ქალსა ჩემსა, არცა ზაკუა გულსა მიცა!“

როადამ იხმო დედამან, მოახლე მიდის მიდენით:
„მამასთან მოდი კრძალვითა, თავ-დახრით დაეკიდენით.
ძრწოლით ემთხვოე მიწასა, ატირდი ცრემლთა მიდენით,
გკითხავს ამბავსა, ეკრძალე სათქმელად, მოერიდენით!“

ესე სიტყუა გაიგონა, არ შეწუხდა როდამ დია,
„რა მიქნია სათაკილო?!“ გაუკუირდა მეტად დია.
ენახე ზაალ ფალაენი: – „ალეა ედემს ნაზარდია!
მე ნახვისა მათისათვის ეაზრობ, ღვთითა, არ წავხდია!

არ ეიცო თუ ღედ-მამასა აუგი ჩემგან სჭირდესა!”
ადგა, ვეფხივით წამოხლტა, ტანს ზარქაშს ჩაიცმიდესა.
მან გაიყარა საყური, ხელთ საღტეს შეიცმიდესა,
იაგუნდისა გვირგვინსა თავს წამსა დაირქმიდესა.

ხარო მჭერეტელთა რუადამ მიჯნურთა მახელებელი,
სიტყუა-შაქარი. ღამაზი, სევედისა მალხინებელი.
იაგუნდი ხარ გათლილი, სადაფსა საგორეებელი,
მერაბ თქუა: „კურთხეულმცა ხარ, ამა შენ დამბადებელი!”

მერაბ იტყუის: „ჰე, უფალო, შენ გამართე მაზედ ხელი:
ამას თვალი მესურნისა მოაშორეე მავნებელი,
შენ აცოცხლე ამ სახითა, გუღ-ნათელად იყოს მთელი!”
ელვარეთა ღაწვთ აკოცა, მან წამოსდგა ყელსა ხელი.

გუერცა დაისვა ასული, აღარა ჰკადრა საწყინო,
ღლიე და ღამ მასთან ამყოფა, წინ სუფრა ედგა სალხინო,
მასთან ზაალის ხსენება აწ აღარ არის სარცხეინო,
ამ სახით იყო როადამ ხმელთა მნათობი საწინო.

میان سپهدار و آن سروین
 پیام آوردی سوی پهلوان
 سپهدار دستان مرو را بخواند
 بدو گفت : نزدیک رودابه شو
 سخن چون ز تنگی به سختی رسید
 فرستاده باز آمد از پیش سام
 بسی گفت و بشنید و زد داستان
 سبک پاسخ نامه زن را سپرد
 بنزدیک رودابه آمد چو باد
 پری روی بر زن درم برفشاند
 یکی شاره سریند پیش آورد
 همه پیکرش سرخ باقوت و زر
 یکی جفت پرمایه انگشتی
 فرستاد نزدیک دستان سام
 زن از حجره بنیان ایوان رسید
 زن از بیم او گشت چون سندروس
 پر اندیشه شد جان سیندخت ازوی
 زمان تا زمان پیش من بگذری
 دل روشنم بر تو شد بدگمان
 بدو گفت زن : من یکی چاره جوی
 بدین حجره رودابه پیرایه خواست
 بیاوردمش افسری زرنگار
 بدو گفت سیندخت : بنماییم
 سپردم به رودابه - گفت - این دو چیز
 بها گفت بگذار بر چشم من
 درم - گفت - فردا دهد ماه روی
 همی کز دانست گفتار اوی
 بیامد بجستش بر و آستی
 چن آن جامه های گرانمایه دید
 در کاخ بر خویشان بر بیست

زنی بود گویا و شیرین سخن
 هم از پهلوان سوی سرو روان
 سخن هر چه بشنید با او براند
 بگویش که ای نیکدل ماه نو
 فرخیش را زود بینی گلید
 ایا شادمانی و فرخ پیام
 سرانجام هم گشت همدستان
 زن از پیش او بازگشت و ببرد
 بدین شادمانی و را مژده داد
 به کرسی زربکروش برنشاند
 شده تار و بود اندرو ناپدید
 شده زر همه ناپدید از گهر
 فروزنده چون بر فلک مشتری
 بسی داد با آن درود و پیام
 نگه کرد سیندخت او را بدید
 بترسید و روی زمین داد بوس
 به آواز گفت : از کجایی بگوی
 به حجره درآیی به من ننگری
 نگویی مرا تا زهی گر کمان
 همی نان فرازآرم از چند روی
 همان گوهراں گرانمایه خواست
 یکی حلقه پرگوهر شاهوار
 دل بسته زاندیشه بگشاییم
 فزون خواست ، اکنون بیارمش نیز
 یکی آب زن بر سر خشم من
 بها تا نیابم تو از من مجوی
 بیاراست دل را به پیگار اوی
 همی جست ازو کژی و کاستی
 هم از دست رودابه پیرایه دید
 از اندیشگان شد بکردار مست

بفرمود تا دخترش رفت پیش
 دو گل را به دو نرگس خواب داد
 به رودابه گفت ای سرافراز ماه
 چه ماند از نکو داشتی در جهان
 ستمگر چرا گشتی ای ماه روی
 که این زن ز پیش که آید همی
 سخن بر چه سانسست و این مرد کیست
 ز گنج بزرگ افسر تازیان
 بدین نام بد دادخواهی به باد
 زمین دید رودابه و پشت پای
 فرو ریخت از دیدگان آب مهر
 به مادر چنین گفت کای پر خرد
 مرا مام فرخ نژادی زبن
 سپهدار دستان به کابل بماند
 چنان تنگ شد بر دلم بر جهان
 نخواهم بدن زنده بی روی او
 بدان ! کو مرا دید و با من نشست
 فرستاده شد نزد سام بزرگ
 زمانی بیچید و دستور بود
 فرستاده را داد بسیار چیز
 بدست همین زن که کندیش موی
 فرستاده آورده ی نامه بود
 فروماند سیندخت از آن گفت اوی
 چنین داد پاسخ که این خُرد نیست
 بزرگست پور جهان پهلوان
 هنرها همه هست و آهو یکی
 شود شاه گیتی ازین خشمناک
 نخواهد که از تخم ما بر زمین
 رها کرد زن را و بنواختش
 چنان دید دخترش را در نهان
 بیامد به تیمار و تنها بخت
 بیامد ز درگاه مهراب شاد
 گرانمایه سیندخت را خفته دید

همی دست برزد به رخسار خویش
 همی شست تا شد گلان آب دار
 کُزین کردی از ناز بر گاه چاه
 که نمودمت آشکار و نهان
 همه رازها پیش مادر بگوی
 بنزدت ز بهر چه آید همی
 که زیبای سریند و انگشتریست
 به ما ماند بسیار سود و زیان
 چو من زاده ام دخت ، هرگز که زاد
 فرو ماند از شرم مادر بجای
 به خون دو نرگس بیاراست چهر
 همی مهر جان مرا بشکرد
 نرفتی ز من نیک یا بد سخن
 چنین مهر اویم بر آتش نشاند
 که گریان شدم ز آشکار و نهان
 جهانم نیرزد به یک موی او
 به پیمان گرفتیم دستش بدست
 فرستاد پاسخ به زال سترگ
 سخن های بایسته گفت و شنود
 شنیدم همه پاسخ نامه نیز
 زدی بر زمین و کشیدی بروی
 مرا پاسخ نامه آن جامه بود
 پسند آمدش زال را جفت اوی
 چو دستان ز پرمایگان گرد نیست
 همش نام و هم رای و روشن روان
 که گردد هنر پیش او اندکی
 ز کاول برآرد به خورشید خاک
 کسی پای خوار اندرآرد به زین
 چنان کرد پیدا که نشناختش
 کجا نشنود پند کس در جهان
 همی پوست بر تنش گفتی بگفت
 کزو کرده بُد زال بسیار یاد
 رخس پزمریده ، دل آشفته دید

بپرسید و گفتش چه بودت بگویی
 چنین داد پاسخ به مهراب باز
 ازین کاخ آباد و این خواسته
 و زین ریدکان سپهبدپرست
 و زین چهره و سرو بالای ما
 بدین آبداری و این راستی
 به ناکام باید به دشمن سپرد
 یکی تنگ صندوق ازین بهر ماست
 بکشتم و دادیم آبش به رنج
 چو برشد به خورشید و شد سایه دار
 برینست فرجام و انجام ما
 به سیندخت مهراب گفت این سخن
 سرای سپنجی برینسان بود
 یکی اندرآید دگر بگذرد
 به تنگی دل و غم ، نگرود دگر
 بدو گفت سیندخت کین داستان
 خرد یافته موبد نیک بخت
 زدم داستان تا ز راه خرد
 فرو برد سرو سهی داد خم
 که گردون بسر بر چنان نگذرد
 چنان دان که رودابه را پور سام
 ببرده ست روشن دل او ز راه
 بسی دانمش پند و سودش نکرد
 چو بشنید مهراب بر پای جست
 تنش گشت لرزان و رخ لاژورد
 همی گفت رودابه را رود خون
 چُن آن دید سیندخت بر پای جست
 چنین گفت کز کهر اکتون یکی
 و زان پس همان کن که رای آیدت
 بپیچید و انداخت او را بدست
 مرا - گفت - چون دختر آمد پدید
 نکشتم ترفتم به راه نیا
 پسر کو ز راه پدر بگذرد

چرا پژمردی چو گلبرگ روی
 که اندیشه اندر دلم شد دراز
 و زین تازی اسپان آراسته
 و زین باغ و این خسروانی نشست
 و زین نام و این دانش و رای ما
 زمان تا زمان آیدش کاستی
 همه رنج ما باد باید شمرد
 درختی که بریاک او زهر ماست
 بیایختیم از برش تاج و گنج
 به خاک اندرآمد سر مایه دار
 بدان تا کجا باشد آرام ما
 نو آوردی و نو نگرود کهن
 خرد یافته زو هراسان بود
 گذر نی که چرخش همی بسپرد
 بدین نیست پیگار با دادگر
 بروی دگر برنهد راستان
 به فرزند زد داستان درخت
 سپهبد به گفتار من بنگرد
 به نرگس گل سرخ را داد نم
 که ما را همی باید ای پر خرد
 نهانی نهاده ست هرگونه دام
 یکی چاره مان کرد باید نگاه
 دلش خیره بینم همی ، روی زرد
 نهاد از بر دست شمشیر دست
 پر از خون جگر ، دل پر از باد سرد
 بروی زمین برکنم هم کنون
 کمر کرد بر گردگاهش دو دست
 سخن بشنو و گوش دار اندکی
 روان و خرد رهنمای آیدت
 خروشی برآورد چون پیل مست
 بیایستش اندر زمان سر برید
 کنون ساخت بر من چنین کیمیا
 دلیرش ز پشت پدر نشمرد

یکی داستان زد برین بر پلنگ
 مرا کارزار است گفت آرزوی
 نشان پدر باید اندر پسر
 هم بیم جانست و هم جای ننگ
 اگر سام یل با منوچهر شاه
 ز کاول برآید به خورشید دود
 چنین گفت سیندخت با مرزبان
 کزین آگهی یافت سام سوار
 وی از گرگساران بدین گشت باز
 راز
 چنین گفت مهرباب کای ماه روی
 چنین خود کی اندر خورد با خرد
 مرا دل بدین نیستی دردمند
 که باشد که پیوند سام سوار
 بدو گفت سیندخت کای سرفراز
 گزند تو پیدا گزند من ست
 چنین است و این نزد من شد درست
 اگر باشد این نیست کاری شگفت
 فریدون به سرو یمن گشت شاه
 که بی آتش از آب و از باد و خاک
 هر آنکه که بیگانه شد خویش تو
 سپرده به سیندخت مهرباب گوش
 به سیندخت فرمود پس نامدار
 بترسید سیندخت از آن تیزمرد
 بدو گفت : پیمانست خواهم نخست
 وزان چون بهشت برین گلستان
 یکی سخت پیمان سبند زو نخست
 زبان داد سیندخت را نامجوی
 بدو گفت : بنگر که شاه زمین
 نماند بر و بوم و نه مام و باب
 چو بشنید سیندخت سر پیش او
 بر دختر آمد پر از خنده لب
 همی مژده دادش که جنگی پلنگ

بدانکه که در جنگ شد تیز چنگ
 پدرم از نیا خود همین داشت خوی
 روا باشد ار کمتر آرد هنر
 چرا بازداری سرم را ز جنگ
 ببایند بر ما یکی دستگاه
 نه آباد ماند نه کشت و درود
 کزین در مگردان به خیره زیان
 به دل ترس و تیمار چندین مدار
 گشاده شده ست این سخن ، نیست

سخن هیچ با من به کژی مگوی
 که مر خاک را باد فرمان برد
 اگر ایمنی یابمی از گزند
 نخواهد ، ز اهواز تا قندهار
 به گفتار کژی میادم نیاز
 دل درمند تو بند من ست
 همین بد گمانی مرا از نخست
 کزان بر دل اندیشه باید گرفت
 جهانجوی دستان همین جست راه
 نشد تیره روی زمین تابناک
 شود تیره رای بدانیش تو
 دلی پر ز کینه ، سری پر ز جوش
 که رودابه را خیز پیش من آر
 که او را ز درد اندرآرد به گرد
 که او را سپاری به من تندرست
 نگرده تهی روی کاولستان
 به چاره دلش را ز کینه بشست
 که رودابه را بد نیارد بروی
 سر از ما کند زین سخن پر ز کین
 شود پست رودابه با رود آب
 فرو برد و بر خاک بنهاد روی
 گشاده رخ روزگون زیر شب
 ز گور زیان کرد کوتاه چنگ

کنون زود پیرایه بگشای و رو
 بدو گفت رودابه : پیرایه چیست
 روان مرا پور سام ست جفت
 به پیش پدر شد چو خورشید شرق
 بهشتی بُد آراسته پر نگار
 پدر چون وُرا دید خیره بماند
 بدو گفت کای شسته مغز از خرد
 که با اهرِمن جفت گیرد پری
 گر از دشت قحطان سنگ مارگیر
 سیه میزه بر نرگسان دژم
 پدر دل پر از خشم و سر پر ز جنگ
 سئوی خانه شد دختر دل شده
 به یزدان گرفتند هر دو پناه

به پیش پدر رو بزاری بنو
 بجای سر مایه بی مایه کیست
 چرا آشکارا ببايد نهفت
 به یاقوت و زر اندرون گشته غرق
 چو خورشید تابان به خرم بهار
 جهان آفرین را نهانی بخواند
 ز پرگوه‌ران این کی اندر خورد
 که مه تاج بادت مه انگشتی
 شود مغ ببايدش کشتن به تیر
 فروخوانید و نزد هیچ دم
 همی رفت غزان بسان پلنگ
 رخان مُعصفر به زر آرده
 هم این دلشده ماه و هم پیشگاه

აქა საამ ქარქისარიდამ მობრუნდა გამარჯვებული მანუჩარის წინ

(1485-1544)

*(აქა მანუჩარ მეფე ნადიმად დაჯდა
და საამის გამარჯვება იამა)*

შევიდეს მუნა საჭურეტლად, საამისთვის მოიცალნეს:
ყმაწვილნი და დიდ-ვაზირნი სავაჭროსა მოეშალნეს.
დედოფალი გამოვიდა. მუნ დარბაზნი დაიცალნეს.
მას ჯეჰანდარს ფალავანსა ლოცევდეს და თვალნი ავლნეს.

თავს ოქრო გარდააყარეს ლომსა საროს დასაგევანსა,
თქუეს: ესე ხოცს მაზანდარას ქაჯთა მუნით, გაიყუანსა?
მეფე ხელსა მოეკიდა საამს, დარბაზს შეიყუანსა,
მივიდეს და ტახტსა ზედა დასვა მათსა დასაგევანსა.

მანუჩარს ედგა გვირგვინი წითლისა იაგუნდისა,
ფეროზის ტახტი ნახატი საჯდომი მოლაუეარდისა.
მოცული მარგალიტითა, გუარი ხშირად ისხდისა,
მოელენილი და მორჭმული მუდამ მაზედა იჯდისა.

საამს ას ღლესა მეფეთა ახლოსა იახლებიოდა,
კაცისა თუალთა საჭურეტლად მათებრივ არ იქნებოდა.
მუნ შეიწვიენეს თეადნი, ვინც საამს გეერცა ხლებოდა,
ეველანი დასხდეს ნადიმად, სადაც ვის ეფერებოდა.

ხელ-მწიფე ბრძანებს: „მოგეართვით საჭმელი ნურა ავითა,
კაცთა საღხინოდ ნაქმარი შემკული სანუკარითა,
კარგი მეჯღიში გაემართოთ, დავსხდეთ ტანითა ჯანითა.
აავსეთ სუფრა საჭმლითა, იაგუნდისა ჯამითა.

დაიდევს წინა ნადიმი მნათობი სუფრა-ლხინისა,
მეჩანგეთ მორთეს საკრავი ხმა სირინოზთა პირისა,
ლალის თასითა შეიქნა სმა ხოშ-გუარის ღვინისა,
დაალბეს ვარდის ბაგენი... თქმა არ ეგების ლხინისა!..

ხელ-მწიფემან დოსტაქანი საამს წინა დაუღივნა,
უბრძანა თუ: „საფაღდარო, სხვა შენებერი ჩვენთვის ვინა?!”
თუ თქვენ მყავხართ გამარჯუებით, ჩემი მანუე მტერი ვინა?
საამს ესე საუბარი გაუხარდა, მოილხინა.

მერმე უბრძანა: „გარჯილხარ სამსახურითა ჩემითა,
აბჯრითა წელ-შერტყმული ხარ, მტერთა დამხოცი ხელითა,
ლაშქართა ზურგი ძლიერი ტახტსა შემიმკობ ენითა,
ხელ-მწიფობისა მცველი ხარ, გამირელად შენაფერითა.”

ადგა საამ ფალაენი, ტახტის ფერხთა აკოცებდა,
დალოცა და დოსტაქანსა ხელსა ზედა დაიბერტყდა.
მოახსენა: „თქვენთამც მტერთა თავი გორავს მიწაზედა!”
ასრემც ტვინი დარქცევის, ჭკუა-გონება ამაზედა.

მეფემან მადლი უბრძანა გულ-ტკბილად, ვითა ამბარი,
ქარქისნელ-მაზანდარელთა გვიამბე მათი ამბავი.
ზე ადგა მოსახსენებლად მორჩი სიტყუითა მდაბალი,
ხელ-მწიფემ მადლი უბრძანა, – მუშკი ღალითა დამბალი.

ადგომასა არ მოეშვა ფალაენი, ქვევე დაჯდა,
უბრძანა თუ: „რა უყავით, აწ გვიამბეთ, იმა ქაჯთა”.
ქვე ვისხდეთ და შევექცივნეთ, გვიამბების უფრო აწდა,
საფაღდარმან მოახსენა, ეთაყუნა, მუნეე დაჯდა:

ჰე შარიერო მაღალო, მსგავსია ფიცხთა ლომთანი:
ჭანგ-მახვილნი და კისკასნი, ფიცხლად მოქმედნი ომთანი.
გაფიცხდებიან ომშიგა, ვითა ელვანი ხომთანი,
ჰაერთათ მოვლენ ფრენითა, ვით ნაბერწყალნი ხომლთანი.

ცხენი არაბეთს განთქმული უკან ვერ მიეწევისა,
რასაცა გაუხდებიან, ყოლ წასვლა არ ეგებისა!..
მათისა სიმრავლისაგან ქუეყანა შეირხევისა,
თუ ნახავ ერთგან შეყრილსა, ბრძანებ, სად დაეტევისა?

ქარქისნელთა ჩენი მისვლა ეცნა, წინა მოგვეგებნეს.
შემოგვეკივლეს, ზარი დაგვეცეს, ერთობ მუხთლად შემოგვეგებნეს.
მათ ლაშქართა სიმრავლითა მიწა იყრის, ცანი ჭექდეს.
რაზმი შექმნეს მრავალ-კეცი, დავხოცენით, – გარდგეხევენს!..

პირველ დავასხით ისარი, მუნ ასტყდა შავი მტვერია.
მე პილოტანმან სამანდი გავქუსლე ჩემი ცხენია;
ქარქაშით გამოვიწვადე ხრმალი სისხლისა მღვრელია.
ამაღლდა კუამლი ორთქლისა, დაბნელდა ცის პაერია.

შემოუძახე, დაელეწე მე მათი რაზმი უზაოდ,
უანგარიშო დაეხოცე, ტანი ეყარა უთაოდ,
მუნ გადის სისხლი ღუარულად, კაცი ვერ გავა უნაოდ,
არღენის ფერად შევლებე იგი მინდორი უშაოდ.

ჩემთა ყმათა გაემარჯვა, ებრძოდეს და ჩამოჰყრიდეს,
გულმესისხლედ ეომოდეს, ისპაურად თავსა სჭრიდეს.
მათ უწიროდ დაჰხოციან, ბიჯსა წაღმა ვერ წასდგმიდეს,
საშოვარი მრავლად იყო, ჯორ-აქლემსა დასტვირთვიდეს.

კაცისა თავსა ზიდევდა ღუარი სისხლისა დენითა,
ღელენი, ხეენი, კაპანნი მძორითა ავაესენითა,
მაშინ ხოცილთა მკუდართ ზედა ჩუენ ზედა ეიარენითა,
ველარ გაგვიძლეს, გაიქცნეს ქალაქისაკენ რბენითა!”

მა სდღესა გექონდა ჩუენ ომი – ხრმალი გმირულად ქნეული,
რაც ოდენ გარდაიხევეა, კუნესოდა, ვითა სნეული,
წყლული სტკიოლის მრავალთა, – თვინი თმაშიგან რეული!..
მე დამეხოცა მარტოსა შვიდი ათასი გრძნეული.

დავდეგით ნაომარზედან. შუბის ნალეწი ეყარა.
ეცნობებინა ქაჯთათვის, – ლაშქარი კულა შეეყარა,
ზოგთათვის ქრთამი მიეცა, ზოგთათვის მუშკი ეყარა,
ასრე ეკითხნეს: „დაგვიდგნენ აწ ზაულელნი ველარა?“

ხმელთა ზედა ვინ დაგუხდების კაცი ჩუენი მეომარი?!
ზღვასა შიგან ნიანგები, ხმელთა ზედან პილო არი.
მართ მანუჩარ შემწედ იყოს, მათ დაუდგეს ავი დარი,
მათი გუარი ამოვაგდოთ, ეს საზღუარი ჩუენი არი.

მეორეს ღლესა მოვიდეს დარაჯად, ნახეს მტვერია,
ვით ნისლი, მოაბნელებდეს, სიშავით კუამლის ფერია,
ცნეს თუ, მოვიდა ლაშქარი, მათ გამოჰქუსლეს ცხენია,
გვიყვილეს: „არის ღალატი, ხმალთა მიჰყავით ხელია!”

დავეკაზმენით, შევსხედით, მიემართეთ მასვე წამესა,
ბუკსა სცემენ და ტაბლასა და ლეწენ კლდისა არესა.
ვარსკულავნი ეხვეწებიან მათით შიშითა მთუარესა,
მათი მზე ჰგვანდა სინათლით ბნელსა უკუნსა ღამესა!..

მტუერი იყო და არა ჩნდა მარჯუნა მათის ახლისა,
ქარი აგვიდგა ჩუენ კერძო, მტუერსა მათ პირსა აყრისა.
რა ენახეთ მათი სიმრავლე, პირი შეგვექნა ზაფრისა,
ეახსენეთ ღმერთი პატრონი თქუენი, – სახელი მადლისა!..

ჰე შარიერო, სამანდი მე აეაჩქარე დეზული,
კანი საგდებლად საღრტილსა მება, ლახტი მაქუს ბერძული.
პირ-ბასრი არყის ისარი ქარქაშიგა მიც ლესული,
დარაკა ყელსა მეკიდა, კუბო ყალმაგი გესრული.

ლაშქართა ეკადრე: „მიშეელის ხრმალი და ღეთისა წყალობა.
გრძნეულთა სიმრავლისათვის, ღომნო, არ გემართებს მხრდადლობა.
ზურგ-მაგრად ვიყენეთ, გამოსცდის მათ ჩენი მეომარობა,
ასრე დავხოცოთ, შეეძლოსთ, მართ ვერარასა ხმარობა.

ამათი თავი გაერიოთ შავსა მიწისა თანაო,
სისხლი ღვარულად ეადინოთ, ჰე, საამ, პილო-ტანაო;
შუასა რაზმსა ეძგერა, გაფრიწა... გაიტანაო!..
შიგ გაერია, დაღეწა, ვით გურდელმან ბასრი დანაო!

არ გამოჩნდა იმა ღღესა კაცი ჩემი მეომარი,
ეხოცდი ღვე-ქაჯს, საგსარებსა შიგა ერბოდი, ვითა ქარი,
ყუელამ ჩემზედ მოიცალა, მეომარი ვინცა არი.
ტვინი თმათა გაურივე, დაუმტურივე ზურგის ძვალი.

მტუერი შეერთო ღრუბელთა. იყო ძახილი დევისა.
ტეხა ისმოდა აფთისა, ხმაღ-ლახტთა მონაქნევისა.
ჯაჭვი ბეგთარი ღვე-ქაჯთა მას ღღესა დაიხვევისა,
თავი მტედელთა გურდემლზედა ჰგვანდა უროსა ქნევისა.

ლომნიებითა შემოგვზახნდეს, წამოღამდა სრულად დილა.
მიწა სისხლით გაეაწითლეთ, სრულ ტალახად დაიზილა,
ღღე დაბნელდა, მზესა პირი ღურჯად უჩნდა, ვითა ლილა.
დახოცილთა საგსართაგან წასაეალი გზა შეკრულა.

მათ მეომართა დეე-ქაჯთა იყო სამასი ათასი,
ქაქუთს ვეძებდი გრძნეულსა, თქუეს თუ: „მას ახლავს სხუად ასი.
ვეშპისა ნათესავია და დელით არს ზააქასი,
ბილწის ქაჯისა ნაშობი არის სატანის ნათესი!“

დევთა ლაშქარი მას ახლდა და მისსა ხმასა ჰყუებოდეს,
სადა იბრძვიან უშიშრად, მისით ზურგითა დგებოდეს,
სახეობა და მკერდ-მკლავი გენახათ, – გეზარებოდეს!
პილოს ოდენი სიმსხოთა ბარგისტანს ეზარებოდეს!

ვერ ხედავს მისსა მეგრძოლსა, მისთვის სავსეა ღხინითა,
ფოლადებისა ბასრითა შეჭედილია, რკინითა.
სისრულით შავსა მთასა ჰგავს, სიმაგრით კლდესა ტინითა,
თუაღნი სისხლურად წითელნი ნაღებს უგუანან ინითა.

ხრმალი მხარ-იღლიე ეკიდა, რომ ნახო, უცხო სიბრტყედა,
სისრულით ჩემსა უფროა, ოთხის მტკაველით სიგრძედა;
ხელთა აქუს ხიშტი პირ-ბასრი, საკუირველია სისქედა,
ლახტი მისებრი არ არის სიმძიმით მიწის პირზედა.

მნახა ჩემთვის შესაბმელად, აჩქარდა და ჩემკერძ ივლო,
ხელზედ შუბი დაიმდერა, მაღლად თავსა შემოივლო.
მომმართნა და შეეუტევე, ესე თქუა თუ: „რა უყივლო?!“
საამ შუბით ავიყუანო, ლაშქარზედა მოვაყივლო.

ჩუენ ერთმანერთსა შუბები ეაძგერეთ, შევალეწენით.
კულა გავიყენეთ ცხენები და ერთმანერთსა ვეცენით.
ხრმლითა დაესჯერით ბეგთარნი და მუზარადნი ელეწენით,
აბჯართა გასდის წინწკალი და ცეცხლი დავაკუესენით.

სამს ფარსაგამდის ისმოდა ხმა ჩუენთა ხრმალთა ჭეხისა.
მისი ნაკრავი თოფსა ჰგავს, ჩემი – მსგავსია მეხისა.
გულოვნად იბრძვის ვეშაპი, კლდისაებრ არ გადრკებისა.
გულ-მესისხლურად ვებრძოდი, კისკასად, მსგავსად ვეფხისა!

პირს ნაჭოპარი წამოგუდის ჩუენ მთერალთა პილოთა ვითა,
ოფლისა ღუარი ჩამოგუდის დანაწევთები თავითა,
დღე მესამედად არ იყო, პირველ რომ შევიბენითა,
მისნი ლაშქარნი ყუელანი უჭვრეტდეს პირ-აღრენითა.

იტყუიან თუ: „ქაქუთისა აწ მორევის ჟამი არი,
უკუირსთ, როგორ ხორციელი მეომარი მისი არი?!”
ამ ასიერც მოერევის, ზაულელი საამ არი.
ხელი ერთად დაგურცებიან, ჩუენი მანე ვინდა არი?!”

ჩუენთა სპათ სახელდებულთა მას დღესა ხოცეს ნებისა.
გზა შეკრულიყო, მეუდართაგან ცხენი ვერ იარებისა.
ქაექისანელი დევ-კაცი ქაქუთს ვინ იახლებისა?
მას დღესა გული იმათი შიშითა სრულ დადნებისა.

სისხლი რედ გადის, მას დღესა ხეენები აიესებოდა.
კაცის ხელ-ფეხსა ზიდევდა, ლომ-ტანი იგორეებოდა.
მაშინ ნახოცსა მეუდარზედა პილო ძლიე იარებოდა,
ქარქისანისა მინდორი ლალის ფრად შეიღებოდა.

ეტლმან მარიხმან გააღო მასზედა კარი რისხეისა,
მაზედ უკუდმა იბრუნა, ხრმალსა და ლახტსა ისერიისა.
სულთა წააყრევს უწყალოდ, წეიმა დაასხა ისრისა,
საღამოდ გაეიყარენით, ცხენ-კაცი სწორად იდვისა.

დაეშეერით, გაეიყარენით, დავხოცეთ ნახეარზედა,
იგ მთისა ძირსა უკუდგეს, დაედგით ნაომარზედა.
ცხენნი მზად დაეიჭირენით, ხელები გვედვა ხმაღზედა.
აბჯარნი მოვიმაგრენით, სხუა მოვიმატეთ ტანზედა.

ხელ-მწიფეო, არეის სჭირდა ამათ ჩუენთ ლაშქართ კოდითა,
ეტლმან ჩუენზედა იბრუნა დიდითა ღვთის წყალობითა;
მან მოგუცა ძალი ძლევისა თვითონ მისითა ნებითა,
გათენდა ბურჯი ოქროსა ამაღლდა კაცთა ცნობითა.

დუმბულთა და ყუირო-სტვირთა ხმა გახშირდა სპილენძისა,
ჩუენ აბჯართა იმედი გუაქეს ხრმალ-შუბისა კინენისა.
გაეიცადეთ, სიმრაველითა უფროსი ჩანს პირველისა.
უჭურბტეთ და ვერ შევატყეთ ყოლე ღონე დაკლებისა.

ერთმანერთსა მიემართენით, მივიდოდით სწორნი ვითა,
იგი ნაშობი დევისა ჩემკენ იჭურეტს, ქორივითა.
ქაქუთ ძალის მინდობილი, იტყუის: „მოგჰკლავ ერთის კურითა!”
ერთმან ერთსა შეეუტივეთ, ვეძგერენით, გორნი ვითა.

მარჯუნა მხარი გარდაესდევ, დაესძარ და შევარხივია,
მარცხენა ხელი შეესტაცე, ხანჯრითა შესახევია,
კალთა სარტყელთა შეესტაცე, ჯავშანი დაეახივია,
ერთობ უჭიროდ ავიღე ქაჯის ნაშობი დევია!..

დავიყუირენ და ავიღე ძალითა ვერ ჩემოდენი,
ჩაბალახხედა შევიდენ იგ დევი პილოს ოდენი.
ჩემთა სპატაკენ მოებრუნდი, დიდებით ყუელას ოდენი,
მოვიქნივე და მიწასა ზედ დავეც გორის ოდენი.

რა დაეცა მიწაზედან, სულნი ფიცხლად გაეცალნეს.
ეცადა და ველარ ადგა, ზურგის მძიენი მოეშალნეს,
გასაქცეულად გაემართნეს, რაცა ქაჯნი მოემატნეს,
ვიტა ქარნი, გარდიხეწნეს, ომსა ფიცხლად მოეშალნეს.

მე შეუძახენ ლაშქართა, მიეცა ძალი და გული,
საჭურეტლად შეუნიარნია, ვინ არს მათებრ მხიარული!..
მას პილწსა თაეი მოეპყუეთე, გავეუბე ღვიძლი და გული,
ხრტიალით სულსა ამოჰყრის კუამლისა სახედ დაგული.

მის დეე-კაცისა პილწისა სისხლისა რუ დის მიდენით,
სიმაგრისაკენ ციხესა მიმართეს ქაჯთა მიდენით,
რასაცა მივეწივენით, დაეხოცეთ, ამოვსწყუიდენით,
დავაყრევენით აბჯარნი ჩუენ მათნი – ვერა ვზიდენით!

მას დღესა ჩუენთა ლაშქართა ვარდსა უგავს პირი ხასი,
სთულიან ნახოცსა დეე-კაცსა, იყო თორმეტი ათასი.
მუნ მოვისუნეთ მას დღესა, ქოსთა ხმა იყო ას-ასი.
ქაიანთ დროშით მიემართეთ ქარქინ ქალაქსა ას-ასი.

მოვედით, მოქალაქენი ფიცხლაე წინა მოგვეგებნეს,
მუხლ-დაყრილნი შეგვეხევეწნეს, მათ მანდილნი ყელსა ებნეს.
„ზენაარი გამოგვართეთ!“ – ჩუენსა ხრმალსა შეეხევეწნეს,
ჩუენ იმედი დაუდევით, – ხარაჯანი შეგვიკუეთნეს.

ვინ ციხოვანნი მოგვენდენეს, ძალად არ დაეარღვივენით,
ჩოქით მოგვართუნეს კლიტენი, იგ არა დაეარბივენით,
ვინ არ მოგვენდენეს, აყრილნი ომითა დაეპატივენით,
თქუენთეის სალაროდ დაედევით, მუნ ლარნი გარდვაქცივენით.

ხუთასი ჯამა აქლემი, სამასი ტალა ჯორია,
თქუენთვის აეკიდეთ სალარო, სხუას კაცსა არა ჰქონია.
თუალ-მარგალიტი და ოქრო, მანასაჯური ღარია,
ქუეშ-საგები და საფენი მუნ სტავრა მრავალ-ფერია.

საამ უბრძანა მუტრიბთა და მისთა მოღარეთაო:
„აწ მიაბარეთ საჭურჭლე მეფეთა მოხელეთაო,
ჯორ-აქლემებსა გაუძღუნენ, მხართუან ხელ-მწიფეთაო,
ნემც დაეღვეის დიდება და მორტმა ყოვლთა დღეთაო!“

შევიდა და მოღარემან ხელ-მწიფესა გააგონა:
„საამ გიძღუნის საჭურჭლესა, ეინ დასთულის და ვინმც აწონა?“
მოისმინა ხელ-მწიფემან, გულშიგ კარგად გაიგონა,
საამისგან დაიმაძღა, დევთა ომი მოუწონა.

ადგა ხელ-მწიფე, წაეიდა, საამს აქებდა ენითა.
გუერცა დაისეა, დაჰკოცნა, ვარდის ბაგითა, ენითა.
იაგუნდისა გუირგეინი დაადგა თავის ხელითა,
ტანსა ჩააცვა შემკული თუალ-მარგალიტი ტენითა.

უბრძანა: „შენ ხარ გუირგეინი, ჩემის ტახტისა ნათელო,
კარგ-სახელო და კარგ-გეარო, გუარო ხელთა საფენო,
ზღვაშიგან შენი ხმა ისმის, ეპა ნიანგის ბადენო,
ხმელთაზედ უზაბარს, დევ-ლომს, თუალთაგან ცრემლსა ადენო.“

ადგა საამ და ემთხვია, მან დასდგა პირი მიწასა,
სმიდეს და შეექცეოდეს ხელ-მწიფის ბედსა სვისასა,
მერმე ადგეს და წაეიდეს საწოლსა თაუ-თავისასა,
საწოლს წევს მეფე, არჩევდა საქმესა მუნ თავისასა.

پياده شد و راه بگشاد شاه	چو آمد به نزدیکی بارگاه
زمین را ببوسید و شد پیش اوی	چو شاه جهاندار بگشاد روی
ز یاقوت رخشنده بر سرش تاج	منوچهر برخاست از تخت عاج
چنان چون سزا بود بنواختش	بر خویش بر تخت بنشاختش
وزان نره دیوان مازندران	وزان گرگساران جنگ آوران
سپهبد سخن یک به یک یادکرد	بپرسید و بسیار تیمار خورد
ز جان تو کوتاه بد بدگمان	که نوشته زی ای شاه تا جاودان
نه دیوان که شیران جنگی به بر	برفتم بران شهر دیوان نر
ز گردان ایران دلاورترند	که از تازی اسپان تکاورترند
پلنگان جنگی نمایندشان	سپاهی که سگسار خوانندشان
از آواز من مغزشان شد تهی	ز من چون بدیشان رسید آگهی
ازان پس همه شهر بگذاشتند	به شهر اندرون نعره برداشتند
چنان خیره و پوی پوی آمدند	همه پیش من جنگ جوی آمدند
پس اندر فراز آمد و پیش غار	سپه جنب جنبان شد و روز تار
به پیش سپاه اندر آمد چو گرگ	نبیره جهاندار سلم بزرگ

لبد لشت پېدا نه کړه و نه شخ

رخ نامداران مه گنست زه

سپه را هم تجوی پکښه

که چون آسب مند پښتن سين

سراسر سوی زړه دښت ز ی

چنان زخم سربتر کړیال من

چو پیل ژبن به کمت تراز

چو دینم خمید ز ز د غرت

به پیکان پولاد ویر خستگ

چو آتش بندو بر تیر ریختم

که شد بوخته مقر تا مغررش

برآمد یکی تیغ هندي به دست

کز و کود زنهار خواهد بجان

همی جستمش تا کی آید به چنگ

من از چرمه چنگال کزمن دراز

ز زین برگسستم بکردار شیر

بدین آهنین دست و گردی میان

سپاهی به کردار مور و ملخ

چو برخاست زان لشکر گشن گرد

من این گرز یک زخم برداشتم

خروشی خروشمدم از پشت زین

دن آمد سپه را همه باز جای

چو بشنید کاکوی آواز من

بیامد به نزدیک من جنگ ساز

مرا خواست کارد به خم کند

کمان کیاتی گرفتم به چنگ

عقاب تکاور برانگیختم

گماتم چنان بد که سندان سرش

نگه کردم از گرد چون پیل مست

چنان آمدم شهریارا گمان

وی اندر شتاب و من اندر درنگ

چو آمد به نزدیک من سرفراز

گرفتم کمربند مرد دنییر

زخم بر زمین بر چو پیل زیان

سپه روی برگشت از کارزار	چو افکنده شد شاه زین گونه خوار
به هر سو شده مردمان هم گروه	نشیب و فراز بیابان و کوه
فگنده پدید آمد اندر شمار	سوار و پیاده ده و دو هزار
برافراخت تا ماه فرخ کلاه	چو بشنید گفتار سالار شاه
ستوهی گرفته فرو شد به کوه	چو روز از شب آمد بکوشش ستوه
جهان پاک دید از بد بدگمان	می و مجلس آراست و شد شادمان
به یاد سپهد گشادند لب	به بگماز کوتاه کردند شب

აქა მანუჩარ ხელ-მწიფესა ზაალის საქმე მოეგონა და მას იგონებს

(1545-1596)

1. საამის გაგზავნა მერაბის წინააღმდეგ საბრძოლველად;
2. აქა ზაალ ვეზირებს მამის საქმეს უჩივს

გაიღვიძა, მოეგონა მერმე საქმე ზაალისა,
„საფადარსა მონდომია ქუაბულს ქალი მერაბისა.
შეირთოს და მან აცდუნოს ზაალ, შეიღი საამისა,
რომ მასმია, დამემართოს მე ნათქუამი არაკისა.

ერთი არაკი მასმია ბრძენთა ნათქუამი შორიო:
კაცს ჰკითხეს, „სადაური ხარ, სადაური გიცს ცოლიო?“
ვირ ერთმანერთსა იცნობდენ, ლომსა გაეჰყარო ტოლიო,
მე ქუაბულს საამ გაუშვა, ვითა გნოლზედა ქორიო.”

მზემ გუმბადი დაამშვენა, ცამან კარი რა გაარო,
შავი შარი დაიხივა, სხუა ნათელი გამოიღო.
ხელ-მწიფისა საწოლს მოვა, საამ თავი ჩამოიღო,
მოიკითხა საფადარი, ტკბილად პირი მან გააღო.

მეფემ უბრძანა: „არ გეთრო, ადრე მით გაგღვიძებია,
ომთა ამბავი წუხელის გითქუამს, მით გიამებია.
არ უცხო არის სასმენლად, ყოველგან გაგმარჯუებია!“
ზე ადგა წამოსაჯდომლად, მიწისა დასდვა ნებია.

დასხდეს, კულავ სიციყვა მეფემან უბრძანა ესე წყლიანი:
„სადაცა გამიგზავნიხარ, მოსრულხარ პირ-ნათლიანი,
გაგმარჯუებია, შენითა ტახტი მაქუს სახელიანი,
სახელი შენი ცათამდის მალლად გასულა სვიანი.

ავის მოქმედი დევ-ქაჯი ყუელაი შენგან გაწყდების,
შენისა რჯულ-წმინდობითა მიწისა პირი გაწმდების.
ომისა ეამსა ცხრა დევი შენთანა ვერ გამოჩნდების,
ერთი საჯარო შენტან მაქუს, აწ ჩემი გული გაწმდების.

აწ გეხვეწები, რომ მიხსნა გულისა მე ჯაერისაგან,
შენი ხმალია წამალი, გამწმინდოს მე ჯანგისაგან.
ქუაბული სრულად დასცალო ზააქთა ავ-გუარისაგან,
ყოელი ქუეყანა გაესწმინდოთ გრძნეულთა მათ ქაჯისაგან.

პინდონი და ერანელნი სრულად თანა წაიტანე,
ზააქიანთ ნათესაეთა დღე-ნათელი შავად აენე,
შენით კარგით მამაცობით მათ საწუთრო დაამწარნე,
ცის კიდემდი გარდაჰელინე, ზღვის ნიანგთა გაუმელავენე.

მის ვეშპისა მაცთურისა ნუ გაუშვებ ნათესაესა,
მამაცსა და მეცნიერსა ნუ დაარჩენ ყმასა, ბერსა,
ქუეყანასა დაუწეაესა, ციხეებსა დაუქცევსა,
თუ შენ ამას გამითავებ, მე გაგაყმოვ ახლად ბერსა!"
საამ აკოცა მიწასა, ხასნი ხელთ გარდიჭდობენო,
„ჰე შაჰრიერო მაღალო, ცის ეტლნი ეგრა გფლობენო!
საწუთრო თქუენით იხარებს, თქუე ქუეყანისა მფლობელნო,
ცისა ვარსკულაენი სახელად მზის ეტლსა შენ გიხმობენო!..

არ შეუძლია ურჩობა, ვინ არის ეტლთა ზრახული,
წელთა შერთქმული გამსახურებ, მე, მონა თქუენი სახული!..
მე თქუენთა მტერთა ღახუარი ვარ დანა გულსა სახული,
მუნ წასასუღელად მზა ედგავარ, საომრად ჭანგ-გამახული.

საამს უბრძანა მეფემან: „რაზმისა ომიტ გარჯილხარ,
დიდი ხანია, რომ თქუენსა სახლშიგან არა ყოფილხარ,
წადი აწ, ამა მთუარესა თქუენსა ტახტზედამც მჯდომი ხარ,
რა ახლად მთუარე გამოჩნდეს, მუნამცა არ დადგომილხარ.

ლაშქართა გამოგიგზავნით, მუნა თქუენ შეიყარენით,
ღმერთიმცა იყოს თქუენი მწე, თაენი მუნითკენ ნარენით,
ჩუენი გუნება ამითა აწ უფრო გაახარენით,
ჩუენთა ორგულთა ომითა საწუთრო დაამწარენით!"

პირი სთხოვა შარიერმა, ტკბილად დაძრა ბრძენი ენა,
საუადარი გუერც დაისუა, თავადებსა მოახსენა.
მას დღე შუადამემდისი მუნ ღხინითა მოისუნენა,
მერმე ადგეს, გაიყარნეს, მეფემ საწოლს გაისუნენა.

დილას მზემან საწუთროს აოქროს ფერნი შუქნი დასხნა,
ხელ-მწიფემან ფალავანნი, ეზირნი და საამ დასხნა,
თავადთა და მწიგნობართა უხმო, შინა შემოასხნა,
საეზიროდ გაემართნეს, მეფემ სიტყუა გააასნა.

ვინცა საამ ფალავანსა საუბარითა ხადენით,
ვინც ქარქისნელთ ომთა აკლდა, წასასულელად დასწერენით,
პინდონი და ერანელნი სრულად გუერცა იახლენით,
სახიარმან წაგატანოს ღეთის წყალობა ბედით ჩუენით.

შეიდი ყათარი აქლემი საამს უბოძა დენითა,
უბრძანა: „მას ყუელაკასა აბჯარნი აქიდენითა,
შეიდსა ყათარსა ჯორებსა სტავრა-ატლასი სტენითა,
ცხენი ოქროსა ლაგმითა მარქაფად დაქაზმენითა.“

ბარგი აქიდეს, წაეიდეს ღეთისაგან შეწყალებულნი,
გუერცა ახლავან ღაშქარნი, თავადნი მომადლებულნი,
სისტანისაკნ წაეიდეს პინდონი სახელ-დებულნი.
თან გაყუეს სამსა ფარსანგსა, მობრუნდეს გალადებულნი.

საამ მივა მოკაზმული მუნ დიდითა დიდებითა,
ზაულისტან-ნიმროზელნი მიჰყუებიან ლხინებითა.
მდიდარნი და ნაშოებნი, დაგერშულნი თან ხლებითა,
ქოს-დაბდაბით, ნალართა, ქაიანურ დროშებითა.

ქუაბულისაკე მიდიან, მობრუნდებიან აღარა,
ტანი ოქროთა შემკული მათებრივ არის აღარა,
ტაიჭთა მსხდომნი მას გაენან, აღვამან თავი დახარა.
გაგზავნა მახარობელი, ზალდასტანს მისულა ახარა.

ზაალდასტან მახარობელს პირი ოქროთ გაუტენა,
მას უბრძანა მხიარულმან: „თქუნ რა პქენით, გუიამბენა?!”
მაზანდარელ-ქარქისელთა ქაჯთა ომი მოახსენა,
მან სისრულე ქაქუთისი, მეომრობა, ცხენთა დგენა.

მისი მოკულა მოახსენა, საამისგან სისხლთა დადერა,
მუნ შეკუეთა ხარაჯისა, გამარჯუება, ციხეთ დაყრა.
ზაალ ამით გაიხარა, მოისმინა თემთა აყრა,
თავსა ოქრო გარდაყარა, მუნა იყო ლალთა დაყრა.

ზაალ პკითხა ფალაენმან კულაე ამბავი დახლომისა:
„რაცა იცი, ნუ დამალავ, ზააქიანთ წახლომისა!
მოახსენა: „ჲე ჯეჰანდარ, სხუა გაგვიგო გზა ომისა.
მან ბორჯალი დაგვიკუეთა ამ მთუარისა წახლომასა.

ამა მთუარისა უკანით მოვლენ ლაშქარნი ერანით,
საფადარს საამს წინაჲე ჩუენ ერთად შევიყარენით,
ზააქის ამოსაწყუეტლად პინდლონი მოვიხმარენით,
ხელ-მწიფეს ამას დაეპირდით, წავალთ თქუენისა ბრძანებით.

მიწის პრიზედ არ გაუშეებ მისსა გუარსა: ემასა, ბერსა,
მეყუისთა და შესწავლილთა, მეცნიერსა კაცსა, ბერსა,
ღიაცსა და ემაწილებსა ცეცხლს მოუდებ, ვითა ბზესა,
რა მივიდეთ, ამას იქით ვერ უჭურიტონ იმათ მზესა.

ზაალ ესე გაიგონა, ატირდა და ცრემლნი სდიან,
დაჯდა, თავი ჩამოაგდო, ეარდის წყალსა თუალნი ღვრიან,
მამის ჩემის ხელისაგან დღენი ჳირთა წამივლიან,
მე მიკუირს, თუ რისთვის მიზამს, ღეთისგან რად არ ეშინიან?!

მე ამისთვის შევეხევეწი, არცა ესე გამითავა,
აწ სადამდი მე არ მოვკუდუე, მერაბს რამცა დაუშავა?!

მისსა სახლსა ვერვინ ავნებს, თუ ცოცხალ ვარ, მუნ ვერ წავა,
თუ ეცადოს წასასულელად, სახლსა მისსა დაუშავა.

საამ და მისნი ლაშქარნი მოდგეს სისტანის პირსაო,
მუნ დიდი წყალი ჩამოდის, ჩამოხდეს მისსა პირსაო.
ბოლუქბოლუქად ვარსკულავი ჰგევანდა ვარსკულავსა ხშირსაო,
ერთის გალავნის პირითა მოკითხვა ჰკადრა შეილსაო.

მოახსენა: „შეილო, მოდი, არ მინახავ დიდი ხანა.”
ზაალ კართა გაეგება, გაგზავნილი შეიყუანა.
მოციქულმან მოიკიტხა, პირი მისკენ ათაყუანა:
– მამამ გიხმო; „შეილო, მოდი, ფალაევანო პილოტანა!”

ზაალ აკოცა მიწასა: – „მე ვარ მორჩილი ხმობისა:
მამას წინ მივეგებები”, – ბრძანა მოყუანა ჯოგისა.
აჰიდეს ბარგი, წავიდეს, მუნ იყო ცემა ნობისა,
გვერც ახლდეს სახელ-დებულნი, წინა უც გზა მშვიდობისა.

ვაზირნი მოახსენებენ: „იყავ სიტყუითა ჩუენითა,
მამასა მდაბლად ემთხეიე, ტკბილად ეუბენ ენითა.
ჩამოხე, მოგუთა აკოცე და ფეხთა ემთხუენითა,
უფიცავ, ზააქიანთა სრულ დაეპხოც ჩემის ხელითა.

ზააღდასტან მოახსენა ვაზირთა და მისსა მზრდელსა:
„არას ეპადრებ საწყინარსა საფადარსა საამ ქუელსა,
საჩივარსა გაეაგონებ, თავს ჩაუედებ შიგან ხელსა,
საფადარსა სამართალი უნდა კჳონდეს ღვთისა ხელსა.

მას ბრძანებას არ გავეტეხ, ხელ-მწიფესა რადგან პფიცა,
ამას წინათ რისთვის მიყო, სამჯერ ჩემთვის დაიფიცა?!
ბეჭედმან და საწუთრომან მან სახელი ღვთისა პფიცა,
მიეპყუები და გაუთაეებ, რაცა ზააღს გულსა უცა.

მას ბედნიერსა სიმურღსა შეპფიცა დაპირებითა:
„აწ ესე არის ნაცვალი პირისა გათავეებითა,
ჩემთვის და საყვარელთათვის საკლავად მივა ნებითა,
ლამის ციხეთა დაშლასა ქალაქთა განქარეებითა.

ყუელასა უსამართლოსა მიკუირს, რატომ იქმს ჩემზედა?!
მცემს და გამაგდებს, მისი ვარ, ვერა მიშველის ხმელზედა.
ღმერთსა შეევსტირებ ყუელასა, მას გაუზრდივარ ველზედა.
მან გაბრტოს ჩემი და მისი, თუ რა უქნია ჩემზედა?!”

„მამწყუიტა დედის ძუძუსა, საჭმელად მიმცა ვეშაპსა,
ღვთის მოვლენილმან მფრინეელმან გამამაშორვა მე შამბსა.
წამიყუნა და გამათბო, ფრთესა მხურედა მე შავსა,
მართვეთა გვერდით გამზარდა,” უკუდავსა ღმერთსა ესაესა.

რა ცნეს, შესხდეს ღიდებულნი, ზააღისკებ თავნი არნეს,
წინა ღროშა ფრიდონისა მათ აღლამი გაიძლუნეს.
საფადარი ცხენსა ითხოვს, მას სამანდი მოუყვანეს,
საამ შეჯდა, გაემართნეს, საგდებელი საღრტილს ებნეს.

შეჯდა საამ ფალაფანი, შეილისაკენ წამოვიდა,
თაეადები წაიჭანა, ბარგი ყოლე არა ზიდა,
იქით-აქეთ დაიყენა, იმღერდიან, ტკბილად ზმიდა,
ზააღ მამა დაინახა, ცხენით ფერხსა ჩამოსდგმიდა.

მან დასდვა პირი მიწასა, თავადთა ნახეს ის უწინ,
მაღალი, საროს ამსგავსი, პირი მოუვარისა დაუწინ,
მკერდ-მკლავ-მსხვილია, ბეჭ-ბრტყელი, ნაზარდი საროსა უწინ,
თავითა მისცეს საღამო, – წესი ე სარის მის უწინ.

კადრეს: „ლომო, ტანად ნაკუთო, შენებრ სარო ვერ იზრდების;
საფადარი მამა თქუენი, ნეტარ ცოტად რას გიწყერების?!“
თქუა: „არ ვიცი შეცოდება, თქუენი გული მემოწმების,
შეუცოდრად თუცა მამკლავს, ჩემგან არა ეკადრების.“

საამს წინაშე მოვიდა ზაღდასტან – წმიდა სჯულია,
ტირს, თუალთა ცრემლი ჩამოსდის, სურვილით დადაგულია.
მიჯნურობისა ცეცხლითა გული აქუს დადაღულია.
მან დასდვა პირი მიწასა, თქუეს: „აღუა დანერგულია.“

კარამდის წინა მიუძღუა ზააღ ქუეითი მამასა,
სამ ფალაფანი შევიდა, დაჯდა, პირობენ ჭამასა.
მუნ ზააღ შემოიყუანეს, კულავ ეთაყუანა მამასა,
დაჯდა და თუალთა ცრემლი სდის, ღუბელივითა ნამავსა.

მოახსენა: „რჯულ-წმიდაო, გულ-ნათელო, ქე მაღალო!..
ფალაფანო, საწუთროსა საფადარო, არ ახალო.
ბედნიარად, გამარჯუებით, თქუენ ღეთისაგან ნათლად ხარო,
მოწყალე და მოსამართლე სამოთხეში შენ წახეალო.

ხრმაღსა მოიწუდი შიშითა, აღმასნი აენტებიან,
ომისა ჟამსა სადაც ხარ, მიწანი ატირდებიან!..
თქუენის გურზისა 'შიშითა ვარსკულაენი ატირდებიან,
ნიანგნი ზღვისა უფსკრულთა წაელენ და იხიზნებიან.

თქუენისა წყალობისაგან რას მიზამ უნაწილოსა?!
დედას ვეშობე, გაგებდე მინდორსა უადგილოსა.
მე გაეზარდე ფასკუნჯსა მართეთა ფრთეთა ჩრდილოსა,
მუნა კლდე მქონდა სამყოფად კაცთაგან უსალხინოსა.

რით უარე ვარ მე გვარსა, თუ არ მეტი ვარ კაცობით.
მკლავ-ფალაფნობით მეომრად ვინ მმეტობს, ისპაზნეობით.
ხრმაღი მარტყია, შუბი მაქუს, ლახტი სარტყელსა ჩარტობით,
მიბრძანე ერთი, ვინცა მჯობს ძალ-გულად მე, მამაცობით?!”

მე მოყუარე მიწშოვია ხელ-მწიფისა შვილი გეარად,
დავდეგ თქუენი ბრძანებითა, აღუა ეპოვე სარო-ტანად.
მიხუალ მტერთა დასახოცად, მეცა მზა ვარ მოსახმარად,
მაზანდართ მამიტანე ესე ჩემთვის მოსახმარად.

ჩემგან დარგული სურვილი აღმოფხვრად აშენებული,
ბალ-საყარდენი, წალკოტნი, ქალაქი სახელ-დებული.
ჩუენით მოხვიდე, გიხლო. მობრძანდე გამარჯუებული,
მაგრამ რა უყო როადამს, ვარ მისგან ცეცხლ-მოდებული!..

შუა რისთვის არ გამხერხავ, ტყავსა რისთვის არ გამხდია.
ქუაბულისტანს რად ამოსწევეტ, მე თუ შემიცოდებია?!
ეს სათქმელად ნუმც ეგების, – თქუენ იქ ლაშქრად წახვიდია!
ესე ესმა ზაალისგან, საამ თავი გაიქნია.

გაუჟუირდა შვილისაგან, ასრე ხასად ეუბნების:
ებრე თქუა თუ: „უმართლეა, მისთვის გულსა გაებრტობის:
ულეთო ვიყავ აქანამდის, აწ თუ მისგან შემენდობის,
მტერთა რისთვის გაუაცინებ, რადგან ზაალ ჩემთვის კუდების!“

უბრძანა საამ ზაალდასტანს ამოდ სიტყუითა ბრძენითა:
„არ გაგიტაო, ვერა ვიქ, რასაცა იაჯენითა,
გულ-შეჭირვებით მტირალსა თვალითა ცრემლიანიითა,
ვიურეთო ხელ-მწიფისაგან, თქუენის ნებისა ექენითა.

მეფესა წიგნსა მიუწერ – ოქროთა დანახაზითა,
მოყუარეთა და მეყუისთა შევეხევები, ვაზირთა:
მართალთა გზასა მოზიდონ, ზაალს ნუ გარეთ ნადირთა,
თვით წინ მიუდებ, შენ წადი, ტურფად ტანითა ნაზითა.

گشادند و دادند زی شاه راه	چو شب روز شد پرده‌ی بارگاه
به نزد منوچهر شاه بزرگ	بیامد سپهدار سام سترگ
کز ایدر برو با گزیده مهان	چنی گفت با سام شاه جهان
همه کاخ مهرباب و کابل بسوز	به هندوستان آتش اندر فروز
که او ماند از بچه‌ی اردها	نباید که او یابد از بد رها
شود رام گیتی پر از جنگ و جوش	زمان تا زمان زو برآید خروش
بزرگان که در دسته‌ی او بود	هر آنکس که پیوسته‌ی او بود
ز پیوند ضحاک و خویشان او‌ی	سر از تن جدا کن زمین را بشوی
که کین از دل شاه بیرون کنم	چنین داد پاسخ که ایدون کنم
بران نامور مهر انگشت او‌ی	بیوسید تخت و بمالید روی
بدان باد پایان جوینده راه	سوی خانه بنهاد سر با سپاه
که شاه و سپهبد فگندند بن	به مهرباب و دستان رسید این سخن
فروشته لفع و برآورده یال	خروشان ز کابل همی رفت زال
بیاید که گیتی بسوزد به دم	همی گفت اگر اردهای درم
نخستین سر من بیاید درود	چو کابلستان را بخواهد بسود

به پیش پدر شد پر از خون جگر	پر اندیشه دل پر ز گفتار سر
چو آگاهی آمد به سام دلیر	که آمد ز ره بچه‌ی نره شیر
همه لشکر از جای برخاستند	درفش فریدون بیاراستند
پذیره شدن را تبیره زدند	سپاه و سپهبد پذیره شدند
همه پشت پیلان به رنگین درفش	بیاراسته سرخ و زرد و بنفش
چو روی پدر دید دستان سام	پیاده شد از اسب و بگذارد گام
بزرگان پیاده شدند از دو روی	چه سالارخواه و چه سالارجوی
زمین را ببوسید زال دلیر	سخن گفت با او پدر نیز دیر
نشست از بر تازی اسب سمند	چو زرین درخشنده کوهی بلند
بزرگان همه پیش او آمدند	به تیمار و با گفت و گو آمدند
که آزرده گشتست بر تو پدر	یکی پوزش آور مکش هیچ سر
چنین داد پاسخ کزین باک نیست	سرانجام آخر به جز خاک نیست
پدر گر به مغز اندر آرد خرد	همانا سخن بر سخن نگذرد
و گر برگشاید زبان را به خشم	پس از شرمش آب اندر آرم به چشم
چنین تا به درگاه سام آمدند	گشاده‌دل و شادکام آمدند
فرود آمد از باره سام سوار	هم اندر زمان زال را داد بار

چو زال اندر آمد به پیش پدر	زمین را ببوسید و گسترده بر
یکی آفرین کرد بر سام گرد	وزاب دو نرگس همی گل سترده
که بیدار دل پهلوان شاد باد	روانش گراینده‌ی داد باد
ز تیغ تو العاس بریان شود	زمین روز جنگ از تو گریان شود
کجا دیزه‌ی تو چمد روز جنگ	شتاب آید اندر سپاه درنگ
سپهری کجا باد گرز تو دید	همانا ستاره نیارد کشید
زمین نسپرد شیر با داد تو	روان و خرد کشته بنیاد تو
همه مردم از داد تو شادمان	ز تو داد یابد زمین و زمان
مگر من که از داد بی‌بهره‌ام	و گرچه به پیوند تو شهره‌ام
یکی مرغ پرورده‌ام خاک خورد	به گیتی مرا نیست با کس نبرد
ندانم همی خویشتن را گناه	که بر من کسی را بران هست راه
مگر آنکه سام یلستم پدر	و گر هست با این نژادم هنر
ز مادر بزادم بینداختی	به کوه اندرم جایگه ساختی
فگندی به تیمار زاینده را	به آتش سپردی فزاینده را
ترا با جهان آفرین نیست جنگ	که از چه سیاه و سپیدست رنگ
کنون کم جهان آفرین پرورید	به چشم خدایی به من بنگرید
ابا گنج و با تخت و گرز گران	ابا رای و با تاج و تخت و سران

نگه داشتیم رای و پیمان تو	نشستم به کابل به فرمان تو
درختی که کشتی به بار آرمت	که گر کینه جویی نیازارمت
هم از گرگساران بدین تاختی	ز مازندران هدیه این ساختی
چنین داد خواهی همی داد من	که ویران کنی خان آباد من
تن بنده خشم ترا داده‌ام	من اینک به پیش تو استاده‌ام
ز کابل میپیمای با من سخن	به اره میاتم بدو نیم کن
برافراخت گوش و فرو برد یال	سپهبد چو بشنید گفتار زال
زبان تو بر راستی بر گواست	بدو گفت آری همینست راست
زبان تو بر راستی بر گواست	بدو گفت آری همینست راست
دل دشمنان بر تو بر شاد بود	همه کار من با تو بیداد بود
به تنگی دل از جای برخاستی	ز من آرزو خود همین خواستی
بسازم کنون نیز بازار تو	مشو تیز تا چاره‌ی کار تو
فرستم به دست تو ای نیکخواه	یکی نامه فرمایم اکنون به شاه
روان و دلش سوی داد آورم	سخن هر چه باید به یاد آورم
به کام تو گردد همه کار ما	اگر یار باشد جهاندار ما

نوڤسنده را پيش بنشانده	ز هر در سخنها همي رانده
سرنامه كرد آفرين خداي	كجا هست و باشد هميشه به جاي
ازويست نيك و بد و هست و نيست	همه بندگانيم و ايزد يكيست
هر آن چيز كو ساخت اندر بوش	بران است چرخ روان را روش
خداوند كيوان و خورشيد و ماه	وزو آفرين بر منوچهر شاه
به رزم اندرون زهر ترياك سوز	به بزم اندرون ماه گيتي فروز
گراينده گرز و گشاينده شهر	ز شادي به هر كس رساننده بهر
كشنده درفش فريدون به جنگ	كشنده سرافراز جنگي پلنگ
ز باد عمود تو كود بلند	شود خاك نعل سرافشان سمند
همان از دل پاك و پاكيژه كيش	به آبشخور آري همي گرگ و ميش
يكي بنده ام من رسيده به جاي	به مردى بشست اندر آورده پاى
همي گرد كافور گيرد سرم	چنين كرد خورشيد و ماه افسرم
بيستم ميان را يكي بنده وار	ابا جاودان ساختم كارزار
عنان پيچ و اسب افگن و گرزدار	چو من كس نديدي به گيتي سوار
بشد آب گردان مازندران	چو من دست بردم به گرز گران

ز من گر نبودی به گیتی نشان	برآورده گردن ز گردن کشان
چنان ازدها کو ز رود کشف	برون آمد و کرد گیتی چو کف
زمین شهر تا شهر پهنای او	همان کوه تا کوه بالای او
جهان را ازو بود دل پر هراس	همی داشتندی شب و روز پاس
جهان را ازو بود دل پر هراس	همی داشتندی شب و روز پاس
هوا پاک دیدم ز پرندگان	همان روی گیتی ز درندگان
ز تفش همی پر کرگس بسوخت	زمین زیر زهرش همی برفروخت
نهنگ دژم بر کشیدی ز آب	به دم درکشیدی ز گردون عقاب
زمین گشت بی مردم و چارپای	همه یکسر او را سپردند جای
چو دیدم که اندر جهان کس نبود	که با او همی دست یارست سود
به زور جهاندار بزدان پاک	بیفگندم از دل همه ترس و پاک
میان را ببستم به نام بلند	نشستم بران پیل پیکر سمند
به زین اندرون گرزهای گاوسر	به بازو کمان و به گردن سپر
برفتم بسان نهنگ دژم	مرا تیز چنگ و ورا تیز دم
مرا کرد پدرود هرکو شنید	که بر ازدها گرز خواهم کشید
ز سر تا به دمش چو کوه بلند	کشان موی سر بر زمین چون کمند
زبانش بسان درختی سیاه	ز فر باز کرده فگنده به راه

چو دو آبیگرش پر از خون دو چشم	مرا دید غرید و آمد به خشم
گمانی چنان بردم ای شهریار	که دارم مگر آتش اندر کنار
جهان پیش چشمم چو دریا نمود	به ابر سیه بر شده تیره دود
ز بانگش بلرزید روی زمین	ز زهرش زمین شد چو دریای چین
برو بر زدم بانگ برسان شیر	چنان چون بود کار مرد دلیر
یکی تیر الماس پیکان خدنگ	به چرخ اندرون راندم بی درنگ
چو شد دوخته یک کران از دهانش	بماند از شگفتی به بیرون زبانش
هم اندر زمان دیگری همچنان	زدم بر دهانش بپیچید ازان
سدیگر زدم بر میان زفرش	برآمد همی جوی خون از جگرش
چو تنگ اندر آورد با من زمین	برآهختم این گاو سر گرزکین
به نیروی یزدان گیهان خدای	برانگیختم پیلتن را ز جای
زدم بر سرش گرزهای گاو چهر	برو کوه بارید گفتی سپهر
شکستم سرش چون تن ژنده پیل	فرو ریخت زو زهر چون رود نیل
به زخمی چنان شد که دیگر نخاست	ز مغزش زمین گشت باکوه راست
کشف رود پر خون و زرداب شد	زمین جای آرامش و خواب شد
همه کوهساران پر از مرد و زن	همی آفرین خواندندی بمن

جهاتی بران جنگ نظاره بود	که آن ازدها زشت پتیاره بود
مرا سام یک زخم ازان خواندند	جهان زر و گوهر برافشانند
چو زو بازگشتم تن روشنم	برهنه شد از نامور جوشنم
فرو ریخت از باره برگستوان	وزین هست هر چند رانم زیان
بران بوم تا سالیان بر نبود	جز از سوخته خار خاور نبود
چنین و جزین هر چه بودیم رای	سران را سرآوردی زیر پای
کجا من چماتیدمی بادپای	بپرداختی شیر درنده جای
کنون چند سالست تا پشت زین	مرا تختگاه است و اسپم زمین
همه گرگساران و مازنداران	به تو راست کردم به گرز گران
نکردم زمانی پرو بوم یاد	ترا خواستم راد و پیروز و شاد
کنون این برافراخته یال من	همان زخم کوبنده کوپال من
بدان هم که بودی نمائد همی	بر و گردگاهم خمائد همی
کمندی بینداخت از دست شست	زمانه مرا بازگونه ببست
سپردیم نویت کنون زال را	که شاید کمربند و کوپال را
یکی آرزو دارد اندر نهان	بیاید بخواهد ز شاه جهان
یکی آرزو کان به یزدان نکوست	کجا نیکویی زیر فرمان اوست
نکردیم بی‌رای شاه بزرگ	که بنده نیاید که باشد سترگ

همانا که با زال پیمان من	شنیدست شاه جهان بان من
که از رای او سر نیبچم به هیچ	درین روزها کرد زی من بسیج
به پیش من آمد پر از خون رخان	همی چاک چاک آمدش ز استخوان
مرا گفت بردار آمل کنی	سزاتر که آهنگ کابل کنی
چو پرورده‌ی مرغ باشد به کوه	نشانی شده در میان گروه
چنان ماه بیند به کابلستان	چو سرو سهی بر سرش گلستان
چو دیوانه گردد نباشد شگفت	ازو شاه را کین نباید گرفت
کنون رنج مهرش به جایی رسید	که بخشایش آرد هر آن کش بدید
ز بس درد کو دید بر بی‌گناه	چنان رفت پیمان که بشنید شاه
گسی کردمش با دلی مستمند	چو آید به نزدیک تخت بلند
همان کن که با مهتری در خورد	ترا خود نیاموخت باید خرد
چو نامه نوشتند و شد رای راست	سند زود دستان و بر پای خاست
چو خورشید سر سوی خاور نهاد	نخفت و نیاسود تا بامداد
چو آن جامه‌ها سوده بفگند شب	سپیده بخندید و بگشاد لب
بیامد به زین اندر آورد پای	برآمد خروشیدن کره نای
به سوی شهنشاه بنهاد روی	ابا نامه‌ی سام آزاده خوی

سر مرزبان پر ز پرخاش گشت	چو در کابل این داستان فاش گشت
همه خشم رودابه بر وی براند	برآشفت و سبندخت را پیش خواند
که با شاه گیتی مرا پای نیست	بدو گفت کاکنون جزین رای نیست
کشم زارتان بر سر انجمن	که آرمت با بخت ناپاک تن
برآساید و رام گردد زمین	مگر شاه ایران ازین خشم و کین
ازان زخم گرزش که یارد چشید	به کابل که با سام یارد چخید
دل چاره جوی اندر اندیشه بست	چو بشنید سبندخت بنشست پست
که بد ژرف بین و فزاینده رای	یکی چاره آورد از دل به جای
بیامد بر شاه خورشید فش	وزان پس دوان دست کرده به کش
چو دیگر یکی کامت آید بکن	بدو گفت بشنوز من یک سخن
بیخش و بدان کین شب آبستنت	ترا خواسته گرز بهر تنست
برو تیرگی هم نماتد دراز	اگر چند باشد شب دیر یاز
جهان چون نگین بدخشان شود	شود روز چون چشمه روشن شود
مزن در میان یلان داستان	بدو گفت مهرباب کز باستان
وگر چادر خون به تن بر ببوش	بگو آنچه دانی و جان را بکوش
بود کت به خونم نیاید نیاز	بدو گفت سبندخت گای سرفراز
زبان برگشایم چو تیغ از نیام	مرا رفت باید به نزدیک سام

بگویم بدو آنچه گفتن سزد	خرد خام گفتارها را پزد
ز من رنج جان و ز تو خواسته	سپردن به من گنج آراسته
بدو گفت مهرباب بستان کلید	غم گنج هرگز نباید کشید
پرستنده و اسب و تخت و کلاه	بیارای و با خویشان بر به راه
مگر شهر کابل نسوزد به ما	چو پژمرده شد برفروزد به ما
چین گفت سیندخت کای نامدار	به جای روان خواسته خواردار
نباید که چون من شوم چاره‌جوی	تو رودابه را سختی آری به روی
مرا در جهان انده جان اوست	کنون با توم روز پیمان اوست
ندارم همی انده خویشان	ازو بست این درد و اندوه من
یکی سخت پیمان ستد زو نخست	پس آنگه به مردی ره چاره جست
بیاراست تن را به دیبا و زر	به در و به یاقوت پرمایه سر
پس از گنج زرش ز بهر نثار	برون کرد دینار چون سی هزار
به زرین ستام آوردند سی	از اسپان تازی و از پارسی
ابا طوق زرین پرستنده شست	یکی جام زر هر یکی را به دست
پر از مشک و کافور و یاقوت و زر	ز پیروزی چند چندی گهر
چهل جامه دیبای پیکر به زر	طرازش همه گونه گونه گهر

به زرین و سیمین دوصد تیغ هند	جزان سی به زهراب داده پرند
صد اشتر همه ماده‌ی سرخ موی	صد اشتر همه بارکش راه جوی
یکی تاج پرگوهر شاهوار	ابا طوق و با یاره و گوشوار
بسان سپهری یکی تخت زر	برو ساخته چند گونه گهر
برش خسروی بیست پهنای او	چو سیصد فزون بود بالای او
وزان ژنده‌پیلان هندی چهار	همه جامه و فرش کردند بار
چو شد ساخته کار خود بر نشست	چو گردی به مردی میان را بیست
یکی ترگ رومی به سر بر نهاد	یکی یاره زیراندرش همچو باد
بیامد گرازان به درگاه سام	نه آواز داد و نه برگفت نام
به کار آگهان گفت تا ناگهان	بگویند با سرفراز جهان
که آمد فرستاده‌ای کابلی	به نزد سپهبد یل زابلی
ز مهراب گرد آوریده پیام	به نزد سپهبد جهانگیر سام
بیامد بر سام یل پرده‌دار	بگفت و بفرمود تا داد بار
فرود آمد از اسب سیندخت و رفت	به پیش سپهبد خرامید تفت
زمین را ببوسید و کرد آفرین	ابر شاه و بر پهلوان زمین
نثار و پرستنده و اسب و پیل	رده بر کشیده ز در تا دو میل
یکایک همه پیش سام آورد	سر پهلوان خیره شد کان بدید

بکش کرده دست و سرافکنده پست

فرستادن زن چه آیین بود

ز من گردد آزرده شاه رمه

برآرد به کردار سیمرخ بال

غلامان و پیلان آراسته

به نام مه کابلستان دهید

زبان کرد گویا و دل شادکام

رسیده بهی و بدی رفته دید

سمن پیکر و سرو بالا بدند

بفرمود کامد به جای نشست

همه یک به دیگر برآمیختند

ز بیگانه خانه برداختند

که با رای تو پیر گردد جوان

به تو تیرگیها برافروختند

به گرزت گشاده ره ایزدی

ز خون دلش دیده سیراب بود

پر اندیشه بنشست برسان مست

که جایی کجا مایه چندین بود

گراین خواسته زو پذیرم همه

و گر بازگردانم از پیش زال

برآورد سر گفت کاین خواسته

برید این به گنجور دستان دهید

پری روی سیندخت بر پیش سام

چو آن هدیه‌ها را پذیرفته دید

سه بت روی با او به یک جا بدند

گرفته یکی جام هر یک به دست

به پیش سپهبد فرو ریختند

چو با پهلوان کار بر ساختند

چنین گفت سیندخت با پهلوان

بزرگان ز تو دانش آموختند

به مهر تو شد بسته دست بدی

گنهکار گر بود مهراب بود

سر بیگناهان کابل چه کرد	کجا اندر آورد باید بگرد
همه شهر زنده برای تواند	پرستنده و خاک پای تواند
ازان ترس کو هوش و زور آفرید	درخشنده ناهید و هور آفرید
نیاید چنین کارش از تو پسند	میان را به خون ریختن در میند
بدو سام یل گفت با من بگوی	ازان کت بپرسم بهانه مجوی
تو مهراب را کهتری گر همال	مر آن دخت او را کجا دید زال
به روی و به موی و به خوی و خرد	به من گوی تا باکی اندر خورد
ز بالا و دیدار و فرهنگ اوی	بران سان که دیدی یکایک بگوی
بدو گفت سیندخت کای پهلوان	سر پهلوانان و پشت گوان
یکی سخت پیمانت خواهم نخست	که لرزان شود زو بر و بوم و رست
که از تو نیاید به جاتم گزند	نه آنکس که بر من بود ارجمند
مرا کاخ و ایوان آباد هست	همان گنج و خویشان و بنیاد هست
چو ایمن شوم هر چه گویی بگوی	بگویم بجویم بدین آب روی
نهفته همه گنج کابلستان	بکوشم رستم به زابلستان
جزین نیز هر چیز کاتدر خورد	بیآید ز من مهتر پر خرد
گرفت آن زمان سام دستش به دست	ورا نیک بنواخت و پیمان ببست
چو بشنید سیندخت سوگند او	همان راست گفتار و پیوند او

زمین را ببوسید و بر پای خاست	بگفت آنچه اندر نهان بود راست
که من خویش ضحاکم ای پهلوان	زن گرد مهراب روشن روان
همان مام رودابه‌ی ماه روی	که دستان همی جان فشاند بروی
همه دودمان پیش یزدان پاک	شب تیره تا برکشد روز چاک
همی بر تو بر خواندیم آفرین	همان بر جهاندار شاه زمین
کنون آمدم تا هوای تو چیست	ز کابل ترا دشمن و دوست کیست
اگر ما گنهکار و بدگوهریم	بدین پادشاهی نه اندر خوریم
من اینک به پیش توام مستمند	بکش گر کشی ور ببندی ببند
دل بیگناهان کابل مسوز	کجا تیره روز اندر آید به روز
سخنها چو بشنید ازو پهلوان	زنی دید با رای و روشن روان
به رخ چون بهار و به بالا چو سرو	میاننش چو غرو و به رفتن تذرو
چنین داد پاسخ که پیمان من	درست است اگر بگسلد جان من
تو با کابل و هر که پیوند تست	بمانید شادان دل و تن درست
بدین نیز همداستانم که زال	ز گیتی چو رودابه جوید همال
شما گرچه از گوهر دیگرید	همان تاج و اورنگ را در خورید
چنین است گیتی وزین ننگ نیست	ابا کردگار جهان جنگ نیست

چنان آفریند که آیدش رای	نمانیم و ماندیم با های های
یکی بر فراز و یکی در نشیب	یکی با فزونی یکی با نهیب
یکی از فزایش دل آراسته	ز کمی دل دیگری کاسته
یکی نامه با لابه‌ی دردمند	نیشتم به نزدیک شاه بلند
به نزد منوچهر شد زال زر	چنان شد که گفتی برآورده پر
به زین اندر آمد که زین را ندید	همان نعل اسپش زمین را ندید
بدین زال را شاه پاسخ دهد	چو خندان شود رای فرخ نهد
که پرورده‌ی مرغ بیدل شدست	از آب مژه پای در گل شدست
عروس ار به مهر اندرون همچو اوست	سزد گر برآیند هر دو ز پوست
یکی روی آن بچه‌ی ازدها	مرا نیز بنمای و بستان بها
بدو گفت سیندخت اگر پهلوان	کند بنده را شاد و روشن روان
چماتد به کاخ من اندر سمند	سرم بر شود به آسمان بلند
به کابل چنو شهریار آوریم	همه پیش او جان نثار آوریم
لب سام سیندخت پرخنده دید	همه بیخ کین از دلش کنده دید
نوندی دلاور به کردار باد	برافگند و مهراب را مژده داد
کز اندیشه‌ی بد مکن یاد هیچ	دلت شاد کن کار مهمان بسیج
من اینک پس نامه اندر دمان	بیایم نجویم به ره بر زمان

دوم روز چون چشمه‌ی آفتاب	بجنبید و بیدار شد سر ز خواب
گرانمایه سیندخت بنهاد روی	به درگاه سالار دیهیم جوی
روارو برآمد ز درگاه سام	مه بانوان خواندندش به نام
بیامد بر سام و بردش نماز	سخن گفت با او زمانی دراز
به دستوری بازگشتن به جای	شدن شادمان سوی کابل خدای
دگر ساختن کار مهمان نو	نمودن به داماد پیمان نو
ورا سام یل گفت برگرد و رو	بگو آنچه دیدی به مهراب گو
سزوار او خلعت آراستند	ز گنج آنچه پرمایه‌تر خواستند
بکابل دگر سام را هر چه بود	ز کاخ و زیباغ و زکشت و درود
دگر چارپایان دوشیدنی	ز گسترده‌ی هم ز پوشیدنی
به سیندخت بخشید و دستش بدست	گرفت و یک نیز پیمان ببست
پذیرفت مردخت او را بزال	که باشند هر دو بشادی همال
سرافراز گردی و مردی دویست	بدو داد و گفتش که ایدر مایست
به کابل بباش و به شادی بمان	ازین پس مترس از بد بدگمان
شگفته شد آن روی پڑمرده ماه	به نیک اختری برگرفتند راه

აქა ამბავი ზაალისავე კელ-მწიფეს წინაშე წასვლისა

(1679-1695)

ზაულისტანით წავიდა, თავი არ დაიზიანა,
დღე-ღამე წართვით ქარულად, ყოლ არა დაიგვიანა,
ერანს მივიდა, მან საქმე ჭკუიანად მოიმკრიანა,
„ესე სჯობს დიდს ნარიმანს!“ – მკრუეტელნი დანატრიანა.

მოახსენეს კელ-მწიფესა: „ზაალ მოვა, – ესე – ვით ხეს?“
შინაურნი მოეგებნეს, პატივითა მოიკითხეს,
მას ანბავი მუნ მისვლისა მათ, მიზეზი მისი, ჰკითხეს,
ზაალდასტან და თავადები დარბაზის კარს ფიცხლად მიდგეს.

წინ მიუძღვნეს დიდებულნი. ზაალ მეფეს რა ნახვიდა,
ემთხვია და მიწაზედა პირი დასდვა, ცრემლსა ღვრიდა.
დიდხანს იყო დამხობილი, კელ-მწიფესა გაუკუირდა.
შეიტყო თუ: „მოაჯეა!“ – გულშიგ კარგად გაუპირდა.

თვითან დიდი შარიარი ზე წამოჯდა, დაძრა ენა:
„უბრძანა თუ: „ნუ ირჯები, გაგითაო, რაც გწადს შენა:
აჯა რაცა გითხოვნი. აროდეს ექნა შენი წყენა.
კულაჲ მიწასა პირი დასდვა ზაალ, მეფეს ეთაყუანა.

კელ-მწიფემა მას ანბავი საამისა წერილად ჰკითხა,
მერმე გზისა გარჯილობა, ზაალდასტან, მოიკითხა.
ფალავანი კულაჲ ემთხვია, ჩოქით უდგა წინა დიდხა,
მისცა წიგნი საამისა. კელ-მწიფემან წაიკითხა.

ზაალ მონურად წინა უთქს, ვით მოაჯეთა წესია.
ეუცხოვა და უბრძანა: „რა წიგნი ვნახე ესია?!
შემაძხვეწნია თაჲ-მდაბლა კლიტე საგსართა ესია.
ინდო გეშაპთა ლომ-კაცთა ნაწერი ესე ვისია?

საამ იყო კელ-მწიფეთა ძალი გული გვირგვინისა,
სახელი და პირის წყალი, ზურგი არის ერანისა.
ჩემთვის დიდი საწყინოა, რაცა მესმა ფალანისა,
მას სიბერე მოეწერა, წყალთა შესხნა ჯაეშანისა.

ზაალს უბრძანა: „მე მიმძიმს, გულშიგან, ნაღულად ჩაუშვებ,
საწყინო წიგნი მამართვი, ძველ მტერთა ცეცხლად გაუშვებ,
საამს რა უყო ჯომარდსა, მტერზედ ქორულად გაუშვებ.
მას ვაპატიებ ნაქმართა, მაღლა ცათამდინ აუშვებ.

დაესთმობ შენის გულისათვის, გაგითაევ საწადელსა,
ტკუიანსა და გონიარსა არას ვაზრობ საამს ქუელსა,
საზიანოს არას მიზამს, დავენდობი ტახტის მცველსა.
ერთგულსა და თანა მკუდარსა მეფობისა მიმცემელსა.

დასხდეს მეფე და ზაღდასტან თაყადნი ეჯიბებითა,
ბრძანა თუ: „დაესხდეთ ნადიმად ტურფითა სარაჯებითა.
წინა მეჯლიში დაიდევს ოქროსა ტაბაკებითა,
მას დღესა ისხდეს ნადიმად მეჩანგე-მუტრებითა.

მერმე წავიდეს საძილად, დაძღეს სმითა და ჭამითა.
საგონებლითა სავეს აქუს ზაალს გულივე ამითა.
დილასა კარსა მიუდგა ნაზარდობისა ტანითა
ვინც ნახის, მოეგებიან, უსალამნიან თავითა.

შევიდა და უდარბაზა კელ-მწიფეთა მან და სხუათა.
პგავს აც დ-თისა საფარველი, ზაალ არის მეოფი ტკუათა.
მეფე მალეით ეუბნების ვეზირთა და მოაბადთა:
„სიკეთე და კალიბობა მაძწონს ყოფა-ქცევა-ზმათა!

სჯობს გამოვსცადოთ ტკუაზედა სიტყუითა სათარგმანითა! !
მუნეჯიმთაცა უბრძანა: „სტროლაბსა ჩახედენითა:
რა გარდაცდების მას ზედა, თქუენ მართლად შეიგენითა“.
მათ მოახსენეს: „პატრონო, თქუენი ბრძანება ვაენითა!“

დასხდეს მუნა მოაბადნი, საეტლოსა მეცნიერნი
ზაალისთვის შესატყობლად მერამღენი კაცნი ქუელნი.
პკრეს სტროლაბს, კარგად მოვა, შეამოწმნეს რამლის მკურელნი.

ერთმანერთსა დაემოწმნეს, მეფეს წინა წადგეს მთქმელნი.
მათ მოახსენეს: „იქნების დღეგრძელი გამარჯვებული:
თქუენის ტახტისა მოსავი, გულ-მართლად თქუენი ერთგული,
მერაბის ასულსათანა შვილი მიხუდების ქებული,
მისგან მოცდების დიდება ღრუბელთა შესწორებული!

ერანს და თურანს მებრძოლი მისებრიე არ გამოჩნდების:
დიდებულთა და თაყადათა ძლიერეი ზურგი იქნების,
ჯელ-მწიფის კარსა საომრად წელთა შერტყმული იქნების,
მისსა ნაკრავსა სულდგმული ცოცხალი არ მოუერჩების!“

მერმე იკმნა ჯელ-მწიფემან ვეზირები ჭკუისა მთქმელნი,
უბრძანა თუ: „აწ სიტყუანი ზააღს ჰკითხეთ დასაცდელნი,
თუ გამოსცნობს, – შეგვიტყუია, – სავეს არის ჭკუითა მთქმელნი,
შეიყარნეს. მუნა დასხდეს. სხუა შეიქნა აწ სათქმელი!

پس آگاهی آمد سوی شهریار	که آمد ز ره زال سام سوار
پذیره شدندش همه سرکشان	که بودند در پادشاهی نشان
چو آمد به نزدیکی بارگاه	سبک نزد شاهش گشادند راه
چو نزدیک شاه اندر آمد زمین	بیوسید و بر شاه کرد آفرین
زمانی همی داشت بر خاک روی	بدو داد دل شاه آرمجوی
بفرمود تا رویش از خاک خشک	سترندند و بر وی پراگند مشک
بیامد بر تخت شاه ارجمند	بپرسید ازو شهریار بلند
که چون بودی ای پهلو راد مرد	بدین راه دشوار با باد و گرد
به فر تو گفتا همه بهتریست	ابا تو همه رنج رامشگریست
ازو بستند آن نامه‌ی پهلوان	بخندید و شد شاد و روشن روان
چو بر خواند پاسخ چنین داد باز	که رنجی فزودی به دل بر دراز
ولیکن بدین نامه‌ی دلپذیر	که بنوشت با درد دل سام پیر
اگر چه مرا هست ازین دل درم	برانم که نندیشم از بیش و کم
بسازم برآرم همه کام تو	گر اینست فرجام آرام تو
تو یک چند اندر به شادی به پای	که تا من به کارت زم نیک رای

ببردند خوالیگران خوان زر	شهنشاه بنشست با زال زر
بفرمود تا نامداران همه	نشستند بر خوان شاه رمه
چو از خوان خسرو بپرداختند	به تخت دگر جای می ساختند
چو می خورده شد نامور پور سام	نشست از بر اسب زرین ستام
برفت و بپیمود بالای شب	بر اندیشه دل پر ز گفتار لب
بیامد به شبگیر بسته کمر	به پیش منوچهر پیروزگر
برو آفرین کرد شاه جهان	چو برگشت بستودش اندر نهان
بفرمود تا موبدان و ردان	ستاره شناسان و هم بخردان
کنند انجمن پیش تخت بلند	به کار سپهری پژوهش کنند
برفتند و بردند رنج دراز	که تا با ستاره چه دارند راز
سه روز اندران کارشان شد درنگ	برفتند با زیج رومی به چنگ
زین بر گشادند بر شهریار	که کردیم با چرخ گردان شمار
چنین آمد از داد اختر پدید	که این آب روشن بخواهد دوید
تخت مهراب و از پور سام	گوی پر منش زاید و نیک نام
بود زنگش بیش بسیار مر	همش زور باشد هم آیین و فر
همش برز باشد همش شاخ و یال	به رزم و به بزمش نباشد همان
کجا باردی او کند موی تو	شود خشک هم رزم او را جگر

عقاب از بر ترگ او نگذرد

سران جهان را بکس نشمرد

یکی برز بالا بود فرمند

همه شیر گیرد به خم کمند

هوا را به شمشیر گریان کند

بر آتش یکی گور بریان کند

کمر بسته‌ی شهریاران بود

به ایران پناه سواران بود

აქა ზაალ გამოსცადეს სათარგმანებელითა სიტყუითა და ყუელა სცნა

(1696-1701)

ვეზირმან კიითხა ზაღდასტანს გამოსაცნობი ასია:
„ერთსა საროსა შტოზედან თორმეტი შტონი ასხია,
ოცდაათ-ოცდთი მასთან უწულილე, უფრო ნასია,
არ დააკლდების, არც მეტობს, – გადაცდეს წელი ასია“.

სხუამ კიითხა: „ერთი ჭარმაგი ანათობს, დიდი მთა ვიტა,
– ერთად არბევენ ორნივე, – შავი ცხენია, ზღვა ვიტა,
ზდევენ – და ვერ მიეწევის იგ ერთმანეთსა ნავითა,
ერთგან ვერ შეიყრებიან იგ მოყუარულნი ზავითა.“

მესამე კიითხავს: „რა არის ალვისა ცელი იქნევის:
ოცდათი კულა ცხენოსანი წინა უკანა ირბევის,
თვითო აკლდების ნიადაგ, ახლად რა თავესა იწყების,
რა დასთული, აღარ აკლია, ყუელა ერთადვე იქმნების?“

მეორე კიითხავს: „ამჟასა ვეზირნი გახუთდებიან.
ორთა ალვისა ხეზედან ფრინველნი იბუდებიან,
გაუცმებიან ფურცელნი, ბუდით რა გაფრინდებიან,
სხუასა შეჯდების, ფურცელნი მუსკა-ამბრად გარდიქცევიან.“

ერთი ქალაქი სამყოფლად მთაზედან დაშენებული,
სხუა ქვემო არის საჭირო, კლდეთა, კაპანთა, ხლებული,
ზეითით მუნა ირჩიონ, ჩავიდენ შეჭირვებულნი,
მოუნდეს კარგი სამყოფი, ელარ მივიდენ ნებული.

ნაშენები ჭირ-ნახული მათი დარჩეს სხუათა ვედრად,
მათ მოჭამონ უკაცური, დაიჭირონ შუა-კედლად,
მაშინ შენგან ეს იქნების, მიწა შექნა შავი თეთრად,
თუ გამოსცნობ, დასტურია, გამოსჩნდები ცათა ეტლად.

کزین هر چه گفتید دارید راز	چنین گفت پس شاه گردن فراز
کزو خواست کردن سخن	بخواند آن زمان زال را شهریار خواستار
نهفته سخنهای دیرینه نیز	بدان تا بپرسند ازو چند چیز
همان زال با نامور موبدان	نشستند بیدار دل بخردان
ازین تیزهش راه بین بخردی	بپرسید مر زال را موبدی
که رستست شاداب با فرهی	که از ده و دو تای سرو سهی
نگردد کم و بیش در پارسی	ازان بر زده هر یکی شاخ سی
دو اسپ گرانمایه و تیزتاز	دگر موبدی گفت کای سرفراز
یکی چون بلور سپید آبدار	یکی زان به کردار دریای قار
همان یکدیگر را نیابنده‌ان	بجنبید و هر دو شتابنده‌ان
کجا بگذرانند بر شهریار	سدیگر چنین گفت کان سی سوار
که بینی پر از سبزه و جویبار	یکی کم شود باز چون بشمری
وی مرغزار اندر آید سترگ	یکی مرد با تیز داسی بزرگ

همی بدرود آن گیا خشک و تر

دگر گفت کان برکشیده دو سرو

یکی مرغ دارد بریشان کنام
بام

ازین چون بپرد شود برگ خشک

ازان دو همیشه یکی آبدار

بپرسید دیگر که بر کوهسار

خرامند مردم ازان شارستان

بناها کشیدند سر تا به ماه

وزان شارستان شان به دل نگذرد

یکی بومهین خیزد از ناگهان

به پرده درست این سخنها بجوی

گر این رازها آشکارا کنی

نه بردارد او هیچ ازان کار سر

ز دریای با موج برسان غرو

نشیمش به شام آن بود این به

بران بر نشیند دهد بوی مشک

یکی پژمریده شده سوگوار

یکی شارستان یافتم استوار

گرفته به هامون یکی خارستان

پرستنده گشتند و هم پیشگاه

کس از یادکردن سخن نشمرد

هم اندیشگان دراز آورد

به پیش ردان آشکارا بگوی

ز خاک سیه مشک سارا کنی

აქა დაბადება როსტომისა და ნახვა სინდუხტისაგან

(1813 – 1827)

დედოფალი შემოვიდა, ლომ-ნაკუეთი სინდუხტს მისცეს,
რა ახადა, ჰგავს ცისკარსა. შემოქმედსა მადლი მისცეს.
იგ სიმურღსა ლოცვიდიან, მივიდეს და თაყუანი სცეს.
ვაჟი ახლა წაახვიეს, დედას გვერდი საწოლს მისცეს.

კულა მისცა ფრთენი სიმურღმან: – „ზაღდასტან, ხელთა გეჭიროს!
ცეცხლსა აკმევდი ისრევე, დაღონდე, დაცაგეჭიროს..
ამ ეაჟსა კარგად აწოვე, ძიძა მრავალი გეჭიროს,
სხუის კაცის ტომსა არა ჰგავს, აძღვბდი, შეცაგეჭიროს.“

აფრინდა და მოიმადლა მუნ სიმურღი შეკაზმული.
უჭურეტდიან, იკუირებდეს. გაუნათლდა ზაალს გული.
ბრძანა: „გუმართებს სიხარული, სინდუხტ ზე დგას შეკაზმული,
ჩემი როდამ მოუბარი, ვნახო ერთხელ თუალ-ახმული!“

ზაღდასტან ბრძანა: „მოკაზმეთ საჯდომი სარაჯებია!
როდამს საძილი წამალი ჯერეთ არ მოჭირებია.
მუტრიბნი იხმნა, უბრძანა: „მეჯღიში მოსაღებია!“
სახელ-მწიფოსა ტახტზედა დარბაზს სხდეს დედოფლებია.

როდამს ზედა ხალასისა ოქროს კუბო გადაადგეს.
მძიმედ მუთუალ-მარგალიტეს, მისნი შუქნი გულსა ადგეს.
ტრელი სტავრა მოახვიეს, მეჩანგენი გარე ადგეს,
იყო ღიდი სიხარული, ამღერდიან, არცა ადგეს.

როდამს მოჰქარდა წამალი მაშინ, სიძნელე ბანგისა.
ხელი მოიეღო მუცელსა, ხმა გაიგონა ჩანგისა.
ლომისა ლეკუი ატირდა, ნაკუეთი საღამანგისა.
თუალნი აახუნა როდამ, ტანი ხე დასძრა დანგისა.

შეიძრა და გადაბრუნდა, საუბარი იძრა ამან:
„ასე ძნელის ჭირისაგან დამარჩინა მიხსნა რამან!“
სინდუხტ ადგა, აიტაცა ლომ-ნაკუეთი ვაჟი ამან,
როდამს გვერდით მიიყუანა, პირ-მთუარესა ახადა მან.

როდამს მისცა ლომ-ნაკუეთი, სანახავედ სანატრელი:
„– აჰა, დედის სინათლეო, აქანამდის შენი მრჯელი!..
შემოქმედსა მადლი მიეც, ნაცვლად ეს გყავს მაწყინელი,
აღვის ხესა ამისებრივ შტო მოესხა, – ამის ხელი.“

დედოფალმან მიულოცა, თავს გუარი გარდაჰყარა.
მუნა მყოფმან ხადუმებმან აგვატირნა აწ აღარა.
გარდაყრილმან მარგალიტმან ტახტის ფერხი დაცაფარა.
აღუ-ამბარი ეკმეოდა, მუშემან კუამლი აცაჰყარა.

როდამ შვილი გაიცადა, გაიხარა, მოისუენა,
ღეთის სახელი კურთხევითა მან მრავალჯერ მოიხსენა:
„სიხარულად შემიცვალე ტირილი და ცრემლთა ღენა!“
რაც გარდაჰხდა მისი საქმე, დედამ ყუელა მოახსენა.

როსტომ დაარქუეს მაშინვე, თქუეს ნაკუეთია გმირისა.
არირსა ზედა დახატეს ნაკუეთი სახე-პირისა.
მას გაუსინჯეს ხელ-ფერხი ნორჩი აღვისა ზრდილისა,
ღედამან სეფე ქალთ მისცა, – არ არის სახე შვილისა!..

„მკერდი, ხელ-ფერხი, შეჰკერეთ, თქუენ შეახამეთ გეამითა.
ვეშპისა სახე მკლავზედა შავითა აბრეშუმიტა,
წინა მზე, მთუარე უკანა, თქუენ გული გითქუამს ნუ მითა.
ვითა ცოცხალი, მოჰკაზმეთ ტან-საცმელიტა, ქუდითა!“

ნადიმად მჯდომი ზაღდასტან იხარებს აღვისა ხეო.
ჩუენ ხელოვანი, ჭკუიანი, მხატვარი მამინახეო,
ნაკუეთიანობა, მკერდ-მკლავი ვაუისა ესე ნახეო.
მახარობელი გაგზავნე საამს წინ, ეგე სახეო!

მათაც ცნან, აღვის ხისაგან ნერგი კეთილი მოვიდა,
ნადიმად მჯდომი ყუელაისინჯვად მაზედა მოვიდა.
მოეწონა და უკუირდა, თქუეს ღეთის ბრძანება მოვიდა,
მისი მიმტანი შემოსა, აჩუქა, წაცამოვიდა.

მოაბადთა მოახსენეს: „არს ძუალითგან თქუენი გეარი!..
რჯულ-წმინდაო, იგ იქნების ფალაუანი ცათა სწორი!
რძითა უნდა კარგად ძლება, ვერ დარჩების ჩიტიტ ქორი.
ბეერი ძიძა დაიჭირე, არას გარგებს ერთი, ორი!“

بيامد يکي موبدي چرب دست	مر آن ماه رخ را به می کرد مست
بکافيد بی رنج پهلوی ماه	بتابيد مر بچه را سر ز راه
چنان بی گزندش برون آور	که کس در جهان این شگفتی ندید
یکی بچه بد چون گوی شیرفش	به بالا بلند و به دیدار کش
شگفت اندرو مانده بد مرد و زن	که نشنید کس بچه‌ی پیل تن
همان دردگاهش فرو دوختند	به داور همه درد بسپوختند
شبانروز مادر ز می خفته بود	ز می خفته و هش ازو رفته بود
چو از خواب بيدار شد سرو بن	به سیندخت بگشاد لب بر سخن
برو زر و گوهر برافشانند	ابر کردگار آفرین خواندند
مر آن بچه را پیش او تاختند	بسان سپهری برافراختند
بخندید ازان بچه سرو سهی	بدید اندرو فر شاهنشهی
به رستم بگفتا غم آمد بسر	نهادند رستمش نام پسر
یکی کودکی دوختند از حریر	به بالای آن شیر ناخورده شیر

درون وی آکنده موی سمور

برخ بر نگاریده ناهید و هور

به بازوش بر ازدهای دلیر

به چنگ اندرش داده چنگال شیر

به زیر کش اندر گرفته سنان

به یک دست کوپال و دیگر عنان

نشاندنش آنگه بر اسپ سمند

به گرد اندرش چاکران نیز چند

چو شد کار یکسر همه ساخته

چنان چون ببايست پرداخته

هیون تکاور برانگیختند

به فرمان بران بر درم ریختند

پس آن صورت رستم گرزدار

ببردند نزدیک سام سوار

یکی جشن کردند در گلستان

زاولستان تا به کابلستان

همه دشت پر باد و نای بود

به هر کنج صد مجلس آرای بود

როდამის ფეხმძიმობა და როსტომის დაბადება

(1788-1812)

დამძიმდა, ღონე წაეღისა უგავს შეკრულთა ხუნდითა,
მუცელი უგავს სავსესა წითლითა იაგუნდითა.
ზიდვა აღარა შეეძლო, ვეღარ დაიძრა მუნითა.
დაწვის, ატკივნის მუცელი, ბასრისა გურდემლი უც ვითა.

ღალისა დაწუნი როდამს ზაფრანის ფერად გაუხდეს.
ვერც დაწვის, ვერც დაიძინის, მას მუხლთა ძალი წაუხდეს.
დედას აცნობა: – „მიშეელე“ – სული უფსკრულსა ჩაუხდეს,
ფერდზედა ედვის ბალიში, ტირს, ცრემლსა წკარნი გაუხდეს!

მიუწერა: „უღონიოდ მე მოეპკუდები, მნახე მალე!
დაარჩივე აქიმები, მოიტანე, მოდი ხვალე,
დაავედრა მოციქულსა: „თავი ქარსა დაათუალე!
სადაც იყოს, დედაჩემსა წიგნი ხელთა მიათუალე!“

რა მივიდა მოციქული, ტახტზედა ზის სინდუხტ მზია.
წიგნი ნახა როდამის, მას ეწყინა მეტად ღია.
ესე ბრძანა: „ორსულობას ოდენ როგორ შეუძლია,
თუ სხუა რამე არ დაერთო?... ესე ჩემგან სააზრია.“

ორნი ბრძენნი მოახლენი, მუნ აქიმნი, მეცნიერნი,
იხმნა, შინა შემოასხნა, ჭკუიანნი და გონიერნი,
მათ უსტარი წაუკითხა როდამისგან მონაწერნი,
თუ უშველოთ, მე შემოგზლო ას ნაკეცად თქუენი ფერნი.

სინდუხტ შეჯდა, წამოვიდა, თან აქიმნი წაიტანა,
ზაულისტანს მოიწია, ქალაქისა კართა თანა.
წინა ზაალ მოეგება, ჩამოხდა და ეთაყუნა,
მოიკითხეს ერთმანერთი, წინ მიუძღვა როდამთანა.

დედამან ნახა როდამ დამჭკნარი, გაყუთილებული,
როგორ შეენოდა პირეულად, არ ისრე აყუაგებული.
სინდუხტს ეწეინა, შეიქნა გულითა შეჭირებულნი.
თუალთაგან ცრემლი გადმოზღის, ტიროდა ვაგლახებული.

მოიკითხა: „ეით გასრულხარ, დედის თუალთა სინათლეო!..
სად არს შენი ელვარება, ღაწუი-ვარდი, პირი-მზეო?!
გვერცა მსხდომთა შენი შუქი გულსა ადგის ნათლად დღეო.
აწ მიბრძანე, როგორა ხარ, ხმელთა შუქო, მზეთა მზეო?..“

როდამ ეგრე მოახსენა: „ვერცა რა მე შემიგნია,
რალცა მიც, მოუკლავარ, სიმძიმითა ტინი კლდია,
ზე ავდგები, ვერ ავიტან, ჰგავს, ტყუიასა ზეაეი ძია,
თუ დაიძრვის, გარდამაქცევს, დავბნდები და მკუდარი ვძია.

სინდუხტ იტყუის თუ: „გათაედა აწ ნათქუამი ბასტანელთა:
„— გეარჯასპის და ზაქიანთა ნათესაეი — გმირი ხმელთა,
აღმოსაულით დასაელამდის იგი დახოცს ყუელგან მტერთა,
მას ვერავენ ესწორების!“ — უწინე თქუეს მერამლეთა.

მეეტლეთათვის ეკითხა მანუჩარს გამოცნობითა,
ისრე მათ ეთქუა, ყუელაი შეეტყო დასტურობითა:
„დაიბადების ყმა-შეილი“, მათ მეეტლეთა ცნობითა.
„ვირ დაეხსნების, მანამდი თუ მოჰკუდე გარჯილობითა!“

როდამ დედას მოახსენა: „აწ რომ ჩაედგე, მეცხრე თევა,
სისაესითა ვერასა ესტამ, არა მძინავს, ასი დღეა.
გულსა შიგან მამემშვეის, სტომაქი მაქუს მე საესეა,
მივეწურე სასიკუდილოდ, მეტი აღარ შემიძლია.

სინდუხტ დაღონდა, მოახსა, ესე აქიმთა გაანდო,
საძილ-სათრობი წამალი მათ გახსნეს კარგი და სანდო.
მუსკ-ფალაური, შაქარი, ხაშხაში ურთეს და სალდო,
საბუეებელი წამალი აჭამეს ძუალთა დასაღბო.

დაიძინა, მოისუენა, ოდენ ცრემლნი აღარ სდიან.
რა მოჰქარდის, მისთანაეე ახლად რძითა ახურიტინ.
საძილითა გარეული ძეელი ღვინო შეასვიან,
შობამდისი ესე უწუეს, ყოველთა დღეთა ესე ქნინ.

მას შეექნა ძნელი ტეხა, რა შობისა დღე მოვიდა.
სიკუდილსაცა მიეწურა, სთქუა თუ: „სუკი ამოვიდა!“
დასტიროდა ღედამთილი, სინდუხტ ხოჭით შემოვიდა.
ზაღდასტანსცა მოახსენეს, სანახაჲად წამოვიდა.

მას მოეგონა ფასკუნჯი და ფრთენი სიმურღისანი,
დავედრულობა წამლისა, ტკბილისა გამზრდელისანი,
ცეცხლზედა დადუა, ამადლდა მუნ კუამლი ნაკრტენისანი.
ღმერთსა შესტირის, მოსთქეჲმდა: „ეა წახდეს შუქნი მზისანი!“

ფრთესა კუამლი აედინა, ერთი ჟამი გამოვიდა.
ფიცხლავ გული გაუხურდა, ფასკუნჯიცა წამოვიდა,
ვით ღრუბელი საწვიმარი, ქუხილითა ჩამოვიდა.
მზისა შუქი აღარა ჩანს, სისტანს ქალაქს რა მოვიდა.

ზაღდასტან გაეგება, ილოცვიდა, იდგა დიდსა,
მადლი მისცა, ეთაყუანა, მამა ვითა, მოიკითხა.
„რად შექქმილხარ შეჭირვებით?“ ფასკუნჯურად ეგრე ჰკითხა.
როადამის აჲად ყოფნა მოახსენა, რაცა ჰკითხა.

სიმურღმან მისცა იმედი: „ნუ სჭმუნავ, გული გააყმე!“
ჭანგითა მისცა ბალახი: „დანაყე, ფიცხლავ გაახმე,
მარჯუნა ფერდი გულოენად გაუჲე, ბრალი დაცათმე.
გამოიყუნონ, შეჰკერე, აყარონ ეგე დაცადმე!“

მოლი მისცა და ასწავლა. ფასკუნჯი ეუბნებოდა,
არვის ესმოდა. უჭერეტდეს. ყუელასა ეკუირვებოდა,
შინა შევიდა ზაღდასტან, წინ სინდუხტ მოეგებოდა,
„სიმურღის იმედს გვიბრძანებ?“ ტირილით ეუბნებოდა.

უბრძანა თუ: „ნულარ სტირი, რა მომესწრა მე გამზრდელი!“
იხმეს ფიცხლა მათ აქიმი – ბერი კაცი, ქვაბულელი.
მან წამალი შარბათითა შექნა იგივე სათრობელი,
შეასუა და დაეძინეს, ვერ შეიტყვეს, – იყო მთელი.

მარცხნივ გვერდსა მიაწვინეს, არ აზრობდეს როდამს მთელსა.
მას აქიმსა გამოცდილსა აღმასს მისცემს ზაღალ ხელსა.
მარჯუნივ ფერდი გაუხივე მზისა შუქსა, მთუარე მთელსა,
ხუადი ღლომი გამოეგუაროთ, მე დაეყრი საკურნელსა.

აქიშმან ფერდი გაუპო სოფლისა მანათობელსა,
ლომისა ლეკვი ატირდა, არა პგავს დასათმობელსა.
მათ აიყუანეს, იამა, შეხეიეს გასათბობელსა.
ფიცხლა შეკერეს, აყრიან წამალსა საკურნებელსა.

როდამ ფიცხლა გაამთელა, ჯერ სიმურდი არ წაეიდა.
მოლმან მისგან მონატანმან სისხლიც არსადგამოვიდა.
მას დახურეს საკარმანგი, ძუალთა იფლი გამოვიდა,
ზალს ფასკუნჯი ეუბნების, ოდენ ხანი გამოვიდა:

„ძალად და გულად აჯიბებს ეგ შენი შეილი პილოსა:
ისარსა შეესა კლდეშიგან გააფლებს, დასწუავს ნილოსა.
უზაბარსა და ნილოსა, ღრუბელსა დასაწრდილოსა,
ზღუას აადულებს შიშითა, გურჯითა დაღუწს პილოსა.

گفتار اندر زادن رستم
 بسی برنیامد برین روزگار
 بهار دل افروز پژمرده شد
 شکم گشت فربه و تن شد گران
 بدو گفت مادر که ای جان ما
 چنین داد پاسخ که من روز و شب
 تو گویی بسنگستم، آگنده پوست
 چنین تا که زادن آمد فراز
 چنان بد که يك روز ازو رفت هوش
 خروشید سیندخت و بشخود روی
 يكايك به دستان رسید آگهی
 به بالین رودابه شد زال زر
 همان پر سیمرغش آمد به یاد
 یکی مجمر آورد و آتش فروخت
 هم اندر زمان تیره گون شد هوا
 چو ابري که بارانش مرجان بود
 برو کرد زال آفرین دراز
 چنین گفت با زال کاین غم چراست
 کزین سرو سیمین بر ماه روی
 که خاک پی او ببوسد هژبر -
 از آواز او چرم جنگی پلنگ
 هر آن گرد کاواز کوپال اوی
 ز آواز او اندر آید ز پای
 به جای خرد سام سنگی بود
 به بالای سرو و به نیروی پیل
 نیاید به گیتی ز راه زهش
 بیاور یکی خنجر آبیگون
 نخستین به می ماه را مست کن
 بکافد تهیگاه سرو سہی

که آزاده سرو اندر آمد به بار
 دلش را غم و رنج بسپردہ شد
 شد آن ارغوانی رخس زعفران
 چه بودت که گشتی چنین زردفام
 همی برگشایم به فریاد لب
 وگر آهنت آنکه نیز اندروست
 به خواب و به آرام، بودش نیاز
 از ایوان دستان برآمد خروش
 بکند آن سیه گیسوی مشک بوی
 که پژمرده شد برگ سرو سہی
 پر از آب رخسار و خسته جگر
 بخندید و سیندخت را مژده داد
 وز آن پر سیمرغ لختی بسوخت
 پدید آمد آن مرغ فرمان روا
 چه مرجان که آرایش جان بود
 ستودش فراوان و بردش نماز
 به چشم هژبر اندرون نم چراست
 یکی نره شیر آید و نام جوی
 نیارد گذشتن به سر برش ابر
 شود چاك چاك و بخاید دو چنگ
 ببیند بر و بازوی و یال اوی
 دل مرد جنگی برآید ز جاي
 به خشم اندرون شیر جنگی بود
 به آورد خشت افگند بر دو میل
 به فرمان دادار نیکی دهش
 یکی مرد بینادل پر فسون
 ز دل بیم و اندیشه را پست کن
 نباشد مر او را ز درد آگهی

وزو بچه ي شیر بیرون کشد
 وز آن پس بدوز آن کجا کرد چاک
 گیاهی که گویمت با شیر و مشک
 بسا و برآلای و بر خستگیش
 بدو مال از آن پس یکی پر من
 ترا زین سخن شاد باید بدن
 که او دادت این خسروانی درخت
 بدین کار دل هیچ غمگین مدار
 بگفت و یکی پر ز بازو بکند
 بشد زال و آن پر او برگرفت
 بدان کار نظاره شد يك جهان
 فرو ریخت از مژه سیندخت خون

همه پهلوی ماه در خون کشد
 ز دل دور کن ترس و تیمار و پاک
 بکوب و بکن هر سه در سایه خشک
 ببینی همان روز پیوستگیش
 خجسته بود سایه ي فر من
 به پیش جهاندار باید شدن
 که هر روز نو بشکفاندش بخت
 که شاخ برومندت آمد به بار
 فگند و به پرواز برشد بلند
 برفت و بکرد آن چه گفت اي شگفت
 همه دیده پر خون و خسته روان
 که کودک ز پهلوی کی آید برون